

Rammeplan for 4-årig

FAGLÆRERUTDANNING
I
PRAKTISKE OG
ESTETISKE FAG

Fastsatt 1.07.99 av
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

INNHold

1. LÆRARUTDANNING	5
1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE	7
1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING	9
1.3 Å VERE LÆRAR	14
1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA.....	19
2. 4-ÅRIG FAGLÆRERUTDANNING I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG	25
2.1 FORMÅL OG EGENART.....	26
2.2 OPPTAK OG STARTNIVÅ.....	27
2.3 OPPBYGGING OG ORGANISERING	28
2.4 VEILEDNING OG VURDERING	33
2.5 FRITAK.....	35
2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN	36
3. RAMMEPLANER FOR DE ENKELTE STUDIEENHETENE I UTDANNINGEN.....	37
3.1 PEDAGOGIKK	39
3.2 PRAKSISOPPLÆRING	46
3.3 DANS	53
3.4 DRAMA.....	65
3.5 HEIMKUNNSKAP	76
3.6 KROPPSØVING	86
3.7 KUNST OG HÅNDVERK	97
3.8 MUSIKK.....	109
3.9 NORSK.....	119
3.10 DIDAKTIKK FOR DEN ESTETISKE DIMENSJON.....	129
3.11 DRAMA SOM METODE	133
4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHold OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNING I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG	137

1. LÆRARUTDANNING

1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE

Pedagogisk arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring krev lærarar med solid profesjonell kompetanse på ei rekkje område. For å ivareta alle desse områda finst det fleire typar lærarutdanning. Dei ulike lærarutdanningstypane har mykje til felles, men utdanningsvegane skil seg frå kvarandre m.a. ved korleis dei rettar seg mot arbeid i ulike delar av opplærings-systemet og ved ulik vekt på fagleg breidd eller fordjuping.

Førskolelærerutdanninga er ei treårig utdanning som kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehage, med 6-åringar i grunnskolen og med barn på tilsvarande utviklingstrinn i andre institusjonar og i skolefritidsordningar. Utdanninga omfattar pedagogisk teori og praksis og fagleg-pedagogiske studium i ei rekkje fag. Den fagleg-pedagogiske delen inneheld også ei valbar fordjuping i eitt fag, fagområde eller arbeidsområde. Det blir som regel lagt stor vekt på tverrfagleg organisering av utdanninga. Med eitt års vidareutdanning retta mot arbeid med barn i alderen 6-9 år, kan førskolelærarar tilsetjast for arbeid på heile småskoletrinnet i grunnskolen.

Allmennlærerutdanninga er ei fireårig utdanning som i hovudsak er retta mot pedagogisk arbeid i grunnskolen, og som m.a. førebur for klasselærarfunksjonar. Ho kvalifiserer også for undervisning av vaksne i grunnskolefag. Utdanninga består av ein obligatorisk kjerne med pedagogikk, praksisopplæring og sentrale grunnskolefag, der fagstudium er kombinert med fagdidaktikk. Utdanninga gir i det fjerde året høve til å velje emne som rettar seg mot ulike fag og fagområde, mot spesielle arbeidsoppgåver eller mot spesielle trinn i grunnskolen.

Faglærerutdanninga er til vanleg treårig og omfattar fleire spesialiseringar med stor grad av fagleg fordjuping. Studiet omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fagstudium som i hovudsak er konsentrerte til eitt eller nokre få fag eller fagområde. I fagstudiet inngår fagdidaktikk. Utdanninga kvalifiserer for undervisning på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring, i ulike typar vaksenopplæring og i anna frivillig opplæring. For nokre fag og fagområde, særleg i praktiske og estetiske fagområde, kvalifiserer utdanninga også for småskoletrinnet.

Yrkesfaglærerutdanninga er treårig. Hovudmodellen byggjer på generell studiekompetanse, fagbrev, sveinebrev eller tilsvarande yrkesutdanning frå vidaregåande opplæring og praksis frå yrkeslivet. Den treårige utdanninga omfattar pedagogikk, praksisopplæring, ein fagleg del og fag- og yrkesdidaktikk. Desse til saman gir yrkesfaglærarane ein felles basis og utdanning både i breidda og djupna. Denne utdanninga gir grunnlag for pedagogisk arbeid i vidaregåande opplæring og vaksenopplæring, og kan gi kompetanse for å undervise i enkelte fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning er ei eittårig utdanning der studentar som har fullført ulike fagstudium, kan kvalifisere seg for lærargjeringa. Denne lærarutdanninga byggjer på studium av universitets- og høgskolefag eller på ei yrkesutdanning kombinert med yrkest teori og praksis frå yrkeslivet. Praktisk-pedagogisk utdanning omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fag- eller yrkesfagdidaktikk. Lærarar som

tek praktisk-pedagogisk utdanning, har vanlegvis ei utdanning med stor grad av fagleg fordjuping. Utdanninga kvalifiserer m.a. for arbeid med enkeltfag på mellomtrinnet, på ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring og i vaksenopplæring.

Samisk førskolelærerutdanning og samisk allmennlærerutdanning er i hovudtrekk oppbygd og organisert som anna førskole- og allmennlærerutdanning, men har lagt stor vekt på samisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning har som mål å utdanne lærarar for det samiske samfunnet. Utdanninga skal leggje til rette for at samiske elevar skal kunne bevare og vidareutvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Lærerutdanninga gir fullverdige og likeverdige kvalifikasjonar for å arbeide som lærarar både i det samiske samfunnet og i storsamfunnet. Fordi Noreg har den største delen av den samiske befolkninga i Norden, har vi eit spesielt ansvar for den samiske befolkninga. Derfor er samisk lærerutdanning lagt til rette også for studentar frå Sverige og Finland.

Eit særtrekk ved norsk lærerutdanning er ulike lærerutdanningstypar som gir overlappende mogelegheit for tilsetjing i forskjellige delar av opplæringssystemet. Tabellen som følgjer, viser arbeidsområde og tilsetjingsmoglegheiter for ulike lærarkategoriar.

	Barnehage 0-5 år	Småskoletrinn 6-10 år	Grunnskole mellomtrinn 10-13 år	Ungdomstrinn 13-16 år	Vidaregåande opplæring 16-18 (19) år
Førskolelærarar					
Allmennlærarar					
Faglærarar					
Prakt ped utd: - allmennfag					
- yrkesfag					

	Utdanninga er generelt sikta mot
	Mogelegheit for tilsetjing dersom læraren har spesielle fag eller ei spesiell utdanning (m.a. vidareutdanning)
	Tilsetjing avgrensa til nokre fag

Innanfor gjeldande forskrifter for tilsetjing er ein slik overlappende kompetanse meint å gi skoleeigarar den nødvendige fridomen til å setje saman lærarkollegium med utgangspunkt i behova ved den enkelte skolen.

Lærerutdanninga er ein del av Noregsnettet for høgre utdanning. Det inneber at utdanninga ved dei ulike lærerutdanningsinstitusjonane har klare fellestrekk som er med på å sikre enkle overgangar mellom institusjonane. Samtidig er institusjonane ulike ved at dei har kvar sin faglege profil og kvar sine faglege spesialitetar. Dette fører til mangfald og gir mogelegheiter for fagleg og pedagogisk spesialisering for studentar som ønskjer det.

1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING

Lærerutdanningsinstitusjonane har eit hovudansvar for å dekkje samfunnet sitt behov for kvalifiserte lærarar som kan arbeide med sikte på å realisere dei intensjonane og måla som er gitte for verksemda i opplæringssektoren. Dei ulike utdanningsvegane til læraryrket ber preg av særtrekk ved det nivået i opplæringssektoren som studentane blir utdanna for. Pedagogisk arbeid har likevel mange og klare likskapar på tvers av område og nivå. Det som er felles for alt lærararbeid, må derfor gjenspeglast i all lærerutdanning. Nokre viktige perspektiv på opplæring som bør inngå i alle former for pedagogisk verksemd, kan samanfattast slik:¹

Livslang læring

Kvar generasjon må få den opplæringa som skal til for å kunne ta hand om sitt eige liv, meistre oppgåver saman med andre og ta ansvar i heim, yrke og samfunn. Opplæringa skal leggjast til rette med tanke på eit livslangt læringsperspektiv. God samanheng mellom barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og mellom grunnutdanning og etter- og vidareutdanning vil hjelpe til med å leggje forholda til rette for eit livslangt læringsløp. Dei ulike trinna i opplæringa, frå barnehage til vaksenopplæring, vil ha ulikt innhald og byggje på ulike tradisjonar, men skal samla utgjere ein heilskap. Opplæringa må på alle trinn motivere for vidare læring og utvikling.

Barnehagen er frivillig, men dei fleste barn har gått i barnehage eitt eller fleire år før skolestart. Måla og innhaldet for verksemda er omtala i rammeplan for barnehagen. Planen byggjer på ein pedagogikk som gir barn stor fridom i lek og utfalding, og som sameinar omsorg, tilsyn og læring. Barnehagen skal vere tilpassa lokale forhold, og skal gi gode og trygge vilkår for utvikling og aktivitetar i nær forståing og i nært samarbeid med heimen. Han skal avspegle dei verdiar og den kultur samfunnet byggjer på, og vise respekt for verdigrunnlaget i heimen. Barnehagen legg vekt på vekst og utvikling hos det enkelte barn. Det er lagt stor vekt på å utvikle basiskompetanse i sosialt samspel og kommunikasjonsevne. Læring i barnehagen går føre seg i uformelle kvardagsaktivitetar, men også i situasjonar styrde av vaksne. Mykje av opplæringa har samanheng med fag som barna seinare vil møte i skolen.

Grunnskolen omfattar alle barn i alderen 6-16 år. I læreplanverket for den 10-årige grunnskolen og det samiske læreplanverket står overordna mål, prinsipp og retningslinjer for opplæringa. Planverket inneheld også læreplanar for faga. Samtidig som læreplanverket er fagdelt, skal ein stor del av arbeidet gå føre seg på tvers av fag. Det er lagt vekt både på temaorganisering av innhald og på prosjektarbeid.

---

¹ I det følgjande er ordet elev nytta om barn og unge i barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og vaksne i vaksenopplæring. Foreldre er nytta som nemning både på foreldre og andre føresette. Ordet opplæring omfattar barnehage, skole og bedrift, og ordet lærar omfattar førskolelærar, allmennlærar, faglærar og lærar med praktisk-pedagogisk utdanning i allmennfag eller i yrkesfag.

Grunnskolen har fått eit klart medansvar for oppvekstmiljøet til barn og unge, m.a. har den fått ansvar for å gi barn i alderen 6-9 år tilbod om omsorg og tilsyn ut over skoledagen og skoleåret i den grad barna og foreldra ønskjer det. Arbeidet i grunnskolen er organisert i tre hovudtrinn, kvart med sitt særpreg både når det gjeld innhald og arbeidsmåtar. Med tanke på å sikre gode overgangar for elevane er det viktig å ivareta samanhengen mellom desse hovudtrinna, mellom barnehage og grunnskole og mellom grunnskole og vidaregåande opplæring.

All ungdom mellom 16 og 19 år har lovbestemt rett til tre års vidaregåande opplæring som anten gir yrkes- eller studiekompetanse. Læreplanverket for vidaregåande opplæring omfattar generelle og fagspesifikke mål for opplæringa. Den kompetansen elevane og lærlingane skal arbeide mot, er gitt gjennom mål og hovudmoment. Læreplanane er gjennomgåande for alle åra, og på yrkesfaglege studieretningar skal opplæring i skole og bedrift eller institusjon utgjere ein fagleg og pedagogisk einskap. Allmennfagleg opplæring gir studiekompetanse med mogelegheit for ulike typar fordjuping. Yrkesfagleg opplæring omfattar breie grunnkurs og fleire allmenne fag, og ho gir høve til eit vidt spekter av spesialiseringar fram til fag- og sveinebrev eller anna yrkesutdanning. Den yrkesfaglege og den allmennfaglege opplæringstradisjonen er no knytt nærare saman enn tidlegare. Alle studieretningar har nokre felles modular i allmenne fag. Dette kan medverke til å skape felles referanserammer, og det gjer det også mogeleg å kombinere yrkesopplæring med studiekompetanse.

Det finst også opplæring spesielt tilrettelagt for vaksne. Slik tilrettelegging vil m.a. innebere val av innhald, arbeidsformer og vurderingsformer med tanke på å utnytte den erfaringa som vaksne har frå arbeids- og dagleglivet. Læring basert på omfattande bruk av kommunikasjons- og informasjonsteknologi (IKT), kan vere spesielt aktuelt i ein slik samheng. Vaksne må dessutan ha mogelegheit til å dokumentere kunnskap og dugleik som dei har tileigna seg utanfor det formelle opplæringssystemet. Føremålet er å gi open og brei tilgang til alle typar opplæring og til å kunne få dokumentert ulike typar kompetanse, alt i eit livslangt læringsperspektiv.

Samanhengen mellom grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring med felles mål og intensjonar kjem spesielt fram i den felles generelle delen av læreplan for grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring.

Ein stor del av barn, unge og vaksne deltek i frivillig opplæring av ulike typar. Musikk- og kulturskole, opplæring innan idrett, foreiningsliv, ulike former for hobbyverksemd og forskjellige former for friundervisning er viktige supplement til anna opplæring. Dette er også viktige ledd i eit system for livslang læring.

Menneskesyn og verdiar

Kristen tru og tradisjon pregar vår historie og vår samtid. Samtidig er dei humanistiske verdiane, representerte ved m.a. demokratiske og menneskerettslege prinsipp, ein naturleg del av verdigrunnlaget. Det norske opplæringssystemet byggjer på det synet at menneske er likeverdige, og at menneskeverdet er ukrenkjeleg. Opplæringa skal baserast på grunnleggjande kristne og humanistiske verdiar som likeverd, menneskekjærleik og solidaritet. Ho skal gjere barn og unge fortrulege med

vår felles kulturarv og medverke til å klargjere etiske prinsipp og normer. Samtidig skal ho førebu for eit samfunnsliv som er basert på fridom og sjølvstende for den enkelte, med ansvar for livet og velferda både til seg sjølv og andre. Opplæringa skal fremje respekt og toleranse for ulike kulturar og livssyn, og dermed motverke diskriminerande haldningar. Ho skal dessutan fremje moralsk ansvar for det samfunnet og den verda vi lever i. Ho skal gi den enkelte hjelp til å realisere seg sjølv på ein måte som kjem fellesskapet til gode.

Opplæringa skal lære dei unge til å forstå moralske krav og bli fortrulege med det moralske fellesgodset i vår kultur. Dei skal lære å skilje mellom rett og gale, sant og falskt, godt og vondt og kunne ta ansvar for eigne handlingar. Opplæringa skal også vise at mennesket mot betre vitende kan handle på tvers av kva som er rett og sant og til skade for eigne og andre sine behov. Opplæringa må gi livstru og fundament som kan bere gjennom dei tilbakeslaga, krisene og konfliktane som livet byr på. Elevane må bli tekne på alvor, også når dei mislukkast, og få høve til å reise seg og bytje på nytt.

Dei verdiane som er nedfelde i kulturen, har ofte eit samansett opphav og røter i svært ulike tradisjonar. Dei har vorte utvikla gjennom debattar og brytingar, som ofte har medverka til å skape einskap og fellesskap på tvers av oppfatningar og overtydingar. Normer, etikk, sed og skikk kan endrast over tid, og ulike samfunn har ulike reglar for livsførsel. Slike reglar kan gjennomgå endringar og vil ofte vere gjenstand for debatt, refleksjon og kritikk. Opplæringa må klargjere skiljet mellom varige verdiar og normer og reglar som kan endrast, slik at barn og unge både får faste rettesnorer og mot til å ta eigne val.

Opplæringa byggjer også på prinsippet om at det er foreldra som har hovudansvaret for oppsedinga av barna. Derfor skal barnehage og skole arbeide i forståing og samarbeid med heimen.

Syn på læring

Læring går føre seg i familieliv, fritid, barnehage, skole og arbeidsliv. Barn har naturleg trong til å lære. For små barn er sosialt samspel og leik ei grunnleggjande livs- og læringsform. Barn er nysgjerrige og motiverte for å skaffe seg nye erfaringar og kunnskapar gjennom leik og utforsking av omgivnadene sine. Det er den gleder barn viser i leik og andre skapande aktivitetar, opplæringa skal byggje vidare på. Opplæringa skal gi høve til å utfalde seg ut frå eigne føresetnader og i samvær med andre. Læraren skal vere ein ressurs for barn og unge i læringsprosessen og leggje til rette for initiativ og gi fridom til val. Etter kvart som elevane blir eldre, skal dei ha eit aukande ansvar for eiga læring. Opplæringa skal ta omsyn til særtrekk i interesser og åtferd hos gutar og jenter. Ho skal ta utgangspunkt i barn og unge si evne til innleving, oppleving, deltaking, erkjenning og meistring. Ho skal ta sikte på at dei unge tileignar seg kunnskapar, ferdigheiter og haldningar som gir grunnlag for meistring i kvardagslivet i skole, heim, arbeids- og samfunnsliv - også i eit samfunn som stadig er i fornying.

Eit slikt læringssyn byggjer på at elevane er nysgjerrige, har initiativ, har lyst til å utvikle seg og til stadig å lære og prøve noko nytt. Samtidig som opplæringa skal syte for tryggleik og trivsel hos elevane, er ho forplikta til å gi elevane utfordringar i samsvar med læreplanane. Ho skal utfordre motivasjonen til elevane og styrkje lysta deira til å gå laus på oppgåvene.

Opplæringa skal fokusere på læring og utvikling hos elevane og syte for at dei har høve til medverknad og individuell utfalding. Læring er eleven eller lærlingen sitt eige verk. Barn, unge og vaksne skal vere aktive, handlande, medverkande og sjølvstendige. Det skal leggjast opp til produktive aktivitetar der utviklinga skjer som ein konsekvens av ein læringsprosess med vekt på initiativ, eigen skapartrong, samvær og samspel, og der det blir gitt høve til leik og til utforskande, skapande og praktiske arbeidsformer.

Tradisjonar for læring gjennom oppleving, arbeid og søking etter innsikt skal takast vare på. Opplæringa skal knytast til praktisk virke og til læring gjennom erfaring, og elevane skal møte teoribasert kunnskap. Opplæringa må samtidig vere forankra i kulturelle tradisjonar.

Fellesskap og tilpassing

Alle har same rett til opplæring uavhengig av bustad, sosial bakgrunn, kjønn, alder, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Det skal vere ei likeverdig og tilpassa opplæring for alle i eit samordna opplæringssystem. Barnehage og skole skal vere ein møteplass der elevane skal vere, virke og lære i fellesskap. Fellesskapstanken blir realisert gjennom utbygging av barnehagar i alle kommunane i landet og gjennom eit opplæringssystem med grunnleggjande like god kvalitet i alle delar av landet.

Opplæringa skal formidle erfaringar frå tidlegare generasjonar, markere ei historisk forankring og ta vare på vår felles kunnskaps- og kulturarv. Med nye minoritetar i norsk barnehage og skole må dei kulturelle felleselementa famne vidare og omfatte andre kulturar. Opplæringa skal leggje vekt på felles referanserammer og gi grunnlag for forståing og fortolkning. Ho skal også gi grunnlag for å kunne ta aktivt del i fornying og vidare utvikling innan kultur- og yrkesliv.

Opplæringa skal fremje både nasjonalt og lokalt fellesskap. Læreplanane gir rom for nasjonalt mangfald og sjølvstende, profesjonalitet og fagleg skjøn for institusjonen og lærarane. Opplæringa skal vere prega av lokal aktivitet, slik at initiativ og kreativitet blant lokale krefter kan utnyttast. Både barnehage og skole skal leggje vekt på å styrkje kunnskapen om og tilknytninga til lokalsamfunnet, naturen, lokal kunst og kultur, næringar, tradisjonar og levesett.

Kravet om likeverd blir først oppfylt når det blir teke omsyn til at elevane er ulike i høve til m.a. kulturell bakgrunn, evner, interesser og kjønn. For å kunne ta omsyn til ulikskapar i bakgrunn og føresetnader må opplæringa vere romsleg og inkluderande. Opplæringa skal tilpassast slik at alle blir respekterte og får høve til å oppleve glede ved å lukkast, og kunne mestre dei utfordringane dei får. Nokre elevar vil trenge ekstra oppfølging og hjelp både fagleg og sosialt. Opplæringa skal medverke til at alle får

utnytta evnene sine, får eit positivt sjølvbilete og blir motiverte til innsats og til vidare læring og utvikling. Mangfald i bakgrunn og interesser må møtast med mangfald i utfordringar i barnehage, skole og lærebedrift.

Allsidigheit og spesialisering

Ramma for barn og ungdom sine opplevingar og erfaringar er i rask endring. Frå tidleg barndom blir mykje av tida brukt i ei organisert tilvere i ulike opplæringsinstitusjonar og gjennom styrde fritidsaktivitetar. Opplæringa må derfor føre til ei allsidig utvikling hos den enkelte, med vekt på læring, sosialisering og identitetsutvikling. I samspel med andre skal barn få høve til å utvikle ein basiskompetanse i sosial handlingsdugleik og evne til kommunikasjon i vid forstand. Dette skal skje i samspel med andre. Opplæringa skal både gi mogelegheit for fysisk-motorisk utvikling, utvikling av kunnskapar og evner, av personlege og sosiale eigenskapar og av etiske og estetiske perspektiv hos den enkelte. Samtidig skal opplæringa etter kvart som elevane blir eldre, gi mogelegheit for spesialisert kompetanse tilpassa ulike yrke og studium. Eit overordna siktemål er at opplæringa skal medverke til å utvikle “det integrerte mennesket”.

Gjennom eit engasjerande utviklings- og læringsmiljø, som styrkjer elevens sjølvrespekt og tru på eigne føresetnader, skal opplæringa halde ved like og stimulere lysta til å lære meir og til å gå laus på nye og ukjende oppgåver. Opplæringa må gjennom arbeid med grunnleggjande kunnskapar og ferdigheiter gi føresetnader for vidare læring. Ho må gi elevane høve til å prøve ut og bruke ferdigheitene og kunnskapane sine. Ho må vidare fremje miljømedvit og forståing for at vi har eit felles ansvar for å sikre ei berekraftig samfunnsutvikling. Opplæringa skal gi innsikt i demokrati og setje den enkelte i stand til å påverke sin eigen situasjon. Samtidig som alle elevar må utfordrast til allsidig læring og utvikling, må dei også utfordrast til fordjuping og spesialisering. Dette kan skje gjennom ulike differensieringstiltak, prosjektoppgåver, tilval i grunnskolen og gjennom val av studieretning og fag i vidaregåande opplæring.

Utviklinga i samfunns- og yrkeslivet fører til endra kunnskapsbehov i dei fleste typar yrke. Dette stiller krav til høg kompetanse i befolkninga både av allsidig og spesialisert art, til etisk refleksjon og til evne til å kunne ta initiativ og fornye seg.

Samisk språk og kultur

Samisk språk og kultur er ein viktig del av norsk historie og samtid. Å leggje til rette for å ta vare på og vidareutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv er ei sentral oppgåve for opplæringa på alle nivå. Opplæringa har eit todelt sikte.

For samiske elevar skal opplæringa vere med på å fremje samisk identitet og funksjonell tospråklegheit. Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen medverkar til at opplæringa tek vare på og vidarefører den samiske kulturarven. Opplæringa skal ta vare på og vidareutvikle tradisjonar og kunnskapar som samla utgjer det samiske samfunnslivet og kulturfellesskapet. Samtidig skal opplæringa førebu elevane til å fungere godt i det samiske, det norske og det internasjonale samfunnet.

Andre elevar skal få innføring i samisk kultur og samfunnsliv som ein del av fedrelandet sin kultur. Samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv er ein del av lærestoffet i læreplanar for fag i grunnskolen. Samisk litteratur inngår dessutan i norskfaget for alle elevar i vidaregåande opplæring.

1.3 Å VERE LÆRAR

Læreryrket

Læreryrket er samansett og krevjande. Arbeidet som lærar heng nøye saman med personlege eigenskapar og evner lærarar har til å skape sosialt samspel mellom menneske - og dermed kunne tilretteleggje og leie læringsprosessar. Yrket har som føresetnad at utøvaren har omfattande kunnskap, dugleik og innsikt henta frå fleire ulike kunnskapsområde. Det er forventa at lærarane kan opptre både som fagekspertar, kunnskapsformidlarar, rettleiarar, omsorgspersonar, oppdragarar og verdiformidlarar på ei og same tid. Vektlegginga av desse funksjonane er ulik alt etter særpreg på opplæringsinstitusjonen og alderen og funksjonsnivået til elevane.

I historisk perspektiv har dei ulike funksjonane som inngår i læreryrket, også vore tillagde ulik vekt og tyding. Dette blir klart gjenspegla i oppfatninga av læraren som kunnskapsformidlar og kunnskapskjelde i skolen. Mens denne funksjonen tidlegare blei sett på som den viktigaste, er det i dag andre sider som er minst like viktige. Lærarane er ikkje lenger den fremste kjelda til kunnskap slik som i tidlegare tider. I dag kan elevane sjølve innhente kunnskap m.a. frå bøker, radio, fjernsyn og gjennom datakommunikasjon. Det inneber at elevane kan ha ei langt meir aktiv rolle enn tidlegare, og dei har derfor fått eit større ansvar for eiga læring. For lærarane inneber dette at tilretteleggings- og rettleiingsfunksjonen er blitt viktigare.

Lærarar i barnehagen har alltid lagt vekt på det aktive barnet og i stor grad valt fagleg innhald etter barn sine interesser og behov. Rammeplanen for barnehagen har i tillegg gitt barnehagen eit meir forpliktande innhald. Dette fører til at lærarar i barnehagen i større grad enn tidlegare også må fokusere på dei fagområda barna skal møte.

Omfattande endringar i samfunns- og familiestrukturen har verka inn på oppgåvene og arbeidet til lærarane i grunnskolen. Gjennom lover og læreplanar er oppgåver som tidlegare blei ivaretekne av nærmiljøet og heimane, blitt overførde til skolen. Nye oppgåver og utvida ansvar har medført at læreryrket er blitt meir samansett og omfattande enn tidlegare. Dette har medverka til at krava til lærarane sin kompetanse har vorte skjerpa.

I vidaregåande opplæring møter lærarane nye utfordringar m.a. fordi ein større del av ungdomskullet søker vidaregåande opplæring, og fordi mykje av grunnopplæringa har fått ein breiare profil enn tidlegare. Lærarar i yrkesfag har ei særleg utfordring. Bedrifts- og næringsliv gjennomgår raske endringar. Det krev stor innsats av lærarane å halde seg oppdaterte slik at dei kan gi opplæring som er aktuell for lærlingar i møte med yrkeslivet.

Det er vidare rimeleg å rekne med at i tida som kjem, vil ein vesentleg større del av lærarane arbeide med vaksenopplæring. Dette inneber nye utfordringar både av fagleg, pedagogisk og organisatorisk art.

Til alle tider har lærarane sitt møte med elevane og elevane sitt møte med lærestoffet vore det grunnleggjande i all lærargjerning. Samtidig er det viktig å medverke til eit godt sosialt miljø i klassa eller gruppa av elevar. Det som skjer i samspelet mellom lærar og elev og i samspelet mellom elevane innbyrdes, har avgjerande innverknad på veksten og utviklinga hos elevane.

Lærarane sitt arbeid vil ofte vere eit vekselspel mellom omsyn til det som er aktuelt “her og no”, og dei meir langsiktige måla opplæringa siktar mot. Lærarane er forplikta til å la elevane møte det lærestoffet og dei arbeidsmåtene som er nedfelde i planverket, og arbeide systematisk og langsiktig for at alle skal få best mogeleg læringsutbytte. Samtidig må lærarane meistre augneblinkens kunst, vere spontane, ta opp det som elevane er opptekne av, og ta vare på initiativet og livsutfaldinga deira. Dei spontane utfordringane der lærarane må ta raske avgjersler i samspel med elevar i stadig skiftande situasjonar, er ein krevjande del av lærargjerninga. Samspelet med elevane kan vere komplisert fordi enkelte elevar kan ha store åtferdsvanskar. Det er ei vesentleg utfordring både å førebyggje og takle slike problem i forhold til den enkelte og i forhold til klassa.

Ein stor del av lærarane sitt arbeid går føre seg i direkte samspel med elevar og kollegaer. Samtidig er lærarane også aktørar i ein breiare samanheng. Den enkelte barnehagen eller skolen er del av eit større system. Lærarar har derfor også ansvar for kontakt og samarbeid med personar og institusjonar utanfor eigen institusjon.

Oppgåvene til lærarane kan løysast på ulike måtar, og dei vil variere med kva alder elevane er i, og kva karakter verksemda har. Faga som lærarane underviser i, og dei oppgåver den enkelte er pålagd, vil også ha innverknad på det arbeidet som skal utførast. Det er likevel ein del funksjonar som er felles for dei aller fleste lærarar. Nokre slike funksjonar er skissert nedanfor.

Læraren som formidlar, tilretteleggjar, arbeidsleiar og rettleiar

Lærarane skal fungere som faglege ressurspersonar, leggje til rette eit miljø for utvikling og læring og vere arbeidsleiarar og rettleiarar.

Læring og undervisning er ikkje det same. Læring skjer i både formelle og uformelle situasjonar og er noko som skjer med og i den enkelte person. God undervisning set læring i gang, men læringa skjer ved eigeninnsatsen til elevane. Lærarane skal stimulere denne prosessen. Lærarane må møte elevane med respekt og utforme oppgåver som tek omsyn til dei erfaringane elevane har frå før. Lærarane må også hjelpe elevane til å setje ny kunnskap inn i større samanhengar.

Lærarane må kunne det stoffet dei arbeider med, vere engasjerte av det og vite korleis det skal formidlast for å vekke vitelyst og interesse. Dei må vere gode forteljarar,

kunne gi inspirasjon og samtidig tilpasse opplæringa til føresetnadene og mogelegheitene til den enkelte eleven. Det er viktig at ein lærar oppfattar behov for særskilt tilrettelagt opplæring, førebyggjer lærevanskar og er med på å gi tidleg hjelp.

Tilrettelegging av opplæringa er ei viktig oppgåve for lærarane. Dei må kunne leggje til rette det fysiske miljøet slik at det byr på utfordringar og variasjon, på mogelegheiter for leik, eksperimentering og læring. Lærarane må kunne ordne eit laboratorium eller ein verkstad som er funksjonell, sikker og gir mogelegheit for orden og effektivt arbeid. Lærarane skal også kunne leggje til rette for samarbeid med fritidsaktivitetar som skolen driv, med det lokale arbeidsliv og med andre instansar i lokalsamfunnet. Å leggje til rette opplæring for vaksne stiller spesielle krav. Opplæringa skal organiserast ut frå at vaksne ofte har lang livserfaring og spesielle plikter i sitt daglegliv. Det er eit grunnleggjande krav at opplæringa tek utgangspunkt i og vidarefører kunnskapar og erfaringar vaksne allereie har tileigna seg.

Lærarane er leiarar av arbeidsfellesskapet i klassa eller gruppa av elevar. Det er deira oppgåve å stå fram som tydelege leiarar som tek ansvar for å organisere verksemda med tanke på målretta verksemd, arbeidsglede, godt samarbeid og utvikling av venskap. Når det gjeld ulike typar lærarsamarbeid, må lærarane kunne ta formelt eller uformelt leiaransvar. Som leiarar har lærarane ansvar for at opplæringa er i samsvar med lov og læreplanverk.

Gjennom rettleiing skal lærarane medverke til at elevane utviklar seg fagleg, personleg og sosialt. Rettleiing føreset at lærarane er faglege ressurspersonar, og at dei forstår kvar i læringsprosessen elevane er. Lærarane må observere prosessen, inspirere, stille spørsmål og medverke til at elevane kan tenkje og handle nytt. Elevane må få tilbakemelding på arbeidet sitt. Etter som elevane blir eldre, må dei få rettleiing i å ta ansvar for eiga læring, setje mål for eige arbeid, vurdere eigen innsats og resultatet av arbeidet. Elevane skal også delta i vurdering av læringsmiljøet ved institusjonen.

Læraren som medarbeidar overfor kollegaer, foreldre og lokalsamfunn

I all lærergjerning har samarbeid mykje å seie. Personalet skal fungere i eit fellesskap som deler ansvaret for utvikling av både institusjonen og elevane. Med ulike kunnskapar og ulik dugleik skal lærarane kunne utfylle og supplere kvarandre i eit kollegium. Lærarkollegiet skal framstå som ein ressurs for den enkelte elev når det gjeld læring og utvikling.

Den enkelte barnehagen og skolen skal med utgangspunkt i nasjonale planar ta felles avgjersler i forhold til lokale planar. Lærarane må kunne arbeide saman - innanfor og på tvers av avdelingar, klasser, trinn og fagseksjonar. Dei må kunne samarbeide om planlegging, gjennomføring og vurdering av verksemda til institusjonen. Med utstrekt bruk av arbeid på tvers av fag blir det stilt store krav til felles planlegging. Det same gjeld samarbeid med assistentar eller samarbeid der to eller fleire lærarar har ansvar for same elevgruppe.

I vidaregåande opplæring er samarbeid mellom allmennfaglærarar og yrkesfaglærarar og mellom yrkesfaglærarar med ulike fagbakgrunn spesielt viktig. Eit slikt samarbeid krev kjennskap til og respekt for kvarandre sin opplæringstradisjon, bakgrunn og spesifikke kompetanse.

Med nye yrkesgrupper knytte til verksemda i barnehage, skole og anna opplæring, må lærarane kunne samarbeide med ulike personar og instansar. Dei må samarbeide med morsmåslærarar, assistentar og personalet i skolefritidsordninga. Dei må også samarbeide med den pedagogisk-psykologiske rådgivingstenesta, barnevernet og eventuelt med oppfølgingstenesta. Dette kan bare fungere etter føremålet dersom medlemmene i fellesskapet samarbeider om å realisere felles mål i samsvar med dei nasjonale planane.

Foreldra har hovudansvaret for oppfostringa av barna sine. Kontakt mellom barnehage og skole og foreldre er derfor av avgjerande verdi. Lærarane må leggje vekt på å utvikle eit nært samarbeid med heimane. Samarbeidet må baserast på gjensidig respekt og vilje til å setje eleven i sentrum. Ein føresetnad for samarbeid er god kommunikasjon og gjensidig informasjon. Foreldre med framandkulturell bakgrunn, foreldre til barn med særlege behov og foreldre som ikkje lever saman, representerer på ulike måtar spesielle utfordringar.

Foreldre skal ha høve til å vere aktive med i utviklinga av barnehagen og skolen. Engasjementet til foreldra er svært viktig for motivasjonen til barn og unge og for val av vidare skolegang og yrke. Rettleiinga frå lærarane har størst gjennomslagskraft når lærarane samarbeider med foreldra. Å skape eit godt foreldreengasjement er derfor viktig langt opp i ungdomsalderen. Men samarbeidet med foreldra har ulike form på ulike trinn i opplæringa. Oppdraget til skolen i foreldresamarbeidet blir endra etter kvart som elevane nærmar seg myndighetsalder. Dei unge blir gradvis meir sjølvstendige og må ta meir ansvar for eiga utvikling og eigne val.

Barnehage og skole har medansvar for utviklinga av det samla oppvekstmiljøet til barna. På alle nivå skal barn og unge gjere seg kjende med nærmiljøet og lokalsamfunnet. Samarbeid med musikk- og kulturskole, kulturliv, foreiningsliv og arbeidsliv i nærmiljøet kan gjere opplæringa spanande og meir verdifull. Barnehage og skole bør ha kontakt med frivillige organisasjonar, kyrkjelydar og lokale styresmakter. Det kan vere aktuelt med eit samarbeid med lokalt arbeidsliv m.a. med lokale arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonar. Eit gjensidig, aktivt og konstruktivt samarbeid mellom lokalsamfunn, arbeidsliv og skole kan medverke til å utvikle entreprenørskap, for eksempel gjennom elevbedrifter og andre samarbeidstiltak.

I yrkesopplæringa vil godt samarbeid med bedrifter og arbeidsliv vere avgjerande for at elevane skal få god og realistisk yrkesopplæring. Samarbeid mellom bedrift og skole vil også kunne medverke til å styrkje kompetansen til lærarane og deira mogelegheit for å følgje med i utviklinga i yrkeslivet.

Læraren som førebilete

Lærarane vil i mange samanhengar vere førebilete for elevane. Det inneber at lærarane må setje klare krav til seg sjølve på same måte som dei set krav til elevane. Lærarane må våge å stå fram som gode eksempel når det gjeld haldningar og innstillingar som opplæringa skal formidle. Å vere eit godt førebilete føreset respekt for den enkelte, for faga og for eige og andre sitt arbeid. Lærarane må vere førebilete m.a. gjennom sitt engasjement i fagleg arbeid og gjennom evne til samarbeid med andre.

Dette føreset at elevane identifiserer seg med lærarane, og at elevane opplever lærarane som personar som likar dei, vil dei vel, respekterer deira integritet, er rettferdige og samtidig merksame overfor ulike føresetnader og behov. Lærarane må vere personar som elevane kan stole på og snakke ope med. Dei må ta seg tid til å rettleie den enkelte elev med respekt for dei erfaringane og ressursane han eller ho har. Lærarane må vise at dei har tru på at alle barn, unge og vaksne har mogelegheiter, og at dei stadig er i utvikling. På den måten kan dei få framtidshåp og tillit til sine egne evner.

I eit fleirkulturelt samfunn er det svært viktig å ha lærarar med innvandrarbakgrunn med tanke på funksjonen som førebilete og den mogelegheita elevane har for å identifisere seg med læraren.

Læraren som omsorgsperson

Endringane i samfunnet med utvida institusjonalisering har gitt barnehagen, skolen og skolefritidsordninga større omsorgsoppgåver.

Rammeplanen for barnehagen byggjer på eit læringssyn der læring og omsorg utgjer ein heilskap. Læring og omsorg står sentralt også i arbeidet i grunnskole og vidaregåande opplæring. Optimal utvikling og læring skjer først når grunnleggjande behov blir tilfredsstilte. Å oppleve god omsorg gir grunnlag for læring, samtidig som det å leggje til rette for allsidig utvikling og læring, er god omsorg. Denne vekselverknaden er grunnleggjande i all opplæring, men dei praktiske omsorgsoppgåvene til læraren blir endra i takt med alderen til elevane.

Elevane kjem til skolen med lærelyst, med behov for å bli tekne på alvor, for å bli avhaldne som dei dei er, og med trong til utfordringar. Lærarane bør vise omsorg ved å møte barna og dei unge både med forventningar og krav, og med velvilje og varme. Omsorga kan ytre seg som sjenerøsitet, det vil seie at lærarane tek ansvar for elevanes ve og vel, og med vilje til å yte ein ekstra innsats når elevane sine behov tilseier det. Omsorga viser seg også i førebuinga til dei daglege oppgåvene og i viljen til å gi kvar enkelt den menneskelege støtte og faglege hjelp som er nødvendig for framgangsrik utvikling. Opplæringa skal møte barn, unge og vaksne på deira egne premisser. Alle elevar må få utfordringar, støtte og hjelp - men dei som kjem til kort og som står i fare for å miste motet, krev særleg merksemd og omsorg.

God omsorg inneber å vise respekt for heimen til elevane og gi elevane mogelegheit til positiv identitetsutvikling med tilknytning til sin eigen kulturelle bakgrunn. Samtidig skal opplæringa også byggje bruern mellom ulike kulturar.

Omsorg inneber både å gi mogelegheit til positiv utfalding og å setje grenser. Lærarane må ha eit kunnig blikk som set dei i stand til å registrere og oppmuntre til positiv sosial åtferd, og til å setje inn tiltak mot uheldig elevåtferd og mobbing. Å førebyggje og hindre åtferdsproblem er ein viktig del av lærargjeringa. Lærarane må arbeide for at alle elevane i ei klasse eller gruppe skal oppleve tilhørsel, samtidig som dei må ta omsyn til at elevane er ulike og må møtast på ulik måte. Det er viktig at lærarane er observante og lydhøre overfor dei signala som kjem frå barn og unge om behov for omsorg og støtte.

Barn og unge som opplever livskriser, for eksempel møter sjukdom, død, skilsmisse, incest eller blir mobba og utstøytte frå fellesskapet, vil i periodar krevje ekstra omsorg. Omsorgsoppgåvene til lærarane føreset grunnleggjande kunnskap om kva slags behov barn og unge har. Dei må oppfatte når ein elev treng hjelp og vere fortrulege med alders- og utviklingsbestemde endringar. Dei må kjenne att symptom som viser behov for å setje inn spesielle tiltak for enkeltelevar. Dei må også vite kvar og korleis dei skal søkje hjelp dersom elevar treng meir omsorg enn det barnehagen eller skolen kan gi.

Elevane sjølve kan vere viktige som omsorgsgivarar. Dersom lærarane er omsorgsfulle, hjelper dei også barn og unge til å ta omsyn til og vere omsorgsfulle overfor kvarandre.

1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA

Formål

Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot. Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet. (UH-loven, kapittel 10a, §54a)

Yrkesutdanning i samsvar med behova i samfunnet

Lærerutdanninga skal dekkje behova i samfunnet for lærarar på alle trinn og i alle delar av opplæringsystemet. Lærerutdanningsinstitusjonane må derfor tilby utdanning i alle aktuelle fag, fagområde og arbeidsområde. I tillegg til pedagogisk arbeid med barn og unge skal lærarutdanninga i større grad enn tidlegare også førebu for arbeid med vaksenopplæring.

Lærerutdanninga er ei yrkesutdanning på universitets- og høgskolenivå. Det inneber at krava til akademisk standard i forskning og undervisning er dei same som for anna

utdanning på dette nivået. Samtidig har lærarutdanninga sitt særpreg ved at alle delar av utdanninga skal vere retta mot læraryrket. Lov og rammeplan for barnehagen, opplæringslova og læreplanverka for skoleslaga er derfor eit forpliktande grunnlag for lærarutdanninga. Særpreget til utdanninga må ivaretakast så vel gjennom innhald, arbeids- og vurderingsformer som gjennom eit samla studiemiljø.

Både den generelle utviklinga i samfunnet og endringar i opplæringssystemet føreset stadig ny kunnskap hos lærarane. All grunnutdanning for lærarar må derfor utformast slik at ho inspirerer til og gir høve til å kvalifisere seg vidare gjennom etter- og vidareutdanning og forsøks- og utviklingsarbeid.

Den kompetansen lærarstudentane skal utvikle gjennom studiet, kan grupperast i fem hovudområde:

Fagleg kompetanse

Allsidig opplæring som både gir fordjuping og set lærestoffet inn i eit breitt perspektiv, krev at lærarane har solide kunnskapar og sikre ferdigheiter av så vel teoretisk som estetisk og praktisk art. Solid fagkunnskap og dugleik i arbeidsformene til dei ulike faga er viktig, fordi det gir tryggleik i møte med elevane og lærestoffet. Lærarane skal vere faglege ressurspersonar som skal kunne leggje til rette for læring, svare på spørsmål frå elevane og vise veg til å finne svar.

God fagleg kompetanse er nødvendig for at lærarane skal kunne formidle og illustrere med allsidig eksemplifisering. Det krevst solide faglege kunnskapar og dugleik når lærarane fungerer som arbeidsleiingar for elevane som arbeider med prosjekt eller med tverrfaglege oppgåver. Lærarane sine kvalifikasjonar blir utfordra når dei skal rettleie elevane gjennom eksperimentering, problemløysing og eige arbeid. Å omsetje kunnskap til praktisk handling, som for eksempel i yrkesopplæringa, er ei særleg utfordring.

Lærarstudentane må derfor tileigne seg faglege kunnskapar og dugleik. I nokre fag vil også arbeidsteknikkar og bruk av reiskap, verktøy og materiale vere ein viktig del av innhaldet i faget. Lærarutdanninga skal ta utgangspunkt i læreplanane for den delen av opplæringssystemet som utdanninga skal førebu for. Studentane må tileigne seg kunnskap om sentrale perspektiv, teoriar, omgrep og arbeidsformer i dei ulike faga, og om korleis faga blir nytta i yrkes- og samfunnsliv. Dei må også vite noko om korleis ein innan dei ulike faga arbeider for å vinne ny kunnskap. Studentane må kunne sjå forskjellane og likskapane mellom studiefaga og opplæringsfaga og korleis kunnskapsstoff frå dei enkelte faga kan nyttast i tverrfagleg temaorganisert opplæring og prosjektarbeid. Dei må kjenne måla og verkemidla for opplæringa i det enkelte faget i heile opplæringssystemet, men med særskilt vekt på den delen av opplæringssystemet dei sjølve utdannar seg for.

Arbeidet med faga skal fremje både fagleg og personleg utvikling hos lærarstudentane, og gi dei kompetanse for lærargjeringa. Det faglege arbeidet skal også gi grunnlag for å kunne halde seg fagleg og pedagogisk à jour etter fullført grunnutdanning.

Didaktisk kompetanse

Didaktisk kompetanse skal tene to hovudformål. Gjennom arbeidet med dei didaktiske delane i studiet skal studentane både utvikle grunnlag for refleksjon over eiga verksemd og praktisk ferdigheit i lærararbeid. Didaktikk omfattar både generell didaktikk og didaktikk knytt til dei enkelte faga eller yrkesfaga.

Didaktisk kompetanse inneber evne til refleksjon omkring formålet med opplæringa, innhaldet i læreplanen, føresetnadene til elevane og behova og moglegheitene som ligg i rammevilkåra til den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon. Ut frå slike refleksjonar må den enkelte lærar vise fagleg og praktisk innsikt ved å velje og leggje til rette det faglege innhaldet, arbeidsmåtene og samværsformene. Den praktiske gjennomføringa føreset stadige vurderingar og justeringar.

Gjennom utdanninga skal lærarstudentane utvikle evne til refleksjon gjennom innsikt i pedagogisk grunnlagstenking og ved analysar av opplæringssystemet i dag, men også i eit historisk, komparativt og sosiologisk-kulturelt perspektiv. Dei skal trene seg i å reflektere omkring barnehage, skole og yrkesopplæring som delar av eit større system.

Studentane skal gjere seg kjende med basale prinsipp for læring og motivasjon, med grunnleggjande behov hos barn, unge og vaksne, med alders- og utviklingsbestemte endringar i åtferda deira og med barn og unge sin mentalitet under ulike oppvekstvilkår. Dei skal forstå kor viktig sjølvtilitt, tryggleik og meistring er for lærelyst og læringsevne. Med dette som utgangspunkt skal studentane vurdere korleis dei som lærarar, kan tilpasse opplæringa til ulike alders- og utviklingstrinn. Arbeidet skal omfatte elevar både frå majoritetsbefolkninga og frå minoritetskulturar.

Lærarstudentane må utvikle evna til å kunne analysere og realisere læreplanar både aleine og i samarbeid med andre. Med utgangspunkt i lover, læreplanar og andre forskrifter skal dei reflektere over og få trening i å utarbeide lokale arbeidsplanar og individuelle opplæringsplanar. På den måten vil dei kunne utvikle evne til å avvege forholdet mellom felles lærestoff og lokalt og individuelt tilpassa stoff. Studentane må kunne ta ansvar for at elevane systematisk byggjer opp kunnskapar, dugleik og haldningar. Dei må kjenne til og kunne praktisere arbeids- og vurderingsformer som blir nytta i opplæringa, og vite korleis dei kan nyttast i ulike situasjonar.

Studentane skal kjenne både normal utvikling hos elevar og hyppige avvik. Dei skal kjenne hovudtrekk ved både generelle og spesielle lærevanskar, og dei skal kunne observere forskjellar mellom elevane. Studentane må lære korleis lærestoff, arbeidsmåtar, organisering og læremiddel kan leggjast til rette med tanke på at elevane har ulike føresetnader. Dei skal også ha innsikt i korleis lærarar kan medverke til ei inkluderande opplæring slik at elevar med særskilde opplæringsbehov får ta del i det sosiale, faglege og kulturelle fellesskapet på ein likeverdig måte. Lærarstudentane skal dessutan kjenne til instansar som har ansvar for å hjelpe barn og unge med særlege behov eller for å støtte lærarane i deira arbeid.

Studentane skal gjennom utdanninga lære seg å ta utgangspunkt i erfaringane og interessene til barn og unge, og til å la elevane vere medarbeidarar og påverke si eiga læring. Dei skal få innsikt i kvifor opplæring som både tek omsyn til sosial utvikling, og som balanserer mellom krav og kva som er overkomeleg, er viktig for at elevane skal utvikle sjølvrespekt og tru på eigne føresetnader. Studentane skal vidare gjere seg kjende med ulike strategiar for tilrettelegging av eit utviklande miljø og god opplæring. Dette føreset at studentane i si eiga utdanning nyttar varierte arbeidsformer, og at dei får erfaring med ulike typar undervisningsutstyr og læremiddel, m.a. informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

I tilknytning til dei ulike faga må lærarstudentane arbeide med læreplananalyse, prinsipp for val av lærestoff, arbeidsmåtar og vurderingsformer i faga. Dei må også kjenne lærings- og utviklingspsykologiske føresetnader som ligg til grunn for opplæring i faga. Studentane må dessutan tileigne seg kunnskap om tilpassa opplæring i faget og kunne nytte denne kunnskapen i praktisk lærararbeid. Dei må få innsikt i hyppige førekomstar av lærevanskar som er knytte til faget, korleis desse kan diagnostiserast, og kva for tiltak som kan vere aktuelle.

Sosial kompetanse

Sosialt samspel, rettleiing og samarbeid står sentralt i læraryrket. Slik kompetanse byggjer m.a. på fagleg og didaktisk dugleik, som igjen gir autoritet og tryggleik i sosiale samanhengar. I samarbeid med foreldre, kollegaer og i samspel med elevar er det også ein føresetnad at lærarane har evne til å observere, lytte og forstå andre sine synspunkt og kunne vere fleksible og kreative.

Lærarutdanninga må omfatte arbeidsformer som gir kunnskapar i sosialt samspel og samhandling, og som gir forståing for krava og normene til fellesskapet. Studentane må delta i studieplanlegging og oppleve situasjonar som føreset tilpassing og gode arbeidsvanar. Dei må tileigne seg kunnskapar om og forståing av gruppeprosessar og leiing og utvikle evne til å analysere og å løyse konflikhtar. Dei må vidare få trening i kommunikasjon der dei må forstå og ta omsyn til andres standpunkt. Samvær med medstudentar og lærarar der det formelt og uformelt blir drøfta erfaringar, aktuelle opplæringsspørsmål og faglege problem er avgjerande både for å utvikle evne til refleksjon og innsikt som lærarar og for å utvikle sosial kompetanse.

Studentane skal også utvikle leiarkompetanse slik at dei blir i stand til å skape faste rammer for arbeidsfellesskap til elevane og for å leie vaksne i eit arbeidsfellesskap når det er aktuelt.

Studentane må få høve til å bli kjende med elevar med ulike føresetnader, erfaringar og med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Dei må lære å observere og få trening i å forstå dei behova elevar har for merksemd, utfordringar, omsorg og hjelp. I lærarutdanninga skal studentane derfor utvikle ei lærarrolle som set elevane i fokus, som viser respekt og omsorg, og som prøver å setje seg inn i deira erfarings- og kunnskapsverd. Studentane må skaffe seg spesiell innsikt i kulturelle minoritetsgrupper si ramme for forståing.

Sosial kompetanse blir også utvikla gjennom deltaking i frivillige aktivitetar som idrett, song- og musikkverksemd, revyar og organisasjons- og foreiningsliv. Slike aktivitetar bør derfor vere sentrale i studiemiljøet ved ein lærarutdanningsinstitusjon.

Yrkesetisk kompetanse

Læreryrket inneber hyppige valsituasjonar. Yrkesetisk kompetanse inneber at lærarane må kunne vurdere alternative val i forhold til dei grunnleggjande verdiane som opplæringa byggjer på. Utgangspunktet for den yrkesetiske kompetansen er derfor at den enkelte lærar forpliktar seg på overordna mål for opplæringa og på fellesverdiane i samfunnet slik dei er uttrykte i barnehagelov, opplæringslov og i nasjonale planar for opplæringa. Dei er også forplikta på internasjonale konvensjonar som Noreg har slutta seg til, så som menneskeretts- og barnekonvensjonen. Den yrkesetiske kompetansen kjem til uttrykk i dei vurderingane og avgjerslene lærarane tek på dette grunnlaget. Som profesjonelle yrkesutøvarar må lærarar kunne forklare og grunngi sine val, prioriteringar og handlingar, m.a. overfor elevar, kollegaer og foreldre.

Lærarar må kvar einaste dag ta verdibaserte val som på ulike måtar har konsekvensar for medmenneske. I den praktiske situasjonen blir ofte slike avgjersler tekne utan at lærarane har tid til å tenkje seg vel om. Lærarar må derfor utvikle ein handlingsberedskap basert på så vel faglege som pedagogiske og etiske vurderingar.

Lærarstudentar må gjere seg kjende med og identifisere seg med måla og dei grunnleggjande verdiane for opplæring. Dei må kjenne rettane som elevane har, og dei plikter og rettar dei sjølv har som lærarar. Studentane må utvikle medvit om det ansvaret dei er pålagde som lærarar, og korleis dei kan ivareta dette ansvaret. Gjennom utdanninga må lærarstudentane få erfaring med yrkesetisk refleksjon knytt til dei ulike oppgåvene lærarar har, og dei må få øving i å grunngi eigne avgjersler og handlingar. Etiske dilemma der ulike grunnleggjande verdiar kan tilseie ulike løysingar på konkrete problem, utgjør ei særleg utfordring.

Etisk refleksjon må også inngå i arbeidet med dei enkelte faga, m.a. ved val av lærestoff og arbeidsmåtar.

Endrings- og utviklingskompetanse

Lærarane må i framtida i større grad enn tidlegare vere førebudde på endringar i yrkesrolla si og på å delta i utviklings- og fornyingsoppgåver. Det er derfor nødvendig at alle lærarar har kompetanse og vilje til å meistre endring og fornying.

Fornyng i barnehage, skole og opplæring i bedrift kan vere initiert av sentrale styresmakter, slik som ved nasjonale reformer og nye planar. Dette stiller store krav til endring på alle nivå både med omsyn til organisering og innhald.

Fornyng og utvikling lokalt i den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon vil ofte springe ut frå vurdering av eiga verksemd. Kollegiet må arbeide for

å gi stadig betre tilbod. Felles planlegging, kollegabasert rettleiing og systematisk barnehage- og skolebasert vurdering kan medverke til dette.

Innanfor dei ulike faga går det stadig føre seg ei utvikling. Dei kunnskapane lærarane har frå eige studium, eller den praktiske yrkeserfaringa som yrkesfaglærarane har, kan lett bli forelda. Lærarane vil ut frå eige arbeid ofte bli klare over at dei treng å vidareutvikle og fornye ferdigheitene og kunnskapane sine.

Ikkje minst vil utviklinga innan informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) få konsekvensar for opplæringa i skole og bedrift. Å følgje med i denne utviklinga og kunne nytte nye moglegeheiter på ein føremålstenleg måte i opplæringsssamanheng, er ei stor utfordring for alle lærarar.

Den enkelte lærarutdanningsinstitusjonen er forplikta til å halde seg à jour med utviklinga og nyvinningar innanfor faga og med utviklinga i barnehage, skole og yrkesliv. Lærarutdanninga skal medverke til at studentane får innsikt i utdanningspolitisk og pedagogisk reformarbeid og stimulere dei til å ta del i aktuell debatt. Studentane skal lære å forstå utviklingsarbeid som historiske og samfunns-messige prosessar som er vilkårsbundne. I utdanninga skal dei derfor bli fortrulege med nasjonal og institusjonsbasert vurdering, med kollegabasert rettleiing og med korleis samarbeid med foreldre, nærmiljø og yrkesliv kan gi grunnlag for skoleutvikling og fornying.

Kunnskap om pedagogisk forskings- og utviklingsarbeid er eit verkemiddel for å stimulere endrings- og utviklingskompetansen hos komande lærarar. Det kan medverke til å styrkje interessa for fornying og forbetring av barnehage og skole og til utvikling av eigen kompetanse for å delta i lokalt utviklingsarbeid. Lærarstudentane må derfor gjere seg kjende med sentrale eksempel på ulike typar forskings- og utviklingsarbeid med relevans for opplæringa.

Lærarutdanninga skal, som anna høgare utdanning, vere forskingsbasert. Det føreset at det ved alle lærarutdanningsinstitusjonar blir drive pedagogisk orientert forskings- og utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring eller vaksenopplæring. Så langt det er mogleg, bør lærarstudentar medverke i slikt forskings- eller utviklingsarbeid.

Studentane skal gjennom grunnutdanninga utvikle tilstrekkeleg kompetanse til å ta fatt på lærargjeringa. Samtidig må utdanninga gi ei forståing av det kontinuerlege ansvaret som lærarane har for eiga utvikling, og formidle forventingar om endringar og vidareutvikling på eige initiativ.

2. 4-ÅRIG FAGLÆRERUTDANNING I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG

2.1 FORMÅL OG EGENART

4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag har primært som formål å kvalifisere for lærerarbeid på alle trinn i grunnskolen i de fagene utdanningen omfatter. I tillegg skal den kvalifisere for annet lærerarbeid knyttet til faglig og kulturelt arbeid for barn, unge og voksne, særlig for breddeorientert arbeid og undervisning i musikk- og kulturskolen.

Utdanningen skal gi faglig, pedagogisk og praktisk grunnlag for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning og oppdragelse med basis i ulike forutsetninger hos elevene og i samsvar med opplæringsloven og læreplanverket for grunnskolen. Videre skal utdanningen utvikle evnen til å reflektere over og begrunne skolens og lærerens virksomhet i forhold til overordnede mål, prinsipper og retningslinjer for opplæringen. Faglærerutdanningen skal fremme den personlige og profesjonelle utvikling hos studentene, vekke interesse for pedagogisk og kunstnerisk forskings- og utviklingsarbeid og gi grunnlag for å forstå sammenhengen mellom lærergjeringen og skolens funksjon i samfunns- og kulturliv.

4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag sikter mot arbeid på alle trinn i grunnskolen. Studiet er innsiktet mot klasseopplæring i tråd med læreplanverket for grunnskolen. Faglærere vil ofte gå inn i lærerkollegier der lærere med ulik utdanningsbakgrunn samlet skal dekke både krav til allsidighet og til sterkere faglig fordypning. Lærere med ulik faglig bakgrunn skal gjennom planmessig samarbeid kunne utfylle og komplettere hverandre. Faglærere fra 4-årig faglærerutdanning får et særlig ansvar for realisering av den estetiske dimensjonen i grunnskolens hverdag og for faglig innhold og progresjon i praktiske og estetiske fag.

Innholdet i dette studiet er derfor satt sammen både med tanke på å dekke grunnskolens behov for lærere med oppgaver som inngår i grunnskolens helhetlige arbeid og som samtidig har særlige kvalifikasjoner for undervisning i praktiske og estetiske fag. Studiet gir studentene mulighet til ulik vektlegging av faglig bredde eller faglig fordypning i færre fag. Faglærerutdanningen har en obligatorisk kjerne av fag som er felles for alle studenter. I tillegg kan studentene velge nye fag eller fordypning i enkelte fag. Den enkelte student kan dermed sette sammen sin faglærerutdanning med tanke på arbeid med bestemte skolefag eller fagområder, arbeid på ulike trinn i grunnskolen eller arbeid med spesielle oppgaver knyttet til de aktuelle fagområdene i grunnskolen eller i musikk- og kulturskolen.

Praktisk arbeid og vektlegging av den estetiske dimensjonen preger studiet i innhold og arbeidsmåter og i form av studentenes medvirkning i spesielle tiltak og prosjekter på høyskolen. En gjennomgående vektlegging av den estetiske dimensjonen vil si at en legger vekt på skapende virksomhet og refleksjon, opplevelser og uttrykk og arbeider for å få bevisst holdning til kunst og estetikk. Studenten må oppleve den rikdommen som har nedfelt seg i de ulike kunstartene. Ved å vektlegge disse sidene av utdanningen skal studentene utvikle et praktisk, reflektert og didaktisk og faglig grunnlag for realisering av den estetiske dimensjonen i grunnskolen.

Elevene i grunnskolen representerer et aldersspenn på 10 år. Dette innebærer at faglærere må ha innsikt i barn og unges utvikling og hvordan de tilegner seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger over hele dette aldersspennet, særlig innenfor de fag og fagområder utdanningen omfatter. Det store spennet i alder og forutsetninger gjør det særlig viktig for faglærere å

beherske varierte arbeidsmåter. Fordi grunnskolen omfatter alle barn og unge, må faglærere dessuten kunne tilpasse lærestoff og arbeidsmåter til svært varierte forutsetninger og interesser blant elevene. De må bl.a. kunne ta hensyn til hvordan sosial og etnisk bakgrunn kan påvirke elevenes forståelsesramme og læreprosess. De må også kunne ta hensyn til at mange elever har personlig engasjement og opplæring utenom skolen i områder knyttet til de praktiske og estetiske fagene. Dette krever en lærerutdanning som gir god pedagogisk og faglig innsikt og evne til didaktisk refleksjon og handling. Studentene må skaffe seg solide kvalifikasjoner for å tilpasse lærestoff og arbeidsmåter til ulike elevforutsetninger. Alle studieenheter i faglærerutdanningen omfatter derfor både fag, didaktikk og praksisopplæring, og det blir lagt stor vekt på prinsippet om tilpasset opplæring.

Arbeidet i grunnskolen krever nært samarbeid med elevenes foreldre. Skolen skal kommunisere med og informere foreldre om det som skjer i skolen, og foreldrene skal ha medansvar og kunne være aktivt med i utviklingen av skolen. Grunnskolen skal bidra til et helhetlig oppvekstmiljø for elevene, og den skal være en aktiv og levende kulturinstitusjon i lokalsamfunnet. Dette forutsetter nært samarbeid med skolefritidsordningen, organisasjoner, institusjoner og andre i lokalsamfunnet som arbeider med tiltak for barn og unge. I dette arbeidet er samarbeid med den lokale musikk- og kulturskolen viktig.

Grunnskolen har et spesielt ansvar for sammenhengen mellom skole og lokalsamfunn. Opplæringen skal gi elevene tilknytning til lokalsamfunnet bl.a. gjennom kunnskap om lokalt kulturliv, tradisjoner og levemåte på stedet. Faglærerne må derfor vite hvordan de kan sette seg inn i lokale forhold og hvordan de kan benytte det lokale kulturliv i undervisningen. Alt dette krever en faglærerutdanning som gir god innsikt i skolens plass i samfunnet og hvordan skolen kan nytte andre samfunnsinstitusjoner og organisasjoner som ressurser i sitt arbeid. Faglærere i praktiske og estetiske fag må regne med å få et særlig ansvar for samarbeid og samvirke med musikk- og kulturskoler i opplæring som både gjelder enkeltelever, grupper og klasser og hele skoler. I noen tilfeller vil faglærere med relevante fagkombinasjoner og fordypingstudier være tilsatt både i grunnskolen og i musikk- og kulturskolen.

2.2 OPPTAK OG STARTNIVÅ

Opptak til 4-årig faglærerutdanning bygger på generell studiekompetanse. Generell studiekompetanse innebærer at studentene kan ha svært ulik bakgrunn i enkelte fag, avhengig av hvilke studieretninger de har valgt i videregående opplæring. Rammeplanene for fag i den 4-årige faglærerutdanningen forutsetter at undervisningen starter på et nivå som ligger noe over det laveste nivå for opptak. Dette innebærer at studentene i starten vil måtte arbeide mye med fag der de har liten fordypning fra videregående opplæring, mens de vil ha mindre arbeidsbelastning i fag der de har stor faglig fordypning.

Studentene har et selvstendig ansvar for egen læring, også når det gjelder fag der de kan ha et svakt faglig utgangspunkt. Samtidig utgjør forskjellene i opptaksgrunnlaget en utfordring til høgskolene. I den grad høgskolene finner behov for det, kan de tilby supplerende kurs for studenter som har svak faglig bakgrunn i enkelte fag eller fagområder. Dette kan også omfatte innføringskurs i bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi for studenter som har liten fortrolighet med slike hjelpemidler.

Kurs av denne typen inngår ikke i vekttallsberegning og gir heller ikke grunnlag for kursvitnemål.

2.3 OPPBYGGING OG ORGANISERING

Generelt

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag er et 4-årig fulltidsstudium. Omfanget av de ulike studieenheter i utdanningen er beskrevet med vekttall. 10 vekttall tilsvarer en fulltids arbeidsinnsats i ett semester.

Den 4-årige faglærerutdanningen omfatter en obligatorisk del på 60 vekttall og en valgfri del på 20 vekttall. Den obligatoriske delen skal sikre de kunnskaper og ferdigheter som skal være felles for denne utdanningen, mens den valgfrie delen skal sikre allsidighet og faglig bredde slik at faglærerne kan utfylle og supplere hverandre og øvrige lærere i et lærerkollegium.

Obligatorisk del

Den obligatoriske delen av den 4-årige faglærerutdanningen er lagt til de tre første studieårene. Innen den obligatoriske delen er det også valgmulighet. Studentene skal velge to av fagene kroppsøving, heimkunnskap, dans og drama, hvert med et omfang på 10 vekttall. Den obligatoriske delen har følgende innhold:

Pedagogikk	10 vt
Norsk	10 vt
Musikk	10 vt
Kunst og håndverk	10 vt
Valg: To av følgende fire fag, hvert på 10 vt, til sammen:	20 vt
Heimkunnskap	
Kroppsøving	
Dans	
Drama	
Praksisopplæring	16-18 uker

Praksisopplæringen er regnet som en integrert del av alle studieenheter som inngår i den obligatoriske delen.

Den obligatoriske delen omfatter også et tverrfaglig kurs i drama som metode og et i didaktikk for den estetiske dimensjon. Begge kursene har omfang på 30 timer og er knyttet til samtlige fag i de tre første årene i grunnutdanningen.

Den estetiske dimensjonen skal være sentral gjennom hele studiet og må derfor også ivaretas gjennom alle fag.

For å ivareta problemstillinger som er overgripende i forhold til de enkelte fagene, er det fastsatt et tema for profilering av hvert av de tre første studieårene. Årstrinnsprofileringen skal bidra til å skape helhet og sammenheng i studiet og gi profil til hvert av studieårene. Lærerne i de fagene som inngår i de respektive årene, inkludert pedagogikk og praksisopplæring, er forpliktet til å bidra til denne profileringen. Den faglige ledelse for faglærerutdanningen har ansvar for å koordinere arbeidet. I hvert av de tre første studieårene bør studentene arbeide med minst en tverrfaglig prosjektoppgave knyttet til problemstillinger i samsvar med studieårets profilering. Pedagogikk og praksisopplæring inngår i alle de tre første studieårene og har derfor et spesielt ansvar for å binde de ulike delene av utdanningen sammen.

Valgfri del

Den valgfrie delen av utdanningen er lagt til det fjerde studieåret. I dette året skal studentene velge mellom alle fagene som kan inngå i den obligatoriske delen av utdanningen. Studentene kan velge fag de tidligere har valgt bort eller en påbygging av fag i de har hatt i de første tre årene.

Studentene velger enten to 10 vekttalls enheter eller en 20 vekttalls enhet. For studenter som velger to 10 vekttalls enheter, kan det ene valget være bundet. På bakgrunn av aktuelle behov i grunnskolen kan departementet til enhver tid fastsette hvilket fag valget skal være bundet til.

Den valgfrie delen av utdanningen omfatter praksisopplæring med i alt 2-4 uker. Denne opplæringen er regnet som en integrert del av de studieenheter som inngår i den valgfrie delen.

Studiemodell

Faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag skal organiseres etter en felles studiemodell og omfatte følgende studieenheter og tema for profilering:

FØRSTE STUDIEÅR

- Pedagogikk, 2,5 vt
- Norsk, 5 vt
- Kunst og håndverk, 2,5 vt
- Ett praktisk eller estetisk fag (kroppspøving, heimkunnskap, dans eller drama), 10 vt

Tema for profilering:

Elev, lærer, læringsmiljø: Samspill elev-lærer. Den aktive elev. Læring i skole, hjem og fritid. Lærerrollen. Skolens formål og planverk. Den estetiske dimensjon.

ANDRE STUDIEÅR

- Pedagogikk, 2,5 vt
- Norsk, 5 vt
- Kunst og håndverk, 7,5 vt
- Musikk, 5 vt

Tema for profilering:

Elev, klasse, skole: Skolen som oppvekst- og læringsmiljø. Fellesskap og lokal, individuell og kulturell tilpasning. Kommunikasjon. Den estetiske dimensjon. Yrkesdidaktikk.

TREDJE STUDIEÅR

- Pedagogikk, 5 vt
- Ett praktisk eller estetisk fag (heimkunnskap, kroppsøving, dans eller drama), 5 vt
- Musikk, 5 vt

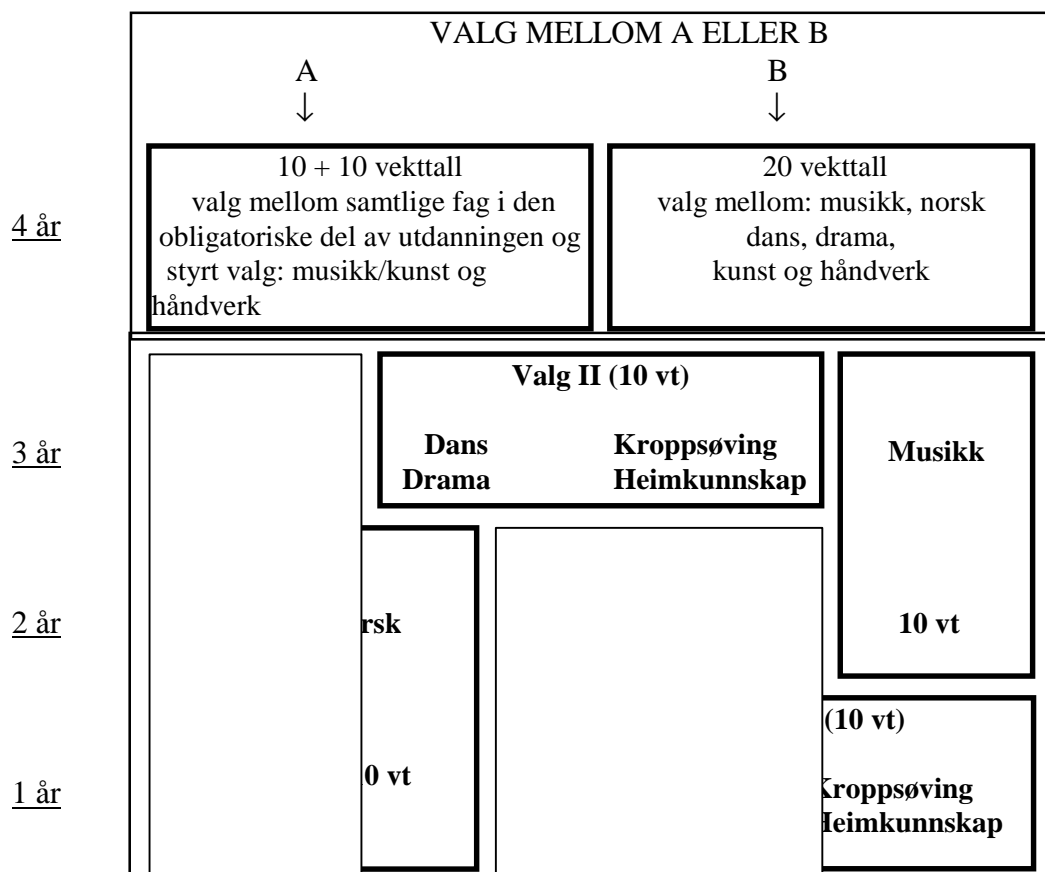
Tema for profilering:

Elev, skole, samfunn: Samarbeid skole-hjem og nærmiljø. Skolen som organisasjon. Skolen i samfunnet. Det lokale, nasjonale og internasjonale perspektivet. Den estetiske dimensjon.

FJERDE STUDIEÅR

I det fjerde studieåret kan studentene gjøre valg innen de fagene som er beskrevet for denne faglærerutdanningen.

Studiemodellen er illustrert grafisk i det følgende:

I tillegg til de studieenheter som framgår av figuren, omfatter utdanningen praksisopplæring med 18-20 uker. Sammen med kursene *drama som metode og didaktikk for den estetiske dimensjonen* er praksisopplæringen regnet som del av samtlige fag i grunnutdanningen².

Rammeplan for faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag omfatter studieenheter med følgende omfang:

² Om nødvendig kan modellen justeres av hensyn til samordning av undervisning med annen lærerutdanning.

Fag	Studieenheter
Dans	10+10+10 vt
Drama	10+10+10 vt
Heimkunnskap	10+10 vt
Kroppsøving	10+10 vt
Kunst og håndverk	10+10+10 vt
Musikk	10+10+10 vt
Norsk	10+10+10 vt
Pedagogikk	10 vt (+10 vt ³)
Praksisopplæring	18-20 uker
Drama som metode	30 timer
Didaktikk for den estetiske dimensjonen	30 timer

Fordi sang kan være et naturlig uttrykksmiddel i ulike faglige sammenhenger, skal sang inngå i alle fag.

I fag der rammeplanen omfatter flere studieenheter, er rammeplanene til vanlig utarbeidet med tanke på faglig progresjon mellom enhetene. Studentene må derfor som hovedregel ha avsluttet en studieenhet før de kan fortsette med neste. 10 vekttalls enheter som er beregnet på fjerde studieår, kan likevel studeres parallelt. Høgskoler som ønsker det, kan slå sammen to 10 vekttalls studieenheter i samme fag fra rammeplanen til én 20 vekttalls studieenhet. For slike studieenheter kan høgskolene i sine fagplaner lage en samlet framstilling av mål basert på avsnittene "Mål og målområder" for hver av 10 vekttalls enhetene i rammeplanen.

Videreutdanning

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag består av mange ulike fag, og den gir derfor flere ulike muligheter for senere påbygging eller utvidelse av fagkretsen. Lærerne kan utdanne seg videre gjennom videreutdanning ved universitet eller høgskole, enten for å øke kompetansen i ett eller flere fag ytterligere, eller for å utvide fagkretsen.

Alle studieenheter med et omfang på 10 vekttall i rammeplan for både allmennlærerutdanning og faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag kan benyttes til videreutdanning for faglærere dersom de ikke har tatt de samme studieenhetene som del av sin grunnutdanning. I tillegg har departementet fastsatt rammeplaner for en rekke ulike videreutdanningstilbud for lærere.

---

³ Annen 10 vekttalsenhet i pedagogikk tilsvarer videreutdanningsenhet for andre lærere.

2.4 VEILEDNING OG VURDERING

Generelt

Studentene skal gjennom hele studiet få veiledning som hjelper dem til å utvikle de personlige og profesjonelle kvaliteter som de trenger i læreryrket. Veiledning er nødvendig for å kunne forbedre egen kyndighet og utvikle et reflektert forhold til lærerrollen og for å utvikle evne til egenvurdering. Studentene må få trening i både å ta imot veiledning og å gi veiledning til medstudenter og elever. De må kunne bruke den veiledningen de får, til å reflektere over egenatferd og til fornyelse. Løpende veiledning skal derfor inngå som en integrert del av læringsprosessen og ha en informerende og utviklende funksjon. Slik veiledning skal bidra til at studentene selv kan vurdere hvor de står i forhold til mål og forventninger i faglærerutdanningen og dermed stimulere dem til innsats i det daglige arbeidet. Veiledning kan også være til hjelp i valg av eventuell videre utdanning.

Vurdering fungerer også som sikring av kvaliteten i lærerutdanningen. Lærerutdanningsinstitusjonene må legge forholdene til rette slik at studentene kan delta i vurdering av ulike sider ved læringsmiljøet både ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen. Slik studievurdering gir gjensidig informasjon om undervisnings- og læringsprosesser som trengs for å vurdere kvaliteten på studietilbudet og planlegge videre arbeid. Vurderingen kan dermed åpne for samspill mellom lærerutdanningens lærere og studenter og bidra til videre utvikling av utdanningen. Å delta i vurdering av eget studium og den utdanning lærerutdanningsinstitusjonen gir, kan også være av betydning når studentene senere som lærere skal samarbeide med egne elever om vurdering av deres opplæring.

Avsluttende vurdering

Arbeid i grunnskolen krever varierte og allsidige vurderingsformer. Den 4-årige faglærerutdanningen omfatter studieenheter med mulighet for en rekke ulike dokumentasjonsformer. Både med tanke på kvalifisering for vurderingsoppgaver i grunnskolen og for å kunne gjennomføre en allsidig vurdering av studentenes arbeid, bør derfor avsluttende vurdering omfatte varierte vurderingsformer basert på både skriftlige, muntlige, praktiske, kunstneriske og estetiske dokumentasjonsformer. Alle studieenheter i den 4-årige faglærerutdanningen omfatter både fag og didaktikk. I tillegg er praksisopplæringen regnet som en integrert del av alle studieenheter. Dette tilsier at den avsluttende vurderingen i de ulike studieenheterne bør omfatte både faglige, didaktiske og praktisk-pedagogiske elementer.

Betegnelsen avsluttende vurdering brukes som fellesbetegnelse på:

- Vurdering av obligatorisk arbeid, forprøver o.l. som studentene må ha fullført med tilfredsstillende resultat for å kunne framstille seg til eksamen.
- Eksamen som gir grunnlag for avsluttende karakter.

I rammeplanene for en del studieenheter er det spesifisert krav til obligatorisk arbeid, forprøver o.l. som vilkår for å framstille seg til eksamen. I tillegg til dette kan den enkelte lærerutdanningsinstitusjon fastsette slike krav i sine fagplaner. Denne type arbeider, prøver o.l. blir til vanlig vurdert av lærerne ved institusjonen.

Hvis ikke annet er fastsatt i rammeplanene, skal alle studieenheter avsluttes med eksamen. Etter universitets- og høgskoleloven skal eksamensarbeidene vurderes av minst to sensorer, og minst en av dem skal være ekstern. Eksamen kan omfatte skriftlige, muntlige eller praktiske prøver. Arbeid utført underveis i studiet, som f.eks. prosjektoppgaver eller formingsarbeider, kan også inngå som komponent i eksamen. Arbeidet må da være dokumentert på en slik måte at sensor kan vurdere resultatet av arbeidet. I rammeplanene for de fleste studieenheter er det fastsatt enkelte krav til eksamen. Det er imidlertid forutsatt at den enkelte høgskole i sine fagplaner fastsetter mer detaljerte bestemmelser for eksamen, bl.a. hvordan eksamen skal organiseres, hvilke komponenter som inngår og hvordan de er vektet i forhold til hverandre. Individuell prøving skal i alle tilfelle utgjøre minst halvparten av vurderingsgrunnlaget.

Som beskrevet i avs. 2.3, kan høgskoler utvikle 20 vekttalls studieenheter ved å slå sammen to 10 vekttalls studieenheter i samme fag fra rammeplanen. I slike tilfelle kan høgskolene benytte en enklere avsluttende vurdering enn den som samlet er beskrevet for hver av 10 vekttallsenhetene i rammeplanen.

Den avsluttende vurderingen skal skje i forhold til målene for studieenheter slik de er uttrykt i rammeplanavsnittet "Mål og målområder". Eksamenskarakterene skal være et uttrykk for i hvor høy grad disse målene er nådd. Når annet ikke er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenheter, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

Skikkethetsvurdering

Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Vitnemål for fullført lærerutdanning forutsetter at studentene er vurdert som skikket for læreryrket. Studenter som viser svakheter i forhold til å mestre læreryrket, må så tidlig som mulig i utdanningen få vite hvordan de står i forhold til kravene om lærerskikkethet og eventuelt få råd om å avslutte utdanningen. Konkrete beslutninger om skikkethet kan fattes gjennom hele studiet. En student som ikke er skikket for læreryrket, kan utestenges fra studiet. Vedtak fattes av styret. Skikkethetsvurderingen må bygge på en helhetsvurdering som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger. Departementet fastsetter kriterier og prosedyrer for skikkethetsvurdering.

Vitnemål, karakterutskrift

Vitnemål om 4-årig faglærerutdanning skal omfatte alle studieenheter som studenten har fullført, og være påført de karakterene som er oppnådd. Studieenheter skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen.

Studenter som er fritatt fra kravet om eksamen i norsk på begge målformer (jf. avs. 2.5), skal ha dette påført vitnemålet.

Studenter som ikke har fullført hele utdanningen, kan få utskrift fra eksamensprotokollen for de studieenheter de har bestått. Dersom studentene ikke har fullført og bestått praksisopplæringen, skal dette påføres karakterutskriften.

2.5 FRITAK

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag skal være en 4-årig helhetlig grunnutdanning med indre sammenheng og progresjon i studiet. Samtidig skal det være en viss valgfrihet for den enkelte student i de valgfrie delene av utdanningen. Studentene bør bl.a. kunne velge studieenheter som ikke tilbys ved den institusjon hvor de har startet sin lærerutdanning.

Studenter som har bestått eksamen i en studieenhet som bygger på rammeplan for faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag, har automatisk rett til fritak fra eksamen i vedkommende studieenhet dersom de flytter til en annen utdanningsinstitusjon.

Studenter med tidligere utdanning som i hovedtrekk faller sammen med studieenheter i den obligatoriske delen av faglærerutdanningen, kan bli fritatt for tilsvarende deler av studiet. Utdanningen som skal gi grunnlag for fritak, må omfatte didaktikk i omtrent samme omfang som tilsvarende studieenheter i rammeplan for faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Studentene bør til vanlig ikke bli fritatt fra tverrfaglig arbeid, prosjektoppgaver eller praksis der faget inngår. Det kreves ikke at praksisopplæring inngår i utdanning som gir grunnlag for fritak i det fjerde studieåret.

Høgskolen kan organisere et tilbud om fagdidaktikk dersom dette ikke inngår i utdanningen det skal søkes om fritak for. Et slikt tilbud kan vurderes internt.

Studenter som ønsker fritak, sender søknad til den høgskole der de tar lærerutdanning. Søknaden avgjøres av høgskolen. Studenter som planlegger å gjennomføre faglærerutdanning med fritak av utdanning som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag, må få råd og veiledning om valg av studieenheter. Høgskolens studierettledning må i slike tilfeller være forpliktende. Den bør bekreftes i skriftlig form slik at studentene er sikret at den aktuelle utdanningen blir godkjent som del av faglærerutdanningen.

Studenter med samisk eller kvensk bakgrunn kan fritas fra kravet om eksamen i begge målformer i det obligatoriske norskfaget. Tilsvarende gjelder for døve eller hørselshemmede som benytter tegnspråk. Dessuten kan studenter fra språklige minoriteter som har vitnemål uten eksamen i sidemål fra videregående opplæring, og utenlandske studenter som ikke har videregående opplæring fra Norge, få fritak fra kravet om eksamen i begge målformer i *norsk I* i faglærerutdanningen. Studenter som er fritatt fra kravet om begge målformer til eksamen, skal likevel følge all undervisning i norsk.

Departementet kan gi nærmere retningslinjer for fritak.

2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN

Den enkelte lærerutdanningsinstitusjon har ansvar for å utvikle studietilbud i samsvar med mål og rammer slik de er gitt i de nasjonale rammeplanene. Rammeplanene forutsetter imidlertid en nærmere konkretisering av bl.a. faglig innhold, organisering, arbeidsformer, vurderingsordning, pensumlitteratur og andre kunnskapskilder ved den enkelte institusjon. Lærerutdanningsinstitusjonene skal derfor utarbeide egne fagplaner. Disse planene skal både beskrive vedkommende lærerutdanning som helhet og de enkelte studieenheter i utdanningen.

Rammeplanene for de ulike studieenheter omfatter mål som uttrykker den kompetanse studentene skal ha når studiet er fullført. Disse målene er samlet i tre til fem målområder for hver studieenhet. Dersom annet ikke er fastsatt i rammeplanene, kan lærerutdanningsinstitusjonene selv fastsette innbyrdes vektning av de ulike målområdene.

Rammeplan og fagplaner utgjør til sammen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjon, lærere og studenter. Det er forutsatt at studenter og tilsatte bruker både rammeplanene og institusjonenes fagplaner i det daglige arbeidet. Derfor er det ikke ønskelig at fagplanene gjentar innhold fra rammeplanene. Fagplanene skal primært være en beskrivelse av hvilke virkemidler den enkelte lærerutdanningsinstitusjon velger for å realisere de mål som er gitt i rammeplanene. Lærerutdanningsinstitusjonene velger på denne bakgrunn selv hvordan de ønsker å utforme sine fagplaner. Deler av fagplanene kan kreve forskrifts form. Institusjonene må påse at regler for blant annet høring og kunngjøring blir fulgt i den sammenheng.

Vitnemål og fagplaner med lister over pensumlitteratur og andre kunnskapskilder er sentrale dokumenter bl.a. i forbindelse med søknader om videre utdanning og eventuell innpassing av deler av lærerutdanningen i andre typer utdanning. Med tanke på at studenter også i ettertid skal kunne få kopi av fagplaner med litteraturlister o.l. som de har studert etter, er institusjonen forpliktet til å ta vare på de aktuelle fagplanene for hvert studentkull.

3. RAMMEPLANER FOR DE ENKELTE STUDIEENHETENE I UTDANNINGEN

3.1 PEDAGOGIKK

INNLEDNING

Om pedagogikk

Spørsmål knyttet til læring, undervisning, oppdragelse og sosialisering er sentrale problemstillinger innenfor pedagogikkfaget. Faget kan bidra til å gi økt innsikt i og forståelse av hvordan barn, unge og voksne tilegner seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom et samspill med sine omgivelser. Pedagogikkfaget kan framstå som deskriptivt og analytisk ved å beskrive og analysere det som skjer innenfor de ulike arbeidsområdene. Faget kan også framstå som normativt ved å forsøke å foreskrive hvordan undervisning og oppdragelse kan eller bør foregå for å realisere gitte mål.

Pedagogikkfaget har røtter i ulike historiske tradisjoner. Vektleggingen innenfor faget har variert. I perioder er det f.eks. lagt stor vekt på psykologiske og sosiologiske tilnærminger i faget. Mange av spørsmålene pedagogikkstudiet arbeider med, er preget av brytninger og endringer, både når det gjelder verdier, forståelsesformer og handlingsmønstre. Dette reflekterer at det rår forskjellige oppfatninger i samfunnet om undervisning, oppdragelse og oppvekst.

Generelt er pedagogikkfaget verdi-, kultur- og samfunnsorientert, og tilknytningen til praksisopplæringen er sterk. Didaktikken har derfor en sentral plass innenfor faget. Oppmerksomheten er også rettet mot den historiske, politiske, kulturelle og sosiale kontekst som det pedagogiske arbeidet foregår i, og hvordan den enkeltes personlige erfaringer påvirker læreprosessen. Pedagogikk som vitenskapsfag er svært mangfoldig og består av deldisipliner som bl.a. filosofi, idehistorie og skolehistorie, didaktikk, sosiologi og psykologi.

Ny kunnskap i faget vinnes både ved praktisk erfaring, empiriske undersøkelser og teoretiske studier. I pedagogisk forskning anvender man generelt en rekke ulike metoder som er hentet fra de ulike fagene som pedagogikkfaget er sprunget ut av.

Ved utdanningsinstitusjoner, i arbeidslivet og i samfunnet generelt blir det lagt økende vekt på kompetanseutvikling og omstilling. Dette har ført til økende interesse for å forstå hva som ligger til grunn for læring og sosialisering, både for enkeltindivider, i grupper som utgjør et arbeidsfellesskap, i bedrifter og i institusjoner som helhet. Pedagogisk kompetanse, som kunnskap om læring som en individuell og kollektiv prosess og kyndighet i å planlegge, organisere og lede læreprosesser, vil derfor være ønskelig i flere yrker der det er behov for instruksjon, veiledning og ledelse.

Pedagogikk som fag i opplæringssystemet

Kunnskaper fra pedagogikkfaget brukes som grunnlag for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, lærebedrifter, voksenopplæring og andre pedagogiske miljøer. I

enkelte studieretninger i videregående opplæring inngår noe pedagogisk lærestoff som en del av opplæringen, men i begrenset omfang.

Pedagogikk finnes derimot i betydelig omfang som vitenskapsfag og studiefag ved universiteter og høyskoler. Som studiefag inngår det i flere yrkesutdanninger som f.eks. barnevernutdanning, sykepleierutdanning og lærerutdanning.

Pedagogikk i lærerutdanningen

Pedagogikk inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, yrkesfaglærerutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning. I førskolelærerutdanningen, faglærerutdanningen, yrkesfaglærerutdanningen og allmennlærerutdanningen går pedagogikkstudiet parallelt med fagstudiene og er lagt over flere år. I praktisk-pedagogisk utdanning gjennomføres pedagogikkstudiet i hovedsak etter at fagstudiene er avsluttet.

Faget har noe ulik profil i de enkelte lærerutdanningene, men de sentrale problemstillingene av pedagogikkstudiet er felles for all lærerutdanning. Det skal bidra til å utvikle en felles plattform for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Ved siden av det obligatoriske pedagogikkstudiet finnes et bredt tilbud av pedagogiske fordypnings- og videreutdanningsenheter, enten som generell pedagogikk eller som fordypning vinklet mot pedagogisk arbeid på ulike alderstrinn, ulike arbeidsfelt eller mot ulike funksjoner i yrket.

Pedagogikkfaget i allmennlærerutdanningen og 4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag er identiske og lagt til de tre første studieårene med omfang på henholdsvis 2,5, 2,5 og 5 vekttall.

Pedagogikkfaget i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag er yrkesrettet. Studiet er bygget opp omkring fire målområder som er sentrale i det akademiske faget, og fire gjennomgående perspektiver som er sentrale i forhold til lærergjernen. Målområdene er beskrevet i planen. De skal belyses med utgangspunkt i perspektivene. Samtidig skal den estetiske dimensjonen være innebygget der det er naturlig. Hensikten er å gi faget en struktur som forener det deskriptive, det analytiske og det normative aspektet ved faget.

I den følgende figuren danner målområdene og perspektivene fire horisontale og fire vertikale akser. Der disse aksene møtes, defineres yrkesrettede problemområder som både er knyttet til det akademiske fagets struktur og til de yrkesrettede perspektivene. Disse problemområdene må nærmere defineres i høyskolens fagplan. Momentene i hver av rutene i figuren er bare eksempler på problemstillinger som det kan arbeides med.

Perspektiv Målområde	Verdi- perspektiv	Differensierings- perspektiv	Sosiokulturelt perspektiv	Profesjonsperspektiv
<i>Barn og ungdom i læring og oppdragelse</i>	•	<ul style="list-style-type: none"> • Spesialpedagogikk • Tilpasset opplæring ut fra eleven 	<ul style="list-style-type: none"> • Individ - kultur - opplæring 	•
<i>Skolen som arena for læring og oppdragelse</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verdifelleskap og verdikonflikter 	•	<ul style="list-style-type: none"> • Skole for elever med minoritetsbakgrunn 	<ul style="list-style-type: none"> • Lærerens ansvar, plikter og rettigheter • Lærerens betydning for innovasjonsarbeid i skolen
<i>Samfunn, kultur og utdanning</i>	•	<ul style="list-style-type: none"> • Lokal tilpassing av lærestoff • Enhetsskolen, fellesskaps-tilpassing 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiale klasser og verdier 	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeid lærere/skole/skolefritid/foreldre • Skolekultur
<i>Pedagogiske grunnlagsproblemer</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Opplæring og oppdragelse 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosial rettferdighet 	•	<ul style="list-style-type: none"> • Lærerrollen og ulike pedagogiske grunnsyn

I arbeidet med verdiperspektivet rettes søkelyset mot de mange etiske og verdimessige dimensjoner som inngår i den pedagogiske virksomheten. Disse blir aktualisert bl.a. ved drøfting av hvilke menneske-/elevsyn, kunnskapssyn og samfunnssyn som legges til grunn for det daglige arbeidet i skolen sett i forhold til dem som ligger i grunnskolenes læreplanverk. Innhold fra fagene som inngår i studiet, kan nyttes til å belyse og drøfte etiske problemstillinger i pedagogikkfaget. Arbeidet med verdiperspektivet skal bidra til å utvikle en yrkesetisk bevissthet og en lærerkompetanse som kan opprettholde og styrke samfunnets tillit til skolen og dens lærere. Det er også viktig å identifisere og analysere sentrale verdier som ligger til grunn for tradisjoner og retninger som er utviklet innenfor pedagogikk.

I arbeidet med differensieringsperspektivet settes det fokus på sentrale allmenne didaktiske problemstillinger som er knyttet til prinsippet om fellesskap og tilpassing. Sentralt er diskusjonen om hvordan lærernes holdninger, kunnskaper og ferdigheter bidrar til å skape en inkluderende skole ved å gi gode muligheter til sosialt fellesskap og læring for alle barn og unge. Det arbeides særlig med tilpassing av innhold og arbeidsmåter til lokalmiljø, til den enkelte skole, klasse og elev. Videre understrekes de krav som stilles til lærernes holdninger og ferdigheter i forhold til tilpasset opplæring for alle, og til virksomhet for elever med særskilte opplæringsbehov. Arbeidet vektlegger noe kunnskap om og innsikt i utfordringer innenfor det spesialpedagogiske arbeidsfeltet.

Gjennom arbeidet med det sosiokulturelle perspektivet rettes søkelyset på den betydning migrasjon, minoriteter, etnisitet, kjønn, religiøs bakgrunn, sosial gruppe og sosial bakgrunn har i forhold til likestilling og likeverd i samfunnet, og de funksjoner skolen har i denne sammenheng. Sentralt står pedagogiske utfordringer som er knyttet til mål, innhold, arbeidsmetoder og til samværsformer i en flerkulturell kontekst. En viktig del av dette perspektivet er hvordan læringserfaringer må forstås i forhold til den kulturelle konteksten elevene lever i i hjemmet, i lokalmiljøet og i skolen.

I arbeidet med profesjonsperspektivet vektlegges pedagogisk profesjonalitet. Arbeidet understreker sentrale sider ved lærernes ansvar og oppgaver, jf. kap. 1. Søkelyset blir rettet mot den kompetanse hver lærer bør ha som profesjonell yrkesutøver i samarbeid og samspill med elever, kolleger og foreldre. Den kunnskap og innsikt studentene tilegner seg i studiet, skal brukes i en bestemt kontekst. Søkelyset rettes derfor på yrkessosialisering, skolekode, skolen som organisasjon og lærerrollen. Oppmerksomheten rettes også mot lærerne som innovatører, mot utfordringer og muligheter i forhold til nytenkning og omstilling i et opplæringsystem som forandrer seg i forhold til utviklingen i samfunnet. Den rettes også mot lærernes aktive medvirkning til utvikling av et godt oppvekst- og læringsmiljø for elever med ulike interesser, evner og forutsetninger.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål for faget

Studentene skal

- utvikle et reflektert forhold til kunnskap om barn og unges vekst og utvikling, og kunne bruke denne kunnskapen i arbeidet som lærer
- tilegne seg kunnskaper og ferdigheter i planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsprosesser og undervisning, tilpasset den enkelte elevs forutsetninger og behov, sett i relasjon til skolens rammer
- tilegne seg kunnskap om, se muligheter i og kunne reflektere over skolens og lærernes oppgaver og utfordringer i et pluralistisk samfunn
- utvikle kritisk forståelse for og innsikt i den historiske og verdimeslige basis skolens virksomhet bygger på, og hvordan denne forplikter den enkelte lærer
- utvikle evnen til å arbeide bevisst og målrettet med sikte på en personlig vekst og utvikling både som menneske og yrkesutøver og med sikte på å kunne bidra til å utvikle og forbedre skolen.

Målområder

BARN OG UNGDOM I LÆRING OG OPPDRAGELSE

Målområdet omfatter kunnskap om barn og unges oppvekst og utvikling. Elever med ulike alder, bakgrunn og i ulike livssituasjoner møter skolen med ulike forutsetninger og behov. Innenfor dette målområdet analyseres de konsekvenser og utfordringer dette representerer for skolen. Både psykologiske, sosiale og kulturelle problemstillinger trekkes inn.

Studentene skal kunne

- beskrive og vurdere sentrale faktorer i barn og unges oppvekst og sosialisering, og hvordan barn og unge er med på å forme den kultur og det samfunn de er en del av
- redegjøre for sentrale begreper og teorier om barn og unges modning, utvikling og læring og kunne relatere disse til organisering og arbeidsmåter i skolen og i skolefritidsordningen
- beskrive forutsetninger for å utvikle gode relasjoner mellom individ og gruppe og legge til rette for gruppeprosesser som er viktige både for oppdragelse og opplæring

- legge til rette for og vurdere lek og andre læringsaktiviteter med utgangspunkt i enkeltelevers og gruppers forutsetninger og behov
- gjøre rede for ulike forebyggende tiltak i forhold til ulike former for atferdsproblemer, bl.a. mobbing og rusmisbruk
- gjenkjenne ulike former for lærevansker, identifisere behov og kunne iverksette tiltak for elever med særskilte opplæringsbehov, bl.a. kunne samarbeide om å utarbeide individuelle opplæringsplaner
- drøfte hvordan en kan møte barn og unge i kritiske livssituasjoner
- drøfte viktige forhold og faktorer som virker inn på barn og ungdom ved overgangen mellom barnehage og skole og mellom grunnskolen og videregående opplæring.

SKOLEN SOM ARENA FOR LÆRING OG OPPDRAGELSE

Innen dette målområdet rettes søkelyset mot hovedstrukturene i opplæringssektoren og de ulike utdanningsinstitusjonenes intensjoner og funksjoner. Hovedvekten legges på grunnskolen. I målområdet settes det fokus på krav som stilles til arbeidet i grunnskolen, hvordan skolens mål kan omsettes i praktisk pedagogisk virksomhet og den betydning ulike rammefaktorer kan ha for virksomheten i skolen.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og drøfte skolens begrunnelse, mandat og verdigrunnlag
- gjøre rede for bærende mål, prinsipper og retningslinjer i læreplanverket og drøfte hvordan lærerne gjennom valg av innhold, organisering, arbeidsmåter og vurderingsarbeid kan møte disse
- skissere sentrale didaktiske modeller og kunne diskutere disse i forhold til intensjonene i grunnskolenes læreplanverk
- beskrive forventninger som stilles til forskjellige aktører i skolen og til samvirket mellom dem, og kunne ta hensyn til disse forventningene i praktisk virksomhet
- gjøre rede for og forplikte seg på de etiske kravene til lærerrollen slik de kommer til uttrykk i lov og læreplanverk, og være seg bevisst sitt yrkesetiske ansvar i samhandling med elever, foreldre, kolleger og andre samarbeidspartnere
- drøfte ulike sider ved lærerrollen, bl.a. klassestyrers oppgaver, oppgaver i forhold til klasse- og elevrådsarbeid, oppgave som leder av et sosialt og faglig fellesskap mellom elever og som medarbeider i skolemiljøet og i samarbeidet med foreldre
- gjøre rede for og kunne drøfte ulike aspekter ved de tre hovedtrinnene i grunnskolen og kunne organisere gode læringsmiljø i forhold til dette
- beskrive og ta i bruk sentrale arbeidsmåter og organiseringsformer i grunnskolen, bl.a. lek, tema- og prosjektorganisert opplæring
- analysere hovedprinsipper og sentrale kriterier for elevvurdering
- forklare ulike faktorer i de institusjonelle vilkår som legger premisser for læringserfaringer, og kunne reflektere over problemstillinger knyttet til dette.

SAMFUNN, KULTUR OG UTDANNING

Arbeidet med målområdet skal spesielt belyse relasjoner mellom kultur, samfunn, danning og utdanning. Utviklingen i samfunnet stiller andre og til dels nye krav til barn, unge og voksne.

Innen dette målområdet legges det spesielt vekt på hvordan norsk skole møter og kan møte disse kravene. I arbeidet drøftes konsekvenser av ulik innsats i skolesektoren, skolepolitiske beslutninger og pedagogiske valg i skolehverdagen og den betydning det kan få både for den enkelte og i samfunnet.

Studentene skal kunne

- drøfte skolens funksjon og plass i samfunnet sett i historisk, nåtidig og framtidig perspektiv
- analysere skolens rolle som del av barns kultur- og oppvekstmiljø og kunne bruke nærmiljøet aktivt i opplæringen
- analysere grunnleggende spørsmål som gjelder etnisitet og migrasjon og relasjoner mellom ulike kulturer og den opplæringen som til enhver tid blir gitt
- analysere sentrale elementer i barn og unges kultur og deres kulturelle bakgrunn, vise forståelse og respekt for elevenes bakgrunn og kunne trekke konsekvenser av dette i arbeidet i skolen
- drøfte ulike former for foreldresamarbeid, kunne samarbeide med foreldre med ulik bakgrunn og legge til rette for foreldremedvirkning i grunnskolen
- drøfte grunnleggende problemstillinger som gjelder likestilling og likeverd, og arbeide for å fremme likestilling og likeverd mellom ulike grupper i skole og samfunn
- gjøre rede for grunnleggende prinsipper for voksenopplæring
- vurdere og anvende ulike læremidler, bl.a. informasjons- og kommunikasjonsteknologi i skolens undervisning, og kunne vurdere denne teknologiens muligheter og begrensninger.

PEDAGOGISKE GRUNNLAGSPROBLEMER

Faget pedagogikk i 4-årig faglærerutdanning omfatter også deler av det akademiske fagets kunnskapsteoretiske basis. Målområdet omfatter det grunnlag som pedagogisk kunnskap hviler på, hvilke gyldighetsnormer som ligger til grunn for pedagogisk kunnskap, og hva som er de kunnskapsteoretiske problemer i faget.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for grunnleggende deler av pedagogisk filosofi som berører arbeidet i skolen
- gjøre rede for deler av idéhistorien som har relevans for arbeidet i skolen
- gjøre rede for sentrale deler av norsk skolehistorie
- vurdere skolen og den pedagogiske virksomheten ut fra noen sentrale filosofiske og yrkesetiske synsvinkler og ut fra ulike pedagogiske teorier
- gi eksempler på hvordan vitenskapelig arbeidsmåte kan gi grunnlag for analyse og vurdering av skolens virksomhet
- gjøre rede for, reflektere over og kunne bruke sentrale observasjons- og intervjumetoder som hjelpemiddel i pedagogisk arbeid
- analysere ulike former for skolevurdering og skoleutvikling
- drøfte didaktiske problemstillinger i forhold til læring hos barn, ungdom og voksne.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Som beskrevet i innledningen, er de sentrale problemstillingene i studiet definert i møtet mellom fire målområder og fire tverrgående perspektiver. Dette utgjør en spesiell utfordring i studiet. Det forutsetter mulighet til analyse, drøfting og refleksjon. Det må derfor skapes arenaer der høgskolens lærere og studenter kan arbeide sammen i mindre grupper og arenaer hvor grupper av studenter arbeider sammen, bl.a. i studentledede grupper.

Ved valg av arbeidsmåter må en også ta hensyn til å forberede for arbeidsformer studentene vil trenge i læreryrket. Arbeidsformene i studiet bør derfor gi mulighet for å trene ferdigheter i kommunikasjon, formidling, ledelse, samarbeid, veiledning og vurdering osv. Det skal legges til rette for bruk av ulike læremidler, teknisk utstyr og informasjons- og kommunikasjonsteknologi, både som hjelp i eget studium og som trening i å kunne benytte det i opplæringen i grunnskolen. Studentene må arbeide med ulike former for skriftlige framstillinger, alene eller i grupper.

Studentene skal skaffe seg erfaring med og veiledning i å arbeide med prosjekt, eventuelt på tvers av fag. De må gjøre seg kjent med ulike modeller for prosjektarbeid.

Pedagogikkfaget gir et grunnlag for bl.a. å beskrive, reflektere over og vurdere undervisning, oppdragelse og oppvekst. Derfor er pedagogikk uløselig knyttet sammen med praksisfeltet. I alle fag skal det arbeides med forarbeid og etterarbeid av praksisopplæringen, derfor er det viktig med et nært samarbeid mellom studenter, høgskolens lærere og øvingslærere. Fordi pedagogikk er det eneste faget som strekker seg over tre år, har pedagogikklærere et spesielt ansvar for å bidra til å skape progresjon og kontinuitet i tilknytning til praksisopplæringen. Faget må derfor gjennom hele studiet organiseres hensiktsmessig i forhold til praksisperiodene.

VURDERING

I høgskolens fagplan skal det legges inn obligatoriske oppgaver og krav som reflekterer bredden av ulike arbeidsformer som er nødvendige for å nå fagets mål.

Vurderingen skal skje i forhold til det som er beskrevet i mål og målområder sett i relasjon til de fire gjennomgående perspektivene for faget.

Pedagogikkstudiet avsluttes med endelig eksamen tredje studieår.

Eksamen skal bestå av 2 deler:

- En individuell skriftlig prøve. Denne delen skal telle minst 50%.
- En prøve som bestemmes på den enkelte høgskole. Denne skal ha en annen form enn den individuelle skriftlige prøven.

3.2 PRAKSISOPPLÆRING

(18-20 uker)

INNLEDNING

Om praksisopplæring

Mennesket har til alle tider skaffet seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom praktisk erfaring. Læring gjennom praksis kan skje i lek og fri utfoldelse og i mer systematisk form. Den kan skje ved prøving og feiling, ved observasjon og etterligning og ved veiledning og bistand av kyndige personer.

Opplæring til yrke skjedde tidligere i stor utstrekning ved at barn og unge tok del i de voksnes hverdagsliv. De oppgavene barn og unge fikk, ble utvidet etter hvert som forutsetningene tiltok. Mange av de unge overtok foreldrenes yrkesroller og kunne derfor i stor grad utvikle sine yrkesferdigheter i samspillet med dem. Fordi døtre i hovedsak fulgte mor og sønner sine fedre, innebar opplæringen også en sosialisering til ulike kjønnsroller. Innen håndverksfagene ble det i middelalderen utformet en mer formalisert yrkesutdanning gjennom den såkalte "mester-svenn" ("mesterlære") modellen. Den som skulle bli svenn, gikk i lære hos en mester som behersket faget. Mesterens oppgave var å sørge for at lærlingen gjennom aktiv medvirkning i produksjon og tjenesteyting tilegnet seg såvel nødvendige kunnskaper og ferdigheter som de holdninger som skulle prege yrket. Dette er eksempel på yrkesutdanning der veiledet deltaking i et arbeidsfellesskap danner kjernen i utdanningen. Etter hvert som de ulike yrkene har blitt mer sammensatte og kompliserte, har yrkesutdanningen fått tydelige innslag både av teori og praksis. Det er imidlertid stor variasjon i hvordan balansen mellom teoriopplæring og praktisk opplæring blir ivaretatt.

I yrker som særlig omfatter arbeid og samspill med mennesker, innebærer den praktiske opplæringen en todelt utfordring. For det første skal opplæringen bidra til å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger innenfor et faglig arbeidsområde. For det andre skal opplæringen gi kompetanse til å samvirke og samhandle med mennesker man skal arbeide med. Utvikling av en slik sammensatt kompetanse krever læring både gjennom teoristudier og praksiserfaringer - og et nært samspill mellom disse.

Betegnelsen praksisopplæring vil i det følgende bli benyttet om én type organisering av læring gjennom praktisk erfaring. Praksisopplæring vil bli brukt om planmessig opplæring som foregår i autentiske yrkessituasjoner under veiledning av person med relevant yrkesutdanning og yrkespraksis.

All praksisopplæring, også praksisopplæring innen lærerutdanning, har et vesentlig element av formidling av såkalt "taus" eller "innforstått" kunnskap. Dette er fellesbetegnelse på erfaringsbasert kunnskap som ikke er verbalisert og hvor deler av denne tause kunnskapen muligens heller ikke er verbaliserbar. Slik kunnskap vokser fram som resultat av lang erfaring, og den kan etter sin natur bare formidles i praktisk-konkrete sammenhenger. Taus eller innforstått kunnskap kommer til uttrykk i handling, og læres gjennom handling. Kunnskapen eksisterer og utveksles bare i et sosialt fellesskap og følger derfor yrkesgruppen eller

profesjonen. Læring av slik kunnskap krever aktiv deltagelse i et yrkesfelleskap med rom for samspill og vekselvirkning mellom erfarne yrkesutøvere og de som skal lære yrket.

Praksisopplæring i opplæringssystemet

Både i barnehage, grunnskole og videregående opplæring skjer mye læring gjennom barn og unges lek og egne praktiske erfaringer. Barn i barnehage og elever i grunnskole har imidlertid ikke praksisopplæring slik den er definert i denne rammeplanen. I de yrkesfaglige studieretningene i videregående opplæring er derimot praksisopplæring en dominerende læringsform. I opplæring som sikter mot fagbrev og annen yrkesutdanning, blir det i dag gitt praksisopplæring på en arbeidsplass etter innledende mer teoretisk preget opplæring i skole.

I profesjonsstudiene ved universiteter og høyskoler, som f.eks. sykepleier-, tannlege-, lege-, veterinær- og lærerutdanning, inngår praksisopplæring som et vesentlig bindeledd mellom studiene ved utdanningsinstitusjonene og utøvelsen av det yrket studentene utdanner seg for. Et typisk trekk er at arbeidet med teoristoffet søkes integrert i praksisdelen, og at de erfaringene studentene tilegner seg gjennom praksisopplæringen, blir ført tilbake til arbeidet med de ulike studiefagene. Siktemålet med denne måten å organisere studiene på, er at samspillet mellom teori og praksis skal danne grunnlag for utviklingen av den yrkeskompetansen studentene skal tilegne seg. Den vekt som legges på henholdsvis teori og praksis, og hvordan delene samordnes varierer likevel fra utdanning til utdanning.

Praksisopplæring i lærerutdanningen

Praksisopplæring inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, praktisk-pedagogisk utdanning og yrkesfaglærerutdanning. I de flerårige lærerutdanningene inngår praksisopplæring til vanlig i alle studieår. Praksisopplæringen går som regel over bare ett år i praktisk-pedagogisk utdanning, men denne utdanningen kan også organiseres slik at opplæringen delvis går parallelt med fagstudiene.

Praksisopplæring i lærerutdanningen har endret seg over tid. Tidligere var det mer vanlig at øvingslærere holdt demonstrasjonsundervisning og at slik undervisning skulle fungere som forbilde og modell for lærerstudenter. Det er nå mer vanlig å basere praksisopplæringen på en handlings- og refleksjonsmodell. Her er instruksjon og imitasjon tonet ned til fordel for forklaring og veiledning i dialog mellom studenter og veiledere. Med utgangspunkt i studentenes erfaringer og bl.a. gjennom førveiledning prøver man å bevisstgjøre studentene på deres egne forestillinger om lærerrollen og deres holdninger til elever og læreryrket - og eventuelt motivere dem for å modifisere sine forestillinger og holdninger. Man tilstreber å gi studentene et kritisk og reflektert syn på opplæring og oppdragelse og på egen praksis. En slik tilnærming kan bidra til å knytte praksiserfaringer til teori og gjøre praksisfeltet både til en arena for refleksjon og bearbeiding av teori. Gjennom samarbeid og kommunikasjon med andre vil studentene bruke begreper og prinsipper fra pedagogikk og fagstudier. Praksisopplæringen vil sammen med teoristudiene dermed kunne gi studentene et utgangspunkt og en beredskap for å handle profesjonelt i forhold til de utfordringer som læreryrket representerer.

Den lærer- og skoleforskning som har foregått de siste tiårene, har medvirket til fornyet interesse for praksisopplæringen i lærerutdanningen. På samme tid har denne forskningen utfordret de etablerte pedagogiske forskningstradisjonene og de didaktiske tilnærmingene innenfor flere fag og disipliner.

Fokus for 4-årig faglærerutdanning er lærerfunksjonen i grunnskolen i de fag/fagområder som inngår i studiet. Dette gjenspeiles gjennom praksisopplæringen og i fagstudiene. Praksisopplæringen har et omfang på 18-20 uker og skal fungere som et sammenbindende element i hele utdanningen. Den er derfor et felles ansvar for alle fag som inngår i utdanningen. Praksisopplæringen skal også bidra til profileringen av hvert årstrinn, jf. kap. 2.

Rammeplanen for praksisopplæringen er utformet i fire målområder, ett for hvert av de fire studieårene. Studentene skal møte nye utfordringer hvert studieår. Arbeidet er organisert etter spiralprinsippet. Enkelte emner vil måtte omhandles hvert studieår og vil derfor være delvis overlappende.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål for faget

Studentene skal

- utvikle et reflektert, kritisk og konstruktivt forhold til opplæring og oppdragelse i grunnskolen og til den kulturelle kontekst dette er innvevd i
- utvikle evne til å planlegge, lede og vurdere pedagogisk arbeid for barn og unge i tråd med gjeldende læreplanverk for grunnskolen
- tilegne seg kunnskaper, positive holdninger og praktiske ferdigheter for å legge til rette for elevers personlige utvikling og for å skape gode omsorgs- og læringssituasjoner for enkeltelever og grupper av elever
- tilegne seg innsikt i sammenheng mellom studie- og skolefagene, og utvikle ferdighet i å undervise i fagene og i tverrfaglig undervisning på ulike trinn i grunnskolen
- utvikle positiv holdning og evne til samarbeid og samspill med medstudenter, elever, foreldre, lærere og andre voksne i skolesamfunnet og eventuelt andre personer utenfor opplæringsarenaen
- tilegne seg kunnskaper om skolen som organisasjon og utvikle evne til å medvirke til faglig og pedagogisk utviklingsarbeid i skolen, i musikk- og kulturskoler og i skolefritidsordningen.

Målområder

PRAKSISOPPLÆRING I FØRSTE STUDIEÅR

I første studieår skal praksisopplæringen og studiefagene ha fokus på elev, lærer og læringsmiljø. Praksisopplæringen belyser særlig overgangen fra studentrolle til lærerrolle og det å kunne møte elevene ut fra deres ståsted, med de erfaringene de har fra hjem og nærmiljø. Observasjon vektlegges som redskap for å oppøve evne til innlevelse og iakttakelse av elever

med ulike forutsetninger og i forskjellige situasjoner. Studentene vil gradvis få større ansvar som ledere og veiledere for barn og unge og for å samarbeide med både elever og voksne. De må i sitt arbeid ta hensyn til at skolen ofte er et flerkulturelt samfunn. Det legges vekt på å begrunne undervisningsopplegg og reflektere over enkle faglige, pedagogiske og didaktiske spørsmål. Arbeidet i praksisopplæringen ses primært i lys av studiefagene det første studieåret.

Studentene skal kunne

- planlegge, gjennomføre og vurdere faglige og tverrfaglige undervisningsoppgaver i ulike elevgrupper, i enkelttimer, i hele klasser og i avgrensede undervisningsprosjekter med utgangspunkt i erfaringer fra fagene det første studieåret
- observere elevenes kommunikasjon, deres språk og begreper i lek og læring og vurdere hvordan språket og andre uttrykksformer legger premisser for læring og kommunikasjon
- begrunne og gjøre didaktiske valg ut fra ulike fag-, lærings- og elevsyn
- vurdere hvordan læreplanverkets forutsetning om ”den estetiske dimensjon” kan ivaretas i ulike fag, i tverrfaglig arbeid og i skolens fysiske miljø
- beskrive og vurdere elevers læring og utvikling i skolen, og være bevisst hvordan skole, hjem og samfunn er arena for læring og oppdragelse
- tilpasse undervisning til elevenes ulike forutsetninger, læringsbehov og kulturelle bakgrunn, og ta særlig hensyn til jenter og gutters ulike erfaringer og interesser
- reflektere over klassestyrers ansvar og oppgaver og sitt eget forhold til lærerrollen
- analysere og drøfte praksiserfaringer i et didaktisk, fagdidaktisk og yrkesetisk perspektiv.

PRAKSISOPPLÆRING I ANDRE STUDIEÅR

I dette studieåret skal praksisopplæringen og studiefagene ha fokus på elev, klasse og skole. Skolen som oppvekst- og læringsmiljø er en viktig del av dette. Gjennom observasjon av skolens fysiske og psykiske miljø og ulike former for samhandling settes søkelys på å stimulere til godt klassemiljø og på behov for grensesetting og konfliktløsning. Flere selvstendige undervisningsoppgaver gir studenten større ansvar. Studentene arbeider både med felles lærestoff for klassen og med tilpasset opplæring og individuelle opplæringsplaner. Aktivt samarbeid og samspill med medstudenter, elever, ulike lærergrupper og foreldre vektlegges. Studentene skal reflektere over didaktiske problemstillinger og begrunne undervisningen faglig og pedagogisk. De skal gjøre seg kjent med praktiserende læreres kollektive viten om undervisningsmetoder og strategier. Arbeidet i praksisopplæringen ses primært i lys av studiefagene det andre året.

Studentene skal kunne

- planlegge, begrunne, gjennomføre og vurdere sammenhengende faglig og tverrfaglig opplæring i gruppe, i hel klasse og om mulig også i aldersblandede grupper, med utgangspunkt i studiefagene det andre studieåret
- reflektere over ulike verdiaspekt og etiske problemstillinger i opplæringen med bakgrunn i studiefagene det andre året
- observere elevene i ulike situasjoner, observere skolens indre og ytre miljø og reflektere over hvordan institusjonelle rammer innvirker på enkeltelevers og gruppers lek, læring og utvikling
- gjøre rede for og kunne praktisere ulike former for elevvurdering

- legge til rette for et kreativt skolemiljø preget av likeverd og respekt mellom mennesker av ulike kjønn og mellom ulike kulturelle grupper
- inkludere barn og unges perspektiv og initiativ som del av grunnlaget for den praktiske virksomheten i skolen
- legge til rette for utvikling av et godt klassemiljø gjennom å være en tydelig leder i aktivt samarbeid med elever og foreldre, og kunne håndtere konflikter og foreta grensesetting
- gjenkjenne de vanligste lærevanskene og kjenne til skolens organisering og rammer sett i relasjon til elever med spesielle opplæringsbehov, og ut fra informasjon i individuelle opplæringsplaner kunne planlegge og gjennomføre en differensiert og tilpasset opplæring
- vurdere og bruke varierte læremidler ut fra pedagogiske og didaktiske refleksjoner - bl.a. læremidler basert på informasjons- og kommunikasjonsteknologi
- analysere og drøfte praksiserfaringer i et didaktisk, fagdidaktisk og yrkesetisk perspektiv.

PRAKSISOPPLÆRING I TREDJE STUDIEÅR

I tredje studieår skal praksisopplæringen og studiefagene ha fokus på elev, skole og samfunn. Studentenes evne til selvstendig helhetlig planlegging og ytterligere bevisstgjøring av refleksjons- og referanserammer er sentralt. De skal prøve ut varierte arbeidsmåter i forhold til fagstoff og undervisning gjennom bl.a. tverrfaglig arbeid, tema- og prosjektorganisert opplæring. Det legges vekt på å analysere og tilrettelegge undervisningen med tanke på det lokale, nasjonale og globale mangfold i skole og samfunn. Arbeid med grensesetting og konfliktløsning videreføres samtidig som praksisopplæringen dette året fokuserer på lærerens ansvar for forebyggende arbeid. Med utgangspunkt i studiefagene og i teori om skole- og organisasjonsutvikling skal studentene prøve ut enkle utviklingsprosjekter for opplæring i skole- og lokalmiljø. Arbeidet i praksisopplæringen ses primært i lys av studiefagene det tredje studieåret.

Studentene skal kunne

- reflektere kritisk omkring forholdet mellom opplæring og oppdragelse i barnehage og i ulike trinn i grunnskolen i et kulturelt perspektiv
- planlegge, begrunne, gjennomføre og vurdere variert undervisning over en lengre tidsperiode, bl.a. som temaorganisert opplæring og prosjektarbeid med utgangspunkt i studiefagene det tredje studieåret
- bruke ulike elev- og gruppeobservasjoner som utgangspunkt for varierte former for vurdering, veiledning og annen tilbakemelding til elevene og foreldrene ut fra gjeldende lover og læreplanverk
- gjøre rede for forutsetninger som må være til stede for at skoledemokratiet skal fungere
- drøfte hvordan lokale læreplaner og samarbeid med lokalsamfunnet, musikk- og kulturskoler, organisasjoner og arbeidsliv kan gi elevene mulighet for deltaking og ansvar
- gjøre rede for virksomhetsplanlegging og utarbeide eller analysere ulike planer (uke-/årsplaner) med utgangspunkt i studiefagene og i lys av sammenhengen mellom sentralt fastsatt fellesstoff, lokalt lærestoff og enkeltelevers behov og forutsetninger
- arbeide aktivt med konfliktløsning og grensesetting, vurdere ulike former for forebyggende arbeid og stimulere til positivt samarbeid gjennom elevsamtaler, konferanser og foreldremøter
- drøfte foreldremedvirkning i klassen og på skolen, bl.a. hvilken betydning foreldremedvirkning kan ha for utvikling av kreative, praktiske og estetiske arbeidsformer

- gjøre rede for skolen som organisasjon, bl.a. den pedagogiske og administrative ledelse og beslutningsprosessene mellom skole og samfunn
- analysere og drøfte praksiserfaringer i et didaktisk, fagdidaktisk og yrkesetisk perspektiv.

PRAKSISOPPLÆRING I FJERDE STUDIEÅR

Praksisopplæring det fjerde studieåret må i innhold og progresjon bygge videre på studentenes kunnskaper og erfaringer fra den obligatoriske praksisopplæringen i de tre første årene i allmennlærerutdanningen. Praksisopplæring i det fjerde studieåret skal knyttes til de fagene som studentene velger, og bør derfor ha ulikt innhold og en fleksibel organisering. Rammeplan for fagene viser hvordan praksisopplæring er en del av de ulike studieenheterne.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Praksisopplæring skal omfatte 18-20 uker. Disse fordeles slik at 16-18 uker er veiledet praksis i de tre første studieårene og fordeles med om lag likt omfang hvert år. Praksisopplæringen skal hovedsakelig foregå i grunnskolen, men inntil to uker kan være knyttet til veiledet praksis i andre pedagogiske institusjoner som for eksempel barnehage, skolefritidsordning og musikk- og kulturskole. I tillegg skal det være 2-4 uker praksis i det fjerde studieåret. Høgskolens fagplan skal vise hvordan tiden til praksis er fordelt, bl.a. antall praksisperioder i de enkelte studieårene og om det er spesielle kjennetegn ved noen av periodene. Fagplanen skal også fastsette konkrete samarbeidsprosjekter mellom høgskolens lærere, øvingslærere og studenter og hvordan disse skal organiseres.

I tildeling av praksisplass må høgskolene tilstrebe at studentene får praksis på alle grunnskolens tre hovedtrinn og på skoler med ulik størrelse og struktur.

Praksisopplæringen har klasselærerpraksis som hovedsikte. Samtidig skal studentene nytte kunnskapene de har fra de ulike studiefagene. I praksisopplæringen skal studentene få mulighet til å realisere sin teoretiske innsikt, sine praktiske erfaringer og sine yrkesetiske holdninger i en undervisningssituasjon. Det må være et samspill mellom teori og praksis i studiet. Teorien skal bidra bl.a. til å gi studentene grunnlag for å utdype, fortolke og reflektere over sine praksisopplevelser. Praksis knyttes dermed opp til hvert fag i utdanningen. Dette forutsetter et tett samarbeid mellom lærerne. Planlegging, gjennomføring og oppsummering av hver praksisperiode er derfor et felles ansvar for alle fag-, pedagogikk- og øvingslærere som underviser i de ulike studieårene. Pedagogikkfaget bidrar til å skape kontinuitet og progresjon i praksisopplæringen mellom de tre første studieårene. Den faglige ledelsen ved høgskolen har ansvaret for tilrettelegging og organisering av det faglige samarbeidet, f.eks. at det utpekes en eller flere personer som har ansvar for et slikt samarbeid for hvert årskull. Disse får et koordinerende ansvar for sammenheng mellom fag-, pedagogikk- og praksisopplæringen og for fordeling av oppgaver knyttet til oppfølging av praksis.

Praksisopplæringen organiseres i de tre første studieårene som tidsavgrensede arbeider som omfatter forberedelse, gjennomføring og etterarbeid av praksisperiodene. I samarbeid med øvingslærerne og høgskolens fag- og pedagogikklærere forbereder studentene praksisperioden, gjennomfører den på praksisstedet og dokumenterer arbeidet i etterkant.

Studentene får kontinuerlig veiledning og vurdering underveis i alle praksisperiodene. Veiledningen skal bidra til studentenes bevisstgjøring og vekst i forhold til lærerrolle og yrkesutøvelse. En viktig side ved oppsummeringen etter praksisperioden er at studentene reflekterer over sine erfaringer og sin egen læring. Oppsummeringen skal formidles til andre studenter slik at studentene får del i hverandres erfaringer. Øvingslærerne har hovedansvaret for virksomheten på praksisstedet.

Planleggingen av praksisperiodens innhold skjer med utgangspunkt i praksisstedets årsplan og i samsvar med studieårets profilering. Praksisopplæringen skal tilrettelegges slik at studentene kan nytte erfaringer fra fagstudiene og bør omfatte så mange aspekter ved en lærers arbeid som mulig. Studentene skal planlegge og bruke varierte arbeidsmåter og innfallsvinkler til fagstoff gjennom tema- og prosjektorganisert opplæring, og de skal arbeide bevisst ut fra prinsippet om tilpasset opplæring.

Hovedtrinnets egenart og overgangen mellom disse og mellom barnehage, grunnskole og videregående opplæring skal drøftes med utgangspunkt i det klassenivå hvor praksisopplæringen foregår. I løpet av de tre første årene bør studentene få kjennskap til og erfaring med begynneropplæring og å legge til rette for lek og andre læringsaktiviteter i småskolen, gjerne i samarbeid med skolefritidsordningen. Studentene må i alle periodene orientere seg om ulike sider av skolens tilrettelegging i forhold til aktivt samarbeid med foreldre og med personer og instanser i skolens nærmiljø. I en eller to av praksisukene bør det gis rom for utprøving av spesielle opplegg, som for eksempel innebærer samarbeid med musikk- og kulturskoler, med lokale kunstnere eller med kulturinstitusjoner utenom skoleverket.

Organiseringen av praksisopplæringen bygger på spiralprinsippet med økende krav til fordypning og skifte av perspektiv. Observasjon, refleksjon og kritisk analyse av egen og andres praksis er sentrale deler av arbeidet. Det stilles økende krav til selvstendighet og aktiv deltaking og til å kunne vurdere og begrunne egne valg og handlinger i forhold til skolens mangfoldige oppgaver.

VURDERING

Deltaking i praksisopplæringen med forberedelse, gjennomføring og etterarbeid er obligatoriske arbeidskrav.

Studentene skal vurderes hvert studieår etter karakterskalaen bestått/ikke bestått. Øvingslærerne fastsetter karakter etter drøfting og i samarbeid med de fag- eller pedagogikklærere som har deltatt i samarbeidet om praksisopplæringen i det enkelte studieår. Studenten må ha bestått praksis i studieåret for å kunne gå videre i praksisopplæringen. Hver praksisperiode kan gjennomføres inntil to ganger.

Endelig praksiskarakter, etter skalaen bestått/ikke bestått, gis etter tredje studieår.

Praksisopplæring i fjerde studieår knyttes til oppgaver gitt i fagstudiet. Vurderingen av disse, inkludert praksisdelen, inngår i de enkelte fag.

3.3 DANS

INNLEDNING

Om dans

Dans er et kunst- og kulturfag og er i sin opprinnelse rituell. Menneskenes forhold til guder, til andre mennesker, til livets store og små begivenheter og til fruktbarhet, jakt og krig har vært uttrykt gjennom dans. Når ritualene svekkes, mister det magiske påvirkningselementet sin betydning. Dansens øvrige funksjonsområder fremstår tydeligere og mer differensiert, som sosialt samvær, oppvisning, kunstnerisk uttrykk, oppdragelse og terapi.

Dans er en syntese av lek, bevegelse, samvær, estetisk uttrykk og erkjennelsessøken. Dans, musikk, teater og idrett har sine historiske røtter vevd inn i hverandre. Kommunikasjon og relasjon er nøkkelbegreper i faget. Bevegelser i dans strekker seg alltid lengre enn til funksjon og må forstås ut fra kontekst og intensjon.

Hos små barn er dans til stede som en intuitiv uttrykksmåte helt fra fødselen, som et kontinuerlig samspill mellom lyd og bevegelse i dialog med verden rundt. I dans kan mange sider ved barnet stimuleres. Mennesket reflekterer gjennom følelser og intellekt og kan uttrykke seg gjennom kropp og bevegelse. Dansen er forankret i danserens kropp og får derfor en eksistensiell betydning for utøveren. Opplæringstradisjoner i dans varierer, fra uformell overlevering til sterkt strukturerte undervisningssituasjoner. Ulike kulturer har vektlagt undervisning i dans forskjellig, alt etter syn på dansens status i samfunnet og dermed i opplæringen.

Faget gir kunnskap om dans, kunnskap i å danse og kunnskap om dans som oppdragelse. Utøvende og skapende arbeid står sentralt i faget. Den estetiske og erkjennende dimensjonen knyttes først og fremst til dans som kunstuttrykk, mens dans som kulturytring favner videre.

Vitenskapsfaget dans har korte tradisjoner i en internasjonal sammenheng og støtter seg til flere akademiske disipliner, både innen humaniora, samfunnsfag og naturvitenskap. Fagmiljøet søker en forskningstradisjon som tar vare på egenarten i faget. Dans som yrkesforberedende kunstfag og som fagområde i skolen står i et gjensidig befruktende forhold til dans som vitenskapsfag.

Selv om enkelte miljøer har vært motstandere av dans som sosial samværsform, har dans alltid hatt en plass i det norske samfunnet. Dans hører til ulike arenaer i livet og kan oppleves og utøves sosialt, som underholdning og som kunst.

Dans i opplæringssystemet

Dans har vært svakt representert i skolens læreplaner. Aktiviteter relatert til dans var gjerne omskrevet som bevegelsesforming, kreative bevegelser, bevegelser til musikk o.l.

I barnehagens rammeplan og grunnskolens læreplanverk er dansen blitt tydeliggjort, mest eksplisitt i grunnskolen. Dans er ikke et obligatorisk fag med egne timer, men kroppsøvningsfaget og musikkfaget i grunnskolen har et markert innslag av dans. Dans representerer en ressurs i tverrfaglige prosjekter og kan forsterke læring i flere fag.

I videregående opplæring er dans et eget fag med mulighet til valg og fordypning i grunnkurs musikk, dans og drama og videregående kurs i dans. Videre har kroppsøvningsfaget her fått en obligatorisk danskomponent. Flere folkehøgskoler gir undervisning i dans som fag på egne linjer. I fritidssektoren har dans lenge hatt en sterk posisjon, noe utbredelsen av danseskoler, ballettskoler, folkedansklubber og lignende vitner om. Satsingen på musikk- og kulturskoler vil øke behovet for lærere i dans.

Dans gis som studietilbud ved enkelte høyskoler/universitet. Studenter som ønsker å satse på en profesjonell karriere som danser og koreograf, kan søke egne linjer.

Dans i lærerutdanningen

Som del av lærerutdanningen i Norge har faget dans svært korte tradisjoner. På midten av åttitallet ble dans etablert som et fagtilbud på 10 vekttall for lærere, først som videreutdanning, senere også som en valgmulighet innenfor allmennlæreutdanningen. Faget har hatt en kunstfaglig profil. 3-årige ballettpedagogutdanninger har til nå gitt kompetanse tilsvarende faglærerutdanning. Dans kan velges som hovedområde i den 3-årige faglærerutdanningen i musikk, dans og drama. Hovedvekten legges på arbeid i ungdomstrinnet, videregående opplæring og frivillig undervisning.

Dans har hatt en relativ stor plass i faglærerutdanningen i kroppsøving og idrettsstudier på høyskolenivå. I førskolelærer- og allmennlærerutdanningen har dans vært en komponent i fagene kroppsøving/fysisk fostring og musikk.

Denne rammeplanen kan nyttes som del av den 4-årige faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag, som valgbart fag i allmennlærerutdanningen og som videreutdanning for lærere med ulik utdanningsbakgrunn. *Dans 1* kan velges som støttefag i det 3. året for studenter som har musikk eller drama som hovedemne i den 3-årige faglærerutdanningen i musikk, dans og drama.

I faglærerutdanningen for praktiske og estetiske fag er faget organisert i tre studieenheter, *dans 1*, *dans 2* og *dans 3* alle med et omfang på 10 vekttall.

Studieenheterne er bygd opp med følgende målområder:

<i>Dans 1</i>	<i>Dans 2</i>	<i>Dans 3</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Skape • Utøve • Forstå • Fagdidaktikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Skape • Utøve • Forstå • Fagdidaktikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Dans i skole og samfunn • Fagdidaktikk og forskningsmetoder • Fordypningsområde: <ul style="list-style-type: none"> - Skape - Utøve - Forstå

Dans 3 har tre nye målområder og forflytter fokus mer på læreren som brobygger og ressurs i forholdet mellom skole, lokalmiljø og kulturliv. Denne enheten skal gi studentene mulighet til større valgfrihet ved at de kan velge en fordypning i ett av målområdene på *dans 1* og *dans 2*, hvor de også har et utviklingsarbeid. Valgmulighetene avhenger av de tilbud som den enkelte høyskole gir.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- utvikle grunnlag for å forstå og begrunne dansens rolle og funksjon som kunst- og kulturfag i opplæringssystemet og i kultur-, yrkes- og samfunnsliv
- tilegne seg kunnskaper om og reflekterte holdninger til dans som kunst- og kulturuttrykk i vår samtid og i et historisk perspektiv
- utvikle kompetanse i å oppleve, skape, utøve, verdsette og vurdere dans
- tilegne seg kompetanse i å analysere læreplaner og på den bakgrunn planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i dans tilpasset elever med ulike læreforutsetninger, stimulere til kreativ utfoldelse, refleksjon og erkjennelse og kunne tilrettelegge for estetisk opplevelse
- bygge opp endrings- og utviklingskompetanse for å utvikle faget og fremme personlig og profesjonell vekst
- utvikle evne til å integrere dans med andre fag i ordinær undervisning og i tema- og prosjektarbeid, tilegne seg reflekterte holdninger til skolens ansvar som kulturformidler av dans og utvikle evne til å skape kontakt og samarbeid mellom skole, hjem, lokalmiljø og kulturliv.

DANS 1

(10 vekttall)

Målområder

SKAPE

Målområdet fokuserer på det skapende aspektet som det sentrale ved undervisning i dans. Kunnskap om kreative prosesser er retningsgivende for arbeidet. Kjennskap til dansens komponenter og koreografisk verktøy er nødvendig for å kunne gi form til dans. Bruk av lyd/musikk og visuelle virkemidler belyses. En sentral forutsetning for skapende arbeid er kunnskaper om læringssituasjoner som fremmer trygghet, samarbeid og aksept.

Studentene skal kunne

- anvende kunnskaper om improvisasjon, kreative prosesser og barns spontane bevegelseslek i arbeidet med å utforske bevegelser og eksperimentere med bevegelsesideer

- bruke kunnskaper om dansens elementer i arbeidet med å skape dans
- gjøre rede for pedagogiske rammebetingelser som fremmer barn og unges kreative utfoldelse i arbeidet med dans
- bruke enkle koreografiske prinsipper for å skape bevegelsesfraser og sekvenser og kunne strukturere bevegelsesmateriale til en helhet
- anvende kunnskaper om lyd/musikk i arbeidet med å koreografere og kunne velge ut lyd/musikk til skapende dansearbeid med barn og unge
- bruke enkle visuelle virkemidler i arbeidet med å gi dans form
- gi form til dans i tema- og prosjektarbeid.

UTØVE

Målområdet dekker kunnskap om kropp og trening, dansens elementer, kvalitetskrav i utøvelsen og gir møter med ulike danseformer, både i egen og i andres kulturer. Et vekselspill mellom nyskapende og gjenskapende dans etableres. Det nære fellesskapet mellom musikk og dans erfares og utforskes.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og anvende kunnskap om kroppen i bevegelse i egen danseutøvelse og i undervisning av barn og unge
- vise et variert bevegelsesvokabular, dynamiske variasjoner i bevegelsene og kunne forholde seg bevisst til rommet, tiden og til meddansere
- presentere et utvalgt bevegelsesmateriale med vekt på å vise innlevelse og samhandling, fokus og klarhet og kunne formidle og kommunisere en koreografisk ide
- vise danseferdigheter i forhold til utvalgte danseformer og kunne begrunne metodiske valg i formidling av slike ferdigheter
- danse og formidle et utvalg av barne- og ungdomskulturens danser og aktuelle samværsdanser
- danse og formidle danser fra ulike land og kulturer med vekt på norsk folkedans
- demonstrere sammenhenger mellom musikk og dans og vise hvordan ulike relasjoner mellom disse påvirker danseuttrykket.

FORSTÅ

Målområdet omhandler hvordan dansforståelse vokser fram i møtet mellom praktisk erfaring og teoretisk fordypelse i emner som støtter opp om praksis. Samtidig utvides perspektivet på i hvilke sammenhenger dans utøves, hvilken rolle dans har i ulike samfunn og kulturer og betydningen dans har for enkeltmennesket og for barn og unge. Perspektivet er samtidig og historisk og dekker kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske problemstillinger. Ståstedet er primært den nasjonale og vestlige kulturen, men dans betraktes også i en global sammenheng.

Studentene skal kunne

- beskrive mangfoldet i dans som en kulturell og sosial ytring i globalt, nasjonalt og lokalt perspektiv

- identifisere noen særtrekk ved norske dansetradisjoner og kunne drøfte verdien av en nasjonal dansekultur
- beskrive noen hovedtrekk i den historiske utviklingen av dans med vekt på vår vestlige kultur
- gjøre rede for utviklingen av sentrale danseformer og stiler i kunstarten dans med vekt på vår vestlige kultur
- skille mellom stil, teknikk og innhold i et koreografisk uttrykk og gi eksempler på noen grunnleggende elementer i en koreografisk struktur
- gi en estetisk vurdering av dans basert på enkel analyse og kunne tilrettelegge for elevers vurdering av dans tilpasset deres faglige modenhet
- anvende enkel og funksjonell nedtegning av egne ideer i dans
- bruke kunnskaper i musikk som naturlig hører til dans.

FAGDIDAKTIKK

Målområdet forankrer det dansfaglige til lærerprofesjonen. Tilegnelse av ulike måter å tilrettelegge for undervisning og læring står sentralt. Studiet setter også fokus på kunnskap om hvordan dans tradisjonelt er blitt formidlet og utviklet i ulike sammenhenger for å kunne se hvordan dette kan gjøres i skolen. Her vil kunnskaper om elevenes ulike forutsetninger av kulturell, sosial, psykologisk og fysisk art være sentrale.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og reflektere over fagets kunstpedagogiske forankring og læringspotensiale som integrert del av andre fag og i tema- og prosjektarbeid
- dokumentere kjennskap til gjeldende læreplanverk og læreplaner hvor dans inngår
- planlegge, tilrettelegge, gjennomføre og vurdere undervisning i dans for elever med ulik kulturell bakgrunn og ulike forutsetninger og interesser, og tilpasse undervisningen til målgrupper i forskjellige sammenhenger i og utenfor skolen
- fremme elevenes danseferdigheter gjennom å observere, analysere og vurdere utøvelse av dans basert på kunnskap om kropp, bevegelse og trening og særpreget ved de aktuelle danseformene
- tilrettelegge undervisning i kreativt arbeid med dans for barn og unge, og kunne stimulere til samhandling, mestringsopplevelse, bevegelsesglede og fellesopplevelse i undervisningen
- anvende fagstoff knyttet til kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske emner i undervisningssammenhenger for barn og unge, og kunne tilrettelegge denne undervisningen på en meningsfylt og stimulerende måte
- bruke utvalgte hjelpemidler for ulike undervisningssituasjoner og vise noe fortrolighet med bruk av video og IKT i tilknytning til undervisning
- dokumentere et reflektert forhold til faget for å kunne drøfte og vurdere utvikling på fagets og elevenes premisser.

DANS 2

(10 vekttall)

Målområder

SKAPE

Målområdet fokuserer på de kunnskaper og den handlingskompetanse som er nødvendig i skapende arbeid med dans, og forutsetter studier av improvisasjon, prinsipper for koreografi og strukturering av dans. Målområdet inkluderer en videreutvikling av arbeidet med lyd/musikk og visuelle virkemidler relatert til dans.

Studentene skal kunne

- vise ferdighet i bruk av improvisasjon i arbeidet med å skape dans og kunne tilrettelegge slikt arbeid for ulike elevgrupper
- analysere og benytte bevegelsesfraser og sekvenser som viser variert bruk av dansens elementer
- beherske bruk av bevegelsesabstraksjon i sitt koreografiske arbeid
- anvende koreografiske ideer ut fra ideer og impulser fra andre kunstarter
- bruke ulike koreografiske prinsipper og strukturer ved formgiving av dans innen forskjellige danseformer
- bruke egnet lyd/musikk til ulike oppgaver og sette sammen eller skape lydbilder til dans
- bruke kostymer, rekvisitter, lys og enkel scenografi i en koreografisk sammenheng
- gi form til dans i tema- og prosjektorganisert opplæring.

UTØVE

Arbeid på målområdet innebærer fordypning i praktisk og teoretisk kunnskap om trening, dansens elementer og kvalitetskrav som stilles til danseutøvelse. Studiet medfører utfordring av studentenes utøvende muligheter i flere danseformer. Dans fra ulike kulturer trekkes inn.

Studentene skal kunne

- analysere, drøfte og anvende kunnskaper om kroppen i bevegelse i ulike danseformer
- beherske improvisasjon for å utvikle det danseriske uttrykket i et valgt tema for bevegelse
- tilegne seg sammensatte bevegelsesfraser og sekvenser og kunne formidle disse i forhold til rommet, tiden og meddansere
- vise fokus og klarhet i samhandling med ulike partnere i forhold til et utvalgt bevegelsesmateriale
- vise noe spesialisert danseferdighet i forhold til utvalgte danseformer og kunne drøfte metodiske problemstillinger knyttet til undervisning i emnet
- danse og formidle et større utvalg av barne- og ungdomskulturens danser og aktuelle samværsdanser, og kunne anvende ulike tradisjonsdanser i samspill med barn og unges dansemønstre
- danse og formidle danser fra ulike land, kulturer og epoker med økt vekt på klarhet i utøvelsen
- tydeliggjøre ulike sammenhenger mellom musikk og dans som viser evne til å ta musikalske valg i sin utøving av dans.

FORSTÅ

Målområdet forankrer dansen i en kulturell, sosial, historisk og kunstfilosofisk/estetisk sammenheng og setter undervisning i dans inn i meningsfylte sammenhenger. Målområdet omfatter studier av sentrale faglige utfordringer der kjennskap til og bruk av fagterminologi danner grunnlag for kommunikasjon om dans som fag.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og reflektere over sentrale sosiale og kulturelle aspekter ved dans relatert til undervisning i dans med barn og unge
- gjøre rede for særtrekk ved et representativt utvalg av danser fra andre land og kulturer og kunne relatere disse til norske dansetradisjoner
- gjøre rede for noen hovedtrekk i dansens historiske utvikling globalt, og kunne reflektere over utviklingstrekk ved dans som et av våre sentrale kunst- og kulturuttrykk
- sammenligne, drøfte og analysere kunstarten dans sett i lys av kulturelle og sosiale endringer
- sammenligne og drøfte særpreg ved sentrale danseformer og stiler innen kunstarten, og dokumentere evne til å gi estetisk vurdering av dans
- drøfte kunstfilosofiske problemstillinger knyttet til fenomenet dans, anvende grunnleggende fagterminologi og kunne identifisere felleselementer mellom dans og de andre kunstfagene med tanke på undervisning
- gjøre rede for ulike måter å notere og dokumentere dans på og kunne gjøre bruk av funksjonell nedtegning av egne dansideer
- gjøre rede for musikalske elementer og kunne anvende kunnskaper i musikk i undervisningen i dans.

FAGDIDAKTIKK

Målområdet omfatter utvidede kunnskaper om og refleksjon over sentrale problemstillinger relatert til undervisning og læring i dans. Reflekterte holdninger til lærerrollen er en forutsetning for evnen til å skape et aksepterende læringsmiljø som ivaretar den enkelte elevs utvikling og læring. Målområdet inkluderer også arbeid med dansens plass i gjeldende læreplanverk og de utfordringer dette stiller til utviklingsarbeid i faget.

Studentene skal kunne

- reflektere over og drøfte fagets kunstpedagogiske forankring og læringspotensiale, som integrert del av andre fag og i tema- og prosjektorganisert arbeid
- drøfte aktuelle læreplanverk, og kunne planlegge, tilrettelegge og gjennomføre og kritisk vurdere undervisning i dans for elever med ulike forutsetninger og tilpasse den til målgrupper i ulike sammenhenger i og utenfor skolen
- vurdere sammenhengen mellom ulike undervisningstradisjoner og læringssyn i tilknytning til dans, og drøfte betydningen av lærerens holdningsskapende arbeid i forhold til kroppsbilde, ernæring og helse
- tilrettelegge for utvikling av elevenes danseferdigheter gjennom å drøfte, kritisk vurdere og veilede utøvelse av dans basert på kunnskaper om kropp, bevegelse og trening
- gi reflektert veiledning som fremmer progresjon i elevenes kreative arbeid med dans, og kunne stimulere til samhandling, mestringsopplevelse, bevegelsesglede og fellesopplevelse i undervisning av barn, unge og voksne

- anvende og drøfte fagstoff knyttet til sentrale kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske emner i undervisningssammenhenger for barn, unge og voksne, og kunne tilrettelegge denne undervisningen på en meningsfylt og stimulerende måte
- bruke og vurdere utvalgte hjelpemidler tilpasset ulike undervisningssituasjoner, og kunne anvende video, opptaksutstyr og IKT i tilknytning til arbeid med ulike fagemner i sin undervisning i dans
- hente inn dokumentasjon om forsknings- og utviklingsarbeid relatert til dans i skole og frivillig undervisning, og bidra til fagets utvikling ved å delta i utviklingsarbeid.

DANS 3

(10 vekttall)

Målområder

DANS I SKOLE OG SAMFUNN

Målområdet fokuserer på skolens rolle og ansvar som en kulturinstitusjon og som kulturformidler. Fagområdets kulturelle referansefelt og kulturpolitiske føringer er et grunnlag for å forstå faget i en bredere samfunnsmessig og kulturpolitisk sammenheng. Målområdet fokuserer spesielt på studiefelt knyttet til kulturtiltak og kulturformidling for barn og samarbeid mellom skole, lokalmiljø og kulturliv.

Studentene skal kunne

- vurdere og drøfte dansens betydning for individet og dens rolle og verdi i forhold til yrkes-, kultur- og samfunnsliv
- gjøre rede for og drøfte hvordan politiske føringer kan få konsekvenser for barn og unges deltakelse i kunst- og kulturliv generelt og i dans spesielt
- gjøre rede for hvordan dans og dansformidling er organisert i Norge
- gjøre rede for og vurdere skolens rolle og ansvar som en aktiv og levende kulturinstitusjon i lokalsamfunnet
- gjøre rede for handlingsstrategier med hensyn til kollegaveiledning og samarbeid med foreldre og aktuelle aktører i frivillig undervisning
- bruke ressurser i lokalmiljøet som arbeider med dans, og initiere til samarbeid om aktiviteter knyttet til dans
- initiere til samarbeid med profesjonelle kunstnere og kunstinstitusjoner for aktivt å tilføre dansemiljøet i skole og frivillig undervisning nye impulser
- ivareta lederoppgaver og kunne organisere ulike kulturaktiviteter i tilknytning til skole og musikk- og kulturskoler.

FAGDIDAKTIKK OG FORSKNINGSMETODER

Målområdet tar opp og drøfter sammenhengen mellom faglig og didaktisk kunnskap og praksiserfaringer. Studiet omfatter fagteori i et kulturhistorisk og samfunnsmessig perspektiv og gir innføring i generell vitenskapsteori og forskning i en kunstfaglig sammenheng. Arbeid

på målområdet forbereder for planlegging, gjennomføring og vurdering av et utviklingsprosjekt knyttet til det valgte fordypningsområdet.

Studentene skal kunne

- drøfte dans som kunstoffag med utgangspunkt i egen pedagogisk virksomhet i lys av kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske problemstillinger
- gjøre rede for og drøfte spørsmål knyttet til likestilling, kulturtilhørighet og spesialpedagogikk
- gjøre rede for og reflektere over ulike sider ved vurdering i faget dans
- gjøre rede for sentrale nasjonale bidrag innen forsknings- og utviklingsarbeid i dans, og kunne hente inn informasjon fra andre land om slikt arbeid
- gjøre rede for og anvende hensiktsmessige metoder for forsknings- og utviklingsarbeid i dans
- reflektere over etiske problemstillinger relatert til aktuelle forskningsopplegg i dans
- vurdere ulike dokumentasjonsformer og deres egnethet i forhold til dans
- gjøre rede for nasjonale, nordiske og internasjonale dansfaglige nettverk som har relevans for arbeid med faget.

FORDYPNINGSOMRÅDE

Som fordypningsområde kan ett av målområdene *skape, utøve og forstå* velges. Å arbeide med videreutvikling av danseferdighet og danseuttrykk hører med til alle målområdene. Utviklingsprosjektet knyttes til det valgte fordypningsområde.

SKAPE

Sentralt i målområdet står produksjon av en danseforestilling med barn/unge/voksne som utøvere og deltakere i utviklingen av forestillingen. Utviklingsarbeidet knyttes til dette. Målområdet omfatter også teoretisk og praktisk fordypning i arbeid knyttet til kreative prosesser i dans, koreografi, danseutøvelse og elementer som inngår i produksjonen av en danseforestilling.

Studentene skal kunne

- gi form til en danseforestilling med barn/unge/voksne som utøvere og deltakere i utvikling av forestillingen
- planlegge, gjennomføre, lede og vurdere arbeidet med produksjonen av forestillingen
- gjøre rede for og anvende kunnskaper om danseformer/stiler som kan gi impulser til forestillingsarbeidet og dokumentere evne til å utøve og formidle disse
- reflektere over og dokumentere innsikt i prosessen med å gi dans form med utgangspunkt i forestillingsarbeidet
- tilpasse et koreografisk bevegelsesmateriale til den enkelte utøver og ivareta elevenes utviklingspotensiale
- anvende teaterets virkemidler i sin produksjon av dans
- fremføre egenkoreografert dans, vise nyansert og variert bruk av sitt personlige danseuttrykk og vise evne til å forbedre sin danseferdighet

- reflektere over og drøfte ulike estetiske problemstillinger knyttet til sitt formgivende arbeid med dans.

UTØVE

Målområdet omfatter en fordypning i utøvelse av dans innenfor en eller flere valgte danseformer/stiler. Disse studeres også i lys av kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske perspektiver. Formidlingsevne, pedagogisk kreativitet og refleksjon knyttet til undervisning i valgte danseformer/stiler har en sentral plass. Det pedagogiske arbeidet knyttes til en valgt målgruppe.

Studentene skal kunne

- utøve en eller flere danseformer/stiler og formidle disse for en valgt målgruppe
- reflektere over og redegjøre for særtrekk ved valgte danseformer/stiler sett i lys av kulturelle, sosiale, historiske og kunstfilosofiske/estetiske perspektiver
- analysere og vurdere valgte danseformer/stiler i forhold til undervisning av barn/unge/voksne tilpasset den enkeltes utviklingspotensiale
- skape bevegelsesmateriale til undervisning av barn/unge/voksne basert på valgte danseformer/stiler
- tilrettelegge for skapende prosesser innenfor valgte danseformer/stiler ut fra kunnskaper om den valgte målgruppens forutsetninger og utviklingspotensiale og drøfte resultatet
- gjøre rede for og anvende kunnskap om kropp, trening og helse i sin egentrening og i sin undervisning, og kunne utforme og begrunne planer for tiltak i holdningsskapende arbeid med kropp, trening og helse for valgt målgruppe
- reflektere over kommunikasjonen mellom danseutøverne og mellom danseutøver og publikum.

FORSTÅ

Målområdet vektlegger teoretiske perspektiv knyttet til dans og forankrer disse i studentenes egen praksis. Fordypningsemnet knyttes til kulturelle, sosiale, historiske og/eller kunstfilosofiske/estetiske perspektiv og gir retning til undervisningsarbeid med valgt målgruppe. Målområdet inkluderer også praktisk dansearbeid som fokuserer på studentenes danseferdighet, danseuttrykk og skapende evner i arbeidet med dans.

Studentene skal kunne

- utforske og reflektere over et dansfaglig emne med utgangspunkt i kulturelle, sosiale, historiske og/eller kunstfilosofiske/estetiske perspektiv, knyttet til egen praksis som lærer i dans
- identifisere og drøfte estetiske problemstillinger relatert til det valgte dansfaglige emnet
- gjøre rede for og anvende hensiktsmessige metoder for utviklingsarbeid i et dansfaglig emne
- reflektere over og anvende relevante problemstillinger fra valgt dansfaglig emne i sitt pedagogiske arbeid og kunne tilpasse undervisningen til den valgte målgruppens forutsetninger og utviklingspotensiale

- bruke kunnskap om og erfaring med valgt dansfaglig emne som impuls til skapende prosesser i samhandling med barn/unge/voksne
- vurdere egen læring og sette seg mål og arbeide for å forbedre sine danseferdigheter og sitt danseuttrykk.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Egen erfaring med å skape og utøve dans danner grunnlag for å forstå, oppleve og undervise i dans. Praktisk arbeid med dans skal derfor vektlegges i alle studieenheter. Teori og praksis skal knyttes tett sammen og kan organiseres på tvers av målområdene for å fremme en helhetsforståelse. Det fagdidaktiske perspektivet skal integreres i målområdene *skape, utøve og forstå* og være sentralt på alle nivåer.

I arbeidet med å skape og utøve dans vil studentene ha behov for å arbeide individuelt, i mindre og større grupper og ha tilgang til egnede rom for denne aktiviteten. Praktisk og teoretisk arbeid med faget betinger individuell og gruppebasert veiledning, både fra faglærer og fra medstudenter. Studentene skal få erfaring med arbeidsformer som ivaretar dansens egenart der dans inngår som integrert del i andre fag og i tema- og prosjektarbeid. Dokumentasjonsformene skal gjenspeile særpreget ved faget. Studentene skal få erfaring med systematiske, analytiske og mer spontane og intuitive arbeidsformer.

Studentene bør være i kontakt med lokale kulturmiljøer og profesjonelle kunstnere og se og analysere danseforestillinger. Bearbeidingen av forestillinger i form av analyse og estetisk vurdering kan også knyttes til videoopptak. Bruk av video, IKT, lysbehandling og opptakststyr skal inngå på alle nivå.

Ekskursjoner og studietur kan inngå dersom sentrale deler av studiet ikke blir tilfredsstillende dekket ved den enkelte høyskole og/eller i samarbeid med ressurser i lokalmiljøet.

Utviklingsarbeidet i *dans 3* knyttes til fordypningsområdet. Utformingen er avhengig av bl a særpreget ved fordypningen.

Studentene må få relevant praksisopplæring som gir erfaring i å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i dans og erfaring med undervisning der dans inngår som integrert del i andre fag og i tema- og prosjektorganisert undervisning. Dersom dans inngår i de tre første studieårene, skal praksis organiseres i samarbeid med fagene som ligger parallelt, og vil primært være siktet inn mot grunnskolen. I det fjerde studieåret kan praksis organiseres friere. Det åpnes mer opp for undervisning og feltarbeid utenfor grunnskolen. Alle fordypninger i *dans 3* skal knyttes til praksis. Omfang og organisering av dette må skje ut fra fordypningens særpreget og studentenes valgte utviklingsarbeid.

Dans 3 avviker i sin struktur fra *dans 1* og *dans 2* ved at det er to målområder som er felles for alle og et målområde med valg mellom tre fordypninger. Den enkelte høyskole kan samarbeide med andre institusjoner for å kunne tilby en fullverdig studieenhet. Fordypningen i *dans 3* kan betinge at studentene får behov for å legge deler av arbeidet i miljøer utenfor høyskolen. Den enkelte høyskole fastsetter hvilke fordypninger som gis og må i sin fagplan tilkjenne dette.

VURDERING

For å kunne fremstille seg til eksamen i dans, skal studentene ha gjennomført bestemte arbeidskrav på et tilfredsstillende nivå. Arbeidskravene beskrives i høgskolens fagplan.

I den avsluttende vurderingen er det vesentlig at studentene får anledning til å dokumentere sitt skapende, utøvende, reflekterende og fagdidaktiske nivå. En individuell komponent skal telle minst 50%.

Dans 1 og 2

- En individuell skriftlig prøve
- En praktisk kunstnerisk prøve, individuelt eller i gruppe

Dans 3

Eksamen skal inneholde ulike dokumentasjonsformer. Den enkelte høgskole fastsetter eksamen ut fra fordypningsområder.

3.4 DRAMA

INNLEDNING

Om drama

Mennesket har funnet en unik sjanse til å utforske vaner og tradisjonelle tenke- og væremåter ved å gå inn i fiktive roller. I en realisering av dramatisk fiksjon oppstår det symbolsk samhandling. Fordi spillet gir en erfaring som peker ut over selve den fiktive hendelsen, har drama et potensial for ny erkjennelse om menneskenes tilværelse og eksistensvilkår.

Dramatiske uttrykksformer har djupe historiske røtter og har satt sitt preg på mange kulturer og samfunn. Teater er en kunstform med betydning for et samfunns kulturelle dannelse og for den offentlige debatt. Den dramatiske litteraturen er en viktig del av vår nasjonale referanseramme. I mange lokalsamfunn er amatørteateret en sentral møteplass, der det skapes et forum for underholdning og offentlig meningsytring. Teater gir mennesker felles opplevelser og er vesentlig for å skape og utvikle identitet og tilhørighet.

Barnekulturen har holdt i hevd og utviklet allsidige former for lek. Den dramatiske leken tar opp i seg mange av lekformene, slik teaterkunsten benytter seg av andre kunstformer. Det er gjennom lek at mennesket først lærer å utvikle distanse til seg selv, fordi leken gir barnet en mulighet til å tenke på det som ikke finnes her og nå. På denne måten etablerer mennesket sin skapende kraft og evnen til å kommunisere og lære.

Også i andre sammenhenger setter dramatiske uttrykksformer sitt preg på dagens samfunn. Ungdom stifter bekjentskap med dramatisk fiksjon gjennom dataspill, levende rollespill og teatersport. I yrkeslivet benyttes rollespillteknikker på områder som lederopplæring og kollegaveiledning, og i helsesektoren er psykodrama en terapiform. For alle samfunnsgrupper er det et markant trekk at hverdagslivet i stor grad influeres av dramatisk fiksjon gjennom media, idet tilbudet på flere og flere TV-kanaler domineres av spillefilmer og såpeserier. Dessuten benyttes det stadig oftere dramatiske virkemidler og dramaturgiske grep i mediens presentasjon av virkeligheten og i offentlig debatt.

Dramafaget henter opp og gir perspektiv til tradisjoner og konvensjoner fra et bredspektret og levende kulturliv. Det er et karakteristisk trekk ved faget at det er dynamisk og at det berører eksistensielle spørsmål. Drama er et kunstfag med integritet, men også med stor faglig bredde.

Drama i opplæringssystemet

Både fra antikken og middelalderen kjenner vi troen på teaterets oppdragende funksjon, og i den humanistiske danningstradisjonen etter renessansen fikk teater en spesiell betydning. Jesuittene og motreformasjonen utviklet undervisningsformer med dramatiseringer og store oppsetninger der både komedien og tragedien ble tatt i bruk. I Norge oppsto teater i moderne forstand først som skoleteater ved latinskolen i Bergen fra 1562. Latin- og katedralskolene tok

i bruk skolekomedien både med pedagogiske og religiøse hensikter, og bekreftet med dette en tradisjon den moderne skolen tidvis har brutt med.

Dagens læreplanverk er forankret i et kunnskapssyn der det integrerte menneske står som et mål for opplæringen. Skapende virksomhet, opplevelse og kreative uttrykksformer skal være et sentralt element i skolens fag, både i grunnskole og videregående opplæring. På småskoletrinnet skal leken stå sentralt, og i hele grunnskoleløpet skal opplevelse av og kunnskap om drama og teater gå inn i mange fag og være en del av fagenes arbeidsmåter. Drama kan dessuten benyttes som emne for tverrfaglige prosjektarbeid og er et aktuelt tema for skolens og elevenes valg.

I barnehagen er drama en integrert del av det totale pedagogiske tilbudet, og rolleleken er en verdsatt aktivitet.

I videregående opplæring er drama en del av grunnkurs i studieretning musikk, dans og drama og et eget fag i videregående kurs. Drama inngår som valgfag på studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag. Fagene drama og teater blir også gitt ved flere folkehøgskoler, og innen høgre utdanning er disse studie- og forskningsfag ved flere høgskoler og universiteter.

Det drives en omfattende frivillig undervisning i drama og teater innen skolefritidsordninger, musikk- og kulturskoler og organisasjoner innen amatørteatervirksomheten.

Drama i lærerutdanningen

Førskolelærerutdanningen har drama som obligatorisk fagområde på linje med forming og musikk. Tredje studieår tilbys drama som fordypningsfag ved flere høgskoler.

Allmennlærerutdanningen har et obligatorisk kurs i drama som metode, og flere høgskoler tilbyr 10 og 20 vekttall drama som del av fagtilbudet fjerde året og som videreutdanning.

Enkelte høgskoler tilbyr videreutdanning for lærere i drama på til sammen 40 vekttall.

Drama er et eget fagtilbud i den treårige faglærerutdanningen i musikk, dans og drama. I den praktisk-pedagogiske utdanningen, som blant annet er en aktuell påbygning etter endt skuespiller- eller regissørutdanning, tilbys det et 5 vekttalls studium i fagdidaktikk i drama/teater. Denne rammeplanen kan nyttes som del av den 4-årige faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag, som valgbart fag i allmennlærerutdanningen og som videreutdanning. *Drama 1* (10 vekttall) kan velges som støttefag i det 3. året for studenter som har musikk eller dans som hovedemne i den 3-årige faglærerutdanningen i musikk, dans og drama.

I den 4-årige faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag er det obligatorisk med et metodekurs i drama. De tre studieenheterne i den foreliggende rammeplanen er hver på 10 vekttall, og enhetene bygger på hverandre. *Drama 1* bygger på metodekurset i drama.

Hver studieenhet er strukturert omkring målområder som utfyller og griper inn i hverandre:

<i>Drama 1</i>	<i>Drama 2</i>	<i>Drama 3</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Dramatiske uttrykksformer • Utforskende dramaarbeid • Teaterproduksjon • Fagteori • Fagdidaktikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Dramatiske uttrykksformer • Utforskende dramaarbeid • Teaterproduksjon • Fagteori • Fagdidaktikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Fordypningsemne • Fagteori, didaktikk og forskningsmetodikk • Utviklingsprosjekt

De to første studieenhetene er bygd opp omkring de samme målområdene, med progresjon etter spiralprinsippet. *Drama 1* har hovedvekt på utprøving og refleksjon knyttet til praktisk kunstnerisk arbeid, mens *drama 2* i større grad vektlegger fagteorisk refleksjon og analyse.

Drama 3 har målområder som åpner for fordypning og gir frihet til valg. De lokale institusjoner velger her et fordypningsemne, og studentene velger område for et utviklingsprosjekt med tilknytning til fordypningsemnet.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- utvikle estetisk sans, skapende krefter og evne til å se verdien i den kunstneriske prosessen og det skapende samspillet i dramaarbeid
- utvikle en spillkompetanse som omfatter kunnskaper, ferdigheter og holdninger i forhold til dramatiske uttrykksformer, og utvikle forståelse for det potensialet for læring og erkjennelse som ligger i dramatisk spill
- tilegne seg kompetanse og reflekterte holdninger i forhold til å planlegge, gjennomføre og vurdere dramaundervisning for elever med ulike forutsetninger og ulik kulturell bakgrunn
- tilegne seg praktisk og teoretisk innsikt i skuespillerens, regissørens, scenografens og dramaturgens virkefelt, samt kunnskaper om teaterkunstens egenart og historiske utvikling
- utvikle ferdighet i å analysere og vurdere en teaterforestilling og til selv å bidra konstruktivt i en teaterproduksjon
- utvikle ferdighet i å analysere sammenhenger mellom lek, kunst og pedagogikk
- utvikle et engasjert, reflektert og utviklingsorientert forhold til dramafaget og til dramaundervisning.

DRAMA 1

(10 vekttall)

Målområder

DRAMATISKE UTTRYKKSFORMER

Målområdet omhandler grunnleggende elementer i og forutsetninger for dramatisk spill. Det omfatter arbeid med fiksjonsbygging, rollegestaltung, spill og formidling. I spillaktiviteter og ekspressiv bruk av kropp og stemme utfordres studentens fantasi og skapende evne. Egen uttrykksevne, spillkompetanse og kjennskap til det særegne ved dramatisk formspråk er nødvendig for å tilrettelegge dramaundervisning for andre.

Studentene skal kunne

- gi uttrykk for rolleidentifikasjon gjennom rolletolking og innlevelse i spill
- anvende forskjellige improvisasjonsteknikker for å utvikle en spillsituasjon
- anvende og strukturere fabulering og indre bilder i kollektiv fiksjonsbygging og i spill
- vise inntrykksvarhet og lydhørhet overfor ytre stimuli og indre impulser i samspill med andre
- bruke kroppen ekspressivt og anvende uttrykksformer der kroppen er det sentrale uttrykksmidlet
- bruke stemmen ekspressivt og anvende uttrykksformer der stemmen er det sentrale uttrykksmidlet
- anvende uttrykksformer der materielle uttrykksmidler inngår
- gjøre rede for egen opplevelse, erfaring og utvikling i forhold til dramatisk arbeid og vurdere eget utbytte av arbeidet.

UTFORSKENDE DRAMAARBEID

Målområdet fokuserer på faktorer som er essensielle for læring, erkjennelse og utvikling, og synliggjør det samspillet mellom tanke, følelse og handling som karakteriserer utforskende dramaarbeid. I slikt arbeid er det en veksling mellom nærhet og distanse til virkelighet og lærestoff som gjør refleksjon mulig. Distanse til den totale prosessen gjør det mulig å kartlegge strukturer og identifisere mål for utforskende dramaarbeid.

Studentene skal kunne

- beherske utforskende arbeidsmåter i skapende samspill med andre
- anvende og gjøre rede for bruk av dramatiske uttrykksformer for å utforske etiske og estetiske sider ved for eksempel et tema, en tekst, et bilde eller et musikkstykke
- arbeide utforskende for å nærme seg, utdype og videreføre fiksjonsfigurer og handling ved tekstlesing og skriving og ved møter med teater
- holde på rollefigurens perspektiv over tid, og reagere konstruktivt på de problemstillinger og situasjoner som oppstår i et dramaforløp, både i og utenfor fiksjonen
- bruke opplevelser og erfaringer fra eget spill som grunnlag for analyse og refleksjon
- identifisere og analysere strukturer og mål i utforskende dramaarbeid
- beskrive og vurdere samspillet mellom tanke, følelse og handling i utforskende dramaarbeid
- utforske dramatiske uttrykksformer inspirert av ulike kulturers bruk av dem.

TEATERPRODUKSJON

Målområdet omfatter innføring i og arbeid med de ulike sidene ved en teaterproduksjon, med hovedvekt på skuespillerfunksjonen. Grunnleggende arbeid med dramaturgi og dramatiske virkemidler er sentralt, og forholdet mellom form og innhold blir noe utdypet.

Studentene skal kunne

- bidra konstruktivt i produksjon av teater for en definert målgruppe med utgangspunkt i tema, tekst eller annet kunstnerisk uttrykk
- involvere seg og innordne seg i den kunstneriske prosessen og det kunstneriske samspillet i en teaterproduksjon
- bruke grunnleggende kunnskaper om dramaturgi, scenografi og dramatiske virkemidler i arbeidet med å gi et innhold dramatisk form
- anvende dramametoder i produksjonsprosessen og improvisasjon som element i stykkeproduksjon og ved framføring
- anvende og gjøre rede for bruk av materielle og tekniske virkemidler
- anvende og integrere uttrykksformer og elementer fra flere kunstfag i sceniske presentasjoner
- analysere og vurdere prosess og produkt i en teaterproduksjon og drøfte forholdet mellom form og innhold
- knytte etiske og estetiske vurderinger til produksjon av teater for barn og unge.

FAGTEORI

Med utgangspunkt i erfaringene fra det praktiske arbeidet blir de faglige kunnskapene utdypet og sett i en større kunstnerisk, historisk og samfunnsmessig sammenheng. Målområdet synliggjør forbindelser mellom og særtrekk ved den dramatiske leken, dramafaget og teaterkunsten.

Studentene skal kunne

- forklare hva som er særegent for dramatiske uttrykksformer og gjøre greie for dramatiske grunnelementer og virkemidler
- gjøre rede for relevant teori om samspillet mellom tanke, følelse og handling i dramatisk spill
- dokumentere en elementær forståelse av dramaturgi og betydningen av dramaturgiske valg
- beskrive, begrunne og vurdere bruk av utforskende arbeidsformer i drama og teater
- identifisere og kommentere dramatiske elementer i lek, gjøre greie for sentrale trekk ved barns utvikling i forhold til dramatiske lekformer og reflektere over lekens betydning
- dokumentere kunnskaper om sentrale trekk ved dramafagets historiske utvikling
- dokumentere grunnleggende kunnskaper om teaterkunst, om hovedtrekk ved teaterets historie fra antikken til ca. 1900 og om barneteaterets særpreg og utvikling
- kommentere og vurdere formspråk og kunstneriske valg i en teaterforestilling.

FAGDIDAKTIKK

Målområdet peker direkte på den profesjonen studiet er rettet mot. Det vektlegger således pedagogiske og metodiske aspekter og knyttes nær opp til undervisningspraksis. De ulike fasene i dramalærerens arbeid belyses gjennom en fokusering på didaktisk tenking i forhold til planlegging, gjennomføring og vurdering av dramaundervisning.

Studentene skal kunne

- beskrive og reflektere over dramafagets egenart og dets læringspotensial og kunstpedagogiske forankring
- identifisere overordnede valg for dramaundervisning i relasjon til verdi- og læringssyn
- gjøre greie for ulike retninger innen dramafaglig praksis
- lede og veilede andre i bruk av dramatiske uttrykksformer
- planlegge, gjennomføre og vurdere dramafaglig arbeid med barn og unge i ulike sammenhenger og for elever med ulike forutsetninger
- gjøre rede for og reflektere over de muligheter for læring og erkjennelse som dramatisk spill kan åpne opp for i fagdelt og tverrfaglig undervisning, samt tema- og prosjektarbeid
- skape helhetlige, interessevekkende og estetiske startpunkt for dramaforløp
- anvende IKT som hjelpemiddel og impuls ved planlegging og i arbeidet med å lage materiell til dramaundervisning.

DRAMA 2

(10 vekttall)

Målområder

DRAMATISKE UTTRYKKSFORMER

Eksperimenterende arbeid og skapende fantasi skal framheves og utfordres på dette nivå. Målområdet omfatter fordypet arbeid med dramatiske uttrykksformer. Økt bevissthet om og god kjennskap til dramatiske virkemidler og uttrykksformer er grunnlaget for videreutvikling av ekspressiv bruk av kropp og stemme.

Studentene skal kunne

- vise evne til nyansert og variert bruk av stemmens uttrykksregister og beherske de uttrykksmidlene som er viktige i fortelling, opplesing og verbale spillformer
- vise evne til nyansert og variert bruk av kroppens uttrykksregister og beherske de uttrykksmidlene som er viktige i fysisk teater, mime og skapende danseformer
- integrere bruk av kropp, stemme og materielle virkemidler i dramatisk spill
- eksperimentere med dramatiske virkemidler og uttrykksformer for å utdype rolleidentifikasjon og rollekarakterisering
- integrere elementer og uttrykksformer fra kunst og håndverk, dans og musikk
- reflektere over og vurdere sitt eget ekspressive uttrykk
- vurdere egen opplevelse, erfaring og utvikling i dramatisk arbeid og reflektere over egne holdninger til arbeidet.

UTFORSKENDE DRAMAARBEID

Målområdet omfatter utforsking av spill og undersøkelser av gitte tema gjennom spill. I den utforskende dramaprosessen undersøkes den etiske og estetiske dimensjonen ved spill. Spill brukes både til å formulere tema for undersøkelser, til å utforske tema som er bestemt på forhånd, og til å justere fokus for undersøkelsen.

Studentene skal kunne

- eksperimentere med og reflektere over verdien av ulike former for oppbygging av dramatisk fiksjon
- bestemme og justere fokus for hva det er man undersøker gjennom spill
- beherske, anvende og vurdere bruk av ulike dramakonvensjoner i undersøkelsesprosesser
- eksperimentere med og reflektere over hvordan lederstyring og spillstruktur påvirker de som undersøker og det som undersøkes
- ta initiativ i og utenfor rolle for å påvirke handlingsgangen og forholdet mellom rollene i fiksjonen
- samle, velge ut og anvende faktaopplysninger og dokumentarisk materiale i spillsammenheng
- arbeide utforskende ved tilnærming til analyse, tolking og iscenesetting av dramatikk fra forskjellige sjangrer og tidsepoker.

TEATERPRODUKSJON

Målområdet omfatter en fordypning i de ulike sidene ved en teaterproduksjon.

Eksperimentering med dramatiske virkemidler, dramaturgiske modeller og teaterformer har en sentral plass og vil synliggjøre forholdet mellom spillestil, dramatisk form og innhold. Arbeid med stykkeproduksjon skal i større grad ta utgangspunkt i en dramatisk tekst, men også i kunstneriske uttrykk som ikke er beregnet på scenisk framføring. Kritisk refleksjon og analyse fokuserer på skuespillerkunst og kunnskaper om teater som uttrykksform.

Studentene skal kunne

- utarbeide et regikonsept med de nødvendige dramaturgiske valg
- produsere sceniske presentasjoner med variert og gjennomtenkt bruk av uttrykksformer og virkemidler
- planlegge og utvikle en teaterproduksjon fram til ferdig forestilling for barn/unge med ulike forutsetninger og kulturell bakgrunn
- bruke grunnleggende improvisasjonsteknikker som verktøy i produksjonsprosessen og kunne eksperimentere med og vurdere valg av undertekst og spillestil
- anvende ulike metoder for rolleidentifisering og rollekarakterisering ut fra Stanislavskijs system eller Brechts teorier
- bruke sin innsikt i og kunnskap om instruktørens funksjon og rolle i en teaterproduksjon
- fylle teaterrommet med meningsbærende tegn, vurdere andres forsøk på dette og gi kritisk og konstruktiv respons
- foreta tekst- og forestillingsanalyse sett i forhold til regikonsept der vurdering av lys, lyd, scenografi, kostymer, arrangement, bruk av rom og aktørenes agering inngår.

FAGTEORI

Kunnskap om teaterets konvensjoner og teaterets historie er grunnpilarer i dramafaget. Teateret har påvirket dramafagets innhold, utvikling og samfunnsmessige betydning. I *drama 2* står evnen til analytisk og kritisk tenkning sentralt. Det teoretiske fundamentet er grunnlag for praktisk arbeid og kritisk refleksjon, og er et viktig utgangspunkt for undervisningspraksis og for studentens utvikling i en større kunstnerisk og samfunnsmessig sammenheng.

Studentene skal kunne

- drøfte teatrets funksjon og betydning i samfunnet, samt teatret som del av kulturarven, og kunne gjøre rede for sentrale trekk ved utviklingen av teaterteori
- gjøre rede for hvorledes synet på scene, scenografi og skuespillerkunst har utviklet seg i de forskjellige epoker
- dokumentere grunnleggende kunnskaper om teatrets historie fra ca. 1900 fram til i dag
- knytte de teoretiske kunnskapene om Brechts teorier og Stanislavskijs system til dramaarbeid
- dokumentere kunnskap om barneteatrets funksjon og historie og kunne relatere kunnskapen til arbeid med teaterproduksjon for og med barn og unge
- dokumentere kunnskaper om og reflektere over dramafagets didaktiske betydning i et historisk perspektiv
- gjøre rede for sentrale begreper og retninger innen dramapedagogikk, samt reformpedagogikk, humanistisk psykologi og emansipatorisk pedagogikk
- dokumentere kunnskaper om og vurdere verdisyn og læringspotensial i sentrale dramapedagogers teori og praksis.

FAGDIDAKTIKK

I nær tilknytning til undervisningspraksis utdypes og utfordres studentenes evne til didaktisk refleksjon omkring dramaarbeid med barn og unge. Målområdet bygger på og sammenfatter kunnskap og erfaringer fra de andre målområdene og fra tidligere dramastudium.

Studentene skal kunne

- sette i gang, lede og vurdere en undersøkelsesprosess med arbeids- og uttrykksformer som er forankret i dramafaget
- beherske de ulike lærerfunksjonene i et dramapedagogisk arbeid ved å kunne anvende ulike spørsmåls- og forhandlingsteknikker, og kunne framstå som troverdig leder, forteller og skuespiller
- dokumentere innsikt i de dramafaglige emner og uttrykksformer som er vektlagt på de ulike trinn i grunnskolen, og kunne reflektere over og velge egnede tilnæringsmåter i arbeid med disse
- vurdere når drama er egnet som metode i et fag eller et tverrfaglig tema og kunne skape konteksten for bruk av drama ut fra etiske og estetiske kriterier
- forankre eget praksisarbeid i teori og vise evne til refleksjon over praktiske dramaerfaringer med barn og unge
- ivareta den enkelte elevs behov for beskyttelse og utfordringer i dramaarbeid
- lede og veilede en elevgruppe i en prosess fra tekst eller idé til teaterframføring
- legge til rette for et stimulerende for- og etterarbeid i forbindelse med at barn/unge skal oppleve profesjonelt teater.

DRAMA 3

(10 vekttall)

Målområder

FORDYPNINGSEMNE

Med utgangspunkt i målområdene i *drama 1* og *2* er det opp til den enkelte høgskole å definere et fordypningsemne for *drama 3*. Aktuelle emner kan være: Dramaturgi, regi, fortellerkunst, TIU/teater i undervisningen, teaterformidling, drama og litteratur, drama og psykologi, figurteater, fysisk teater, teatersport, barneteater og en eller flere sentrale dramatradisjoner.

Studentene skal kunne

- dokumentere omfattende forståelse av et fordypningsemne, dets egenart og kunstneriske, kulturelle og pedagogiske tilknytning
- gjøre rede for, analysere og reflektere over ulike retninger, tradisjoner og historisk utvikling innen et fordypningsemne
- utforske, analysere og drøfte det læringspotensialet som er knyttet til et fordypningsemne
- prøve ut og problematisere bruk av skapende og utforskende arbeidsmåter i relasjon til et fordypningsemne
- identifisere og drøfte overordnede etiske og estetiske valg relatert til et fordypningsemne og til verdi-, kunst- og læringssyn
- analysere og arbeide med et fordypningsemne i en kompleks kontekst, med utfordrende tema/problemstilling og med barn/unge som har ulike forutsetninger og ulik kulturell bakgrunn
- anvende, eksperimentere med og integrere ulike uttrykksformer og virkemidler i tilknytning til dramatisk presentasjon med relevans for et fordypningsemne.

FAGTEORI, DIDAKTIKK OG FORSKNINGSMETODIKK

Målområdet omfatter fagteori i et kulturelt, historisk og samfunnsmessig perspektiv. Videre omfatter det arbeid med generell vitenskapsteori, forskningsmetodikk, didaktiske problemstillinger og forskning i en kunstfaglig sammenheng. Studentens evne til selvstendig didaktisk refleksjon i denne sammenheng er sentral.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og reflektere over dramafagets posisjon og muligheter i kulturelt, historisk og samfunnsmessig perspektiv
- analysere og reflektere over profil, mål og fagsyn i sentrale planer for drama på ulike nivå
- gjøre rede for ulike kunnskapssyn og reflektere over egne og andres holdninger til dramafaglige spørsmål i lys av dette
- dokumentere elementære kunnskaper innen vitenskapsteori

- dokumentere forståelse av sentrale metoder i kvalitativ og kvantitativ forskning
- gjøre rede for noen sentrale forskningsprosjekt i kunstfaglig sammenheng
- analysere og velge ut strategier som er egnet for ulike typer prosjekt i en fagdidaktisk sammenheng.

UTVIKLINGSPROSJEKT

Målområdet omfatter planlegging, gjennomføring, formidling og vurdering av et utviklingsprosjekt med tilknytning til fordypningsemnet. Det fokuseres på studentens evne til å eksperimentere, reflektere, analysere og vurdere ut fra pedagogiske, etiske og estetiske overveielser.

Studentene skal kunne

- definere et interesseområde og formulere en problemstilling
- grunngi valg av interesseområde/problemstilling med utgangspunkt i didaktiske og estetiske overveielser
- eksperimentere med og vurdere bruk av dramametoder og dramatiske uttrykksformer som metode og dokumentasjon i et utviklingsarbeid
- utforme en framdriftsplan for et selvvalgt prosjekt og innhente relevant materiale
- gjennomføre feltarbeid på en systematisk, selvstendig og etisk forsvarlig måte
- gjøre seg nytte av veiledning og holde et dramafaglig fokus
- bearbeide og reflektere over praktiske erfaringer i relasjon til fagteori og kunnskap om forskningsmetodikk
- formidle resultatet av et utviklingsprosjekt i samsvar med krav til faglig/kunstnerisk framstilling
- gjøre rede for og reflektere over sammenhenger mellom virkelighet, kunst og forskning.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Drama er et kunstfag som i stor grad er basert på kollektive, skapende prosesser. Den utforskende og eksperimenterende siden ved faget har klare paralleller til barns lek, samt til forskning og kunstnerisk virksomhet.

Aktiviserende undevisningsformer står sentralt i studiet og inkluderer såvel det å eksperimentere og improvisere som det å oppleve og skape teaterforestillinger, og å utforske dramatiske uttrykksformers kunstneriske og pedagogiske potensial. Noe av det spesielle med drama er kombinasjonen av verbale og nonverbale kommunikasjonsformer. I studiet vil det derfor være en veksling mellom spontane, intuitive og mer analytiske, problemløsende arbeidsformer.

Dramafaglig kompetanse utvikles i samspill med andre mennesker, og dramaarbeidet vil måtte organiseres i grupper av varierende størrelse. I en del sammenhenger er det påkrevd med undervisning i små grupper. Ved organisering av studiets innhold vil det være naturlig å dele inn i studieemner som går på tvers av rammeplanens målområder.

Ekskursjoner og studiereiser kan inngå for å få varierte inntrykk og større bredde i erfaringen av ulike drama- og teatermiljø.

Undervisningspraksis med barn og unge hører med til studiet, og det er ønskelig at studentene får erfaring med dramaundervisning på forskjellige trinn i grunnskolen. I tillegg er ulike kunst- og kulturinstitusjoner aktuelle praksisplasser, samt musikk- og kulturskoler.

Sentrale dokumentasjonsformer er dramatisk framføring og muntlig framlegging. Andre kunsneriske uttrykk og skriftlige dokumentasjonsformer vil også være aktuelle for å ivareta kunstnerisk og didaktisk refleksjon. Foto, video og IKT er relevante hjelpemidler.

I *drama 1* skal studentene levere en rapport om dramarelatert arbeid basert på praktiske utprøvinger med barn/unge. *Drama 2* stiller studentene mer fritt med hensyn til å velge tema/problemstilling og felt for utvikling, utprøving og utforskning. I *drama 3* utgjør et utviklingsarbeid ca. en tredjedel av studiet, med omfattende krav til innhold og dokumentasjon.

Vurdering underveis i studiet er et middel til å utforske forståelse for målene med studiet og gir impulser til innsikt i egne forutsetninger og muligheter. Både lærere og medstudenter har ansvar for å bidra i den fortløpende, uformelle vurderingen av individuelt og kollektivt studentarbeid.

VURDERING

Høgskolens fagplan beskriver de arbeider som må være godkjent for å gå opp til eksamen. Dramaprojektet med individuell dokumentasjon skal være gjennomført med godkjent resultat.

Eksamen skal omfatte både pedagogiske og kunstneriske sider ved faget.

Eksamen skal omfatte en individuell skriftlig prøve.

I *drama 3* kan dokumentasjon av utviklingsprosjektet være en del av eksamen og kan eventuelt byttes ut med en av de andre prøvene.

3.5 HEIMKUNNSKAP

INNLEDNING

Om heimkunnskap

Heimkunnskap er et kultur-, håndverks- og opplevelsesfag som omfatter praktisk ferdighet, gjøremål og samhandling. Opplæringen legger vekt på forvaltning av ressurser i husholdningene og handlingskompetanse for dagliglivet i hjem, skole og samfunn. Faget er også et omsorgs- og helsefremmende fag.

Faget omfatter holdninger til, ferdigheter i og kunnskaper om mat, matlaging og måltider, ernæring og kosthold, hygiene og renhold, fysisk, psykisk og sosial helse, ressurs- og forbrukerspørsmål, økonomistyring og barne- og familiekunnskap. Faget bærer i seg en kulturarv knyttet til mat og måltider i hjem og samfunn til hverdag, høgtid og fest. Denne utgjør en viktig del av vår identitet og våre felles opplevelser.

Heimkunnskap er et praktisk fag med et vidt fagområde. Det har røtter i erfaringsbasert kompetanse som barn, kvinner og menn gjennom arbeid og levemåte har utviklet og overlevert fra generasjon til generasjon. Fagområdet er knyttet til disse folkelige lærings-tradisjoner og denne erfaringsbaserte handlingskompetansen. Heimkunnskap er også forankret i naturvitenskapelig og samfunnsvitenskapelig kunnskapstradisjon.

Faget henter og utvikler kunnskap fra forskningsfelt innen ernæring, helse, miljø og livsstil. Forskning om økonomi, forbruk, levekår, samliv, hjem og familie er viktig grunnlagsstoff. Etnologisk og sosialantropologisk tilnærming tilfører nye perspektiver og dimensjoner og utvider fagforståelsen.

Kunnskapene blir omsatt i praktisk arbeid for å utvikle kompetanse for dagliglivet, evne og vilje til å ta ansvar og vise omsorg og omtanke i mellommenneskelige forhold.

Heimkunnskap handler om å lære å håndtere eget liv, fysisk, psykisk, sosialt og økonomisk. Faget har derfor en sentral plass i samfunnets forebyggende og helsefremmende arbeid og for å ta vare på verdier i hjem, skole og samfunn.

Heimkunnskap i opplæringssystemet

I barnehagen finner vi lek, aktiviteter og opplæring som knytter seg til utvikling av barns dagliglivskompetanse. Der kombineres omsorg og systematisk pedagogisk opplæring. Det er en naturlig del av barnehagens virksomhet å bidra til utvikling av sosiale og praktiske ferdigheter med tanke på å hjelpe barn til å utvikle trygghet og selvstendighet.

Forløperen til heimkunnskap i Norge var opplæring for jenter i huslig økonomi, fra 1890. Ved å tilby undervisning i praktisk matlaging, kostlære og hygiene skulle jenter få bedre grunnlag for å utnytte hjemmets ressurser og bidra til bedret helse. Fra 1939 ble faget husstell obligatorisk for jenter i byfolkeskolen. Det omfattet matlaging og andre praktiske gjøremål i et hjem.

Tjue år seinere ble faget obligatorisk i by og land for både gutter og jenter. Faget fikk navnet heimkunnskap og innholdet ble utvidet til å omfatte biologiske, emosjonelle og sosiale sider av menneskelig fellesskap.

I dag er heimkunnskap obligatorisk på de tre hovedtrinnene i grunnskolen. Heimkunnskap bidrar til å utvikle holdninger, ferdigheter og kunnskaper barn og unge trenger for å velge en helsefremmende livsstil og å mestre oppgaver i dagliglivet i et samfunn i endring. Faget er orientert mot ny kunnskap og innsikt som rustet mennesker til å ta hånd om eget liv i et samfunn i endring der både menn og kvinner tar ansvar for dagliglivets gjøremål.

Deler av faget videreføres i ulike studieretninger i videregående opplæring som f.eks. i hotell- og næringsmiddelfag, helse- og sosialfag, kjemi- og prosessfag og økonomi- og informasjonsfag.

Det er mulig å ta videreutdanning i heimkunnskap og hovedfag i ernæring, helse- og miljøfag ved statlige høgskoler. Ved universitetene finnes de vitenskapsfagene som heimkunnskap bygger på i sin teori.

Mange voksne tar kurs i matlaging som hobby. Deler av faget inngår også i opplæring for voksne til yrker som gir fagbrev, f.eks. renholds-faget. I opplæring av en del voksne med spesielle opplæringsbehov er dagliglivets gjøremål sentralt lærestoff.

Husmorskole for voksne kvinner var lenge en utdanning som både skulle forberede for husmorgjeringen og var grunnlag for opptak til en rekke utdanninger, bl.a. førskolelærerutdanning og sykepleierutdanning.

Heimkunnskap i lærerutdanningen

Heimkunnskapstudiet inngår i allmennlærerutdanning og i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Heimkunnskap kan gis som videreutdanning for lærere. Deler av faget inngår i yrkesfaglærerutdanning i hotell- og næringsmiddelfag.

Den første lærerutdanning i faget huslig økonomi startet med korte private kurs i 1890-årene. I offentlig regi kom faglærerutdanningen i husstell og skolekjøkkenlærerinneutdanning i gang fra 1909 ved Stabekk.

Fra midten av femtiårene ble det gitt tilbud om årsenhet i heimkunnskap for allmennlærere. I 1992 ble faget ett av fire og i 1998 ett av to fag som alle studenter skulle velge mellom i den obligatoriske delen av allmennlærerutdanningen.

I denne faglærerutdanningen er rammeplanen i heimkunnskap identisk med planen i allmennlærerutdanningen. Faget er her organisert i to studieenheter: *Heimkunnskap 2* (10 vt) og *heimkunnskap 3* (10 vt). *Heimkunnskap 1* (5 vt) gis bare som tilbud i allmennlærerutdanningen.

Følgende målområder er gjennomgående i begge studieenheterne:

- *Fagdidaktikk*

- *Mat og kultur*
- *Livsstil og helse*
- *Forbruk og økonomi*
- *Barne- og familiekunnskap*

Fagdidaktikk er både et eget målområde og integrert i de øvrige målområdene. De to studieenheter har delvis innebygget spiralprinsippet. Målene i de ulike målområdene griper inn i hverandre, utfyller og støtter hverandre i en helhetlig opplæring i faget.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- utvikle et reflektert syn for ulike sider ved faget, som et kultur- og dannelsesfag, et sosialiseringfag, et omsorgs- og helsefremmende fag, et økonomi-, ressurs- og miljøfag og et håndverks- og ferdighetsfag
- utvikle fagdidaktisk kyndighet for å kunne tilrettelegge, lede, veilede og vurdere i opplæring i heimkunnskap, og evne til å bidra til utviklingsarbeid i nært samarbeid mellom hjem og skole og mellom skole og lokalsamfunn
- utvikle forståelse for matens og hygienens helsemessige, kulturelle og samfunnsmessige betydning
- innarbeide godt håndlag, teknikker, ferdigheter og sikker praksis i bruk av råvarer, redskaper og materialer
- utvikle bevisst og positiv holdning til og kyndighet i å utøve helsefremmende opplæring
- utvikle forbrukerpolitisk skjønn og tilegne seg grunnleggende kunnskaper på forbrukerområdet, og kunne reflektere over og vurdere forbruk i ulike sammenhenger
- utvikle evne og vilje til å ta ansvar og vise omsorg for andre og evne til å analysere verdier som ligger til grunn for holdninger om ansvar, omsorg og likeverd i samfunnet.

HEIMKUNNSKAP 2

(10 vekttall)

Målområder

FAGDIDAKTIKK

Målområdet omfatter kunnskap og refleksjon over heimkunnskapsfagets idégrunnlag og dets historiske og kulturelle tradisjon. Det blir også fokusert på arbeidsformer og teknikker som er nødvendige forutsetninger for å gjennomføre heimkunnskapsopplæring i praksis. Vitenskapelig forskning som er relevant for faget, blir også omtalt. Det arbeides med problemstillinger i forhold til å utvikle lokale læreplaner og kunne legge til rette for tilpasset opplæring.

Studentene skal kunne

- planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring i faget i samsvar med gjeldende læreplanverk for grunnskolen, og drøfte opplæringen ut fra faglige og didaktiske kriterier
- gjøre rede for kulturelle, skolepolitiske og pedagogiske visjoner og tradisjoner i læreplaner for heimkunnskap og forklare og drøfte heimkunnskapsfagets verdiforankring i grunnskolen i dag
- drøfte mulighet for samarbeid mellom skole, hjem og nærmiljø i arbeidet med lokale læreplaner og med vekt på elevenes kultur- og identitetsforståelse og kunne knytte opplæringen til ulike elevers kulturelle bakgrunn og virkelighetsforståelse
- tilrettelegge og differensiere opplæring i heimkunnskap som gir utfordringer til jenter og gutter med ulike forutsetninger
- gjøre rede for veiledning og vurdering i grunnskolen, bl.a. å sette karakter i faget, og drøfte betydningen vurdering har for læring og opplevelse av mestring
- gjøre rede for fagets innhold og arbeidsmåter i grunnskolen, samordne beslektede områder i heimkunnskap og andre fag med sikte på arbeid på tvers av fag, tema- og prosjektorganisert opplæring
- gi eksempler på forskning som er relevant for heimkunnskapsfaglig arbeid i skolen
- innrette og tilrettelegge heimkunnskapsrom slik at de er estetiske og funksjonelle for arbeid i faget.

MAT OG KULTUR

Målområdet omfatter matlaging, matvarekunnskap og hygiene i et helsefremmende, økonomisk og økologisk perspektiv. Det helsefremmende aspektet på matlaging rommer kost og ernæring, og i tillegg kulturelle, sosiale og estetiske dimensjoner. Teoretiske kunnskaper fra heimkunnskapsfagets ulike målområder skal integreres i praktisk utøvelse av faget. Arbeidet rettes særlig mot hygiene, økonomi, mat og måltid som kulturfaktorer.

Studentene skal kunne

- praktisere og forevise teknikker i matlaging og vise hvordan disse gir grunnlag for variasjon og eksperimentering
- planlegge og gjennomføre undervisningsopplegg for praktiske økter, vurdere disse og kunne tilrettelegge opplæring for elever med ulike behov
- legge til rette for en arbeidsdeling som ivaretar likestilling og likeverd
- redegjøre for de vanligste mikroorganismer som forårsaker at matvarer blir ødelagt, og kunne ta forholdsregler som forhindrer dette
- sette sammen og komponere varierte menyer for ulike måltider, arrangementer og høgtider og kunne gjennomføre bordsete til hverdag og fest
- vise kreativitet i tilrettelegging av den estetiske og sosiale dimensjonen på ulike områder av faget
- beskrive norsk, samisk og noen andre lands matkulturer, kjenne sentrale skikker og tradisjoner i sammenheng med samvær, fest og høgtid, forstå sammenhengen mellom matkultur og identitet og kunne formidle dette gjennom opplæringen
- gi eksempler på spiselige, ville vekster i naturen og anvende dem i matlaging, velge passende råvarer og matvareprodukter og lage måltider i samsvar med norsk ernæringspolitikk.

LIVSSTIL OG HELSE

Målområdet omhandler kunnskap om og vurdering av sammenhengen mellom kostvaner, hygiene, livsstil og helse og den betydningen valg av livsstil har for individ, familie og samfunn. Studiet omfatter kunnskap om psykososiale helseproblemer og hvordan man kan gjennomføre helsefremmende opplæring i tråd med de helseutfordringene jenter og gutter møter.

Studentene skal kunne

- greie ut om det utvidede helsebegrepet som grunnlag for forståelse av livsstil og helsefremmende arbeid og gjøre rede for hvordan livsstil virker inn på yteevne og livskvalitet
- forklare matvarenes ernæringsmessige sammensetning og dokumentere kunnskap om næringsstoffer
- gjøre rede for hvordan et ernæringsmessig balansert kosthold settes sammen med fokus på positiv påvirkning av helse og forebygging av sykdom
- bruke kostberegningsprogram
- drøfte betydningen av et helsefremmende levesett, og ta konsekvenser av dette i den praktiske opplæringen
- gjøre rede for betydningen av god hygiene og godt innemiljø, og gjennomføre rengjøring av bolig og tekstiler på en slik måte at miljømessige, økonomiske og ergonomiske perspektiv ivaretas
- gjøre rede for tiltak som kan redusere psykososiale helseproblemer med vekt på spiseproblemer
- gjøre rede for tiltak som kan redusere bruk av tobakk og rusmidler blant jenter og gutter
- vurdere og forebygge risiko for skader og ulykker i heimkunnskapsrom, i hjem og nærmiljø og være i stand til å utføre enkel førstehjelp.

FORBRUK OG ØKONOMI

Målområdet omfatter kunnskap om å være forbruker i et komplisert og sammensatt samfunn i utvikling. Det skal arbeides med forbrukernes rettigheter og plikter. Studiet omfatter også bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi som hjelpemiddel for å skaffe oversikt og informasjon.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for standardbudsjett og lage familiebudsjett ved hjelp av IKT
- gjøre rede for de viktigste lovene og forskriftene som berører forbrukerens rettigheter og plikter, og kunne bruke dem i opplæringen i aktuelle situasjoner
- nyttiggjøre seg vareundersøkelser, og planlegge og begrunne innkjøp der pris, kvalitet, sikkerhet, miljøhensyn og disponible midler ses i sammenheng
- skaffe informasjon om varer og tjenester ved hjelp av IKT og reflektere over anvendelsesmuligheter i opplæringen
- utarbeide tverrfaglige prosjekter slik at forbindelsen mellom forbrukertemaene i ulike fag blir tydeliggjort
- gjøre rede for og praktisere læreplanens miljøperspektiv og analysere forbruk i det perspektivet
- gjøre rede for merking av produkter og hvilken veiledning den kan gi, og forklare forskjellen mellom informasjon og reklame

- gjøre rede for hvordan forbruk påvirker miljøet og hvordan vedlikehold, gjenbruk, kildesortering og kompostering er positivt for miljøet.

BARNE- OG FAMILIEKUNNSKAP

Målområdet omfatter kunnskaper om barns oppvekstforhold, familiens funksjon og ulike samlivsformer. Respekt, forståelse, likeverd og likestilling er sentrale begrep i forhold til å utvikle et godt sosialt fellesskap og kunne utøve god omsorg. Målområdet tar utgangspunkt i at et godt sosialt samspill har avgjørende betydning for den enkelte, i hjem, skole og familie og for fellesskapet i samfunnet og at alle har ansvar for å styrke dette fellesskapet og vise omsorg for andre.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for barns behov for trygghet og tilhørighet og barns rett til omsorg med vekt på barn med ulike behov
- gjøre rede for ulike roller i familien, kjønnsperspektiver i faget og praktisere en organisering og arbeidsdeling som ivaretar likestilling og likeverd
- beskrive ulike samlivsformer og familiemønstre i Norge og drøfte barn og voksnes ulike roller i hjemmet
- benytte metoder for å innhente kunnskaper om lokalsamfunnet og barns oppvekstmiljø
- bidra til en opplæring som fremmer tilhørighet i lokalsamfunnet, og legge til rette for skole-hjem samarbeid
- beskrive strategier for sosial nettverksbygging
- beskrive vanlige omgangsformer og tradisjonelle feiringer av høgtider og livets merkedager, og gi dette en naturlig plass i samhandling og undervisning
- gjøre rede for barn og unges juridiske rettigheter i noen forskjellige kulturer og gi eksempler på hvordan slike bestemmelser varierer i ulike land.

HEIMKUNNSKAP 3

(10 vekttall)

Målområder

FAGDIDAKTIKK

I dette målområdet legges det vekt på kunnskap om heimkunnskapsfagets historie, begrunnelser for fagets plass i opplæringen og ulike syn på faget. Slik ballast er sentral for å forstå fagets kultur og opplæringstradisjoner og for å se muligheter for å fornye opplæringen tilpasset utviklingen i samfunnet. Målområdet omfatter også hvordan faget er en del av skolens samlede omsorgs-, oppdragelses- og opplæringsfunksjon.

Studentene skal kunne

- forstå og reflektere over heimkunnskapsfagets verdiforankring, berettigelse og rolle ut fra et historisk såvel som samtidig og framtidig perspektiv
- redegjøre for samfunnsmessige forhold og utdanningspolitiske strømninger som har preget utformingen og utviklingen av heimkunnskapsfaget i internasjonalt, nasjonalt og lokalt perspektiv
- drøfte ulike syn på faget og på lærerens rolle, formulere eget faglig og didaktisk ståsted i forhold til gjeldende læreplanverk, bl.a. til forventning om aktiv elevdeltakelse og samarbeid mellom skole og hjem
- ta selvstendige avgjørelser i tilknytning til undervisning i heimkunnskap og begrunne beslutningene med aktuell teori og ut fra yrkesetiske overveielser
- mestre og vurdere ulike anvendelser av IKT og annen teknologi som hjelpemiddel i eget fagstudium og som fagdidaktisk verktøy i heimkunnskap i grunnskolen
- anvende vitenskapelige metoder, begreper, teorier og perspektiver i faglig refleksjon over faglige og fagdidaktiske problemstillinger og utviklingsoppgaver innen fagområdet
- dokumentere og presentere eget heimkunnskapsfaglig prosjektarbeid.

MAT OG KULTUR

I dette målområdet fokuseres det på ulike områder av faget som relaterer seg til forholdet mellom matkultur, estetikk og de fysiske omgivelsene. Det omfatter estetiske helhetsopplevelser i sammenheng med måltid, bordsete og interiør. Kunnskap om overfølsomhetsreaksjoner og matsikkerhet ligger også i dette målområdet. Ernæringsvitenskap avdekker stadig ny kunnskap om anbefalt kosthold. Faglig trygghet forutsetter oppdaterte kunnskaper, innsikt i ny forskning og evne til å formidle dette.

Studentene skal kunne

- eksperimentere med grunnleggende teknikker i matlaging, bruke sensorisk kyndighet til å videreutvikle disse og anvende teknikkene på ulike typer retter
- orientere om offentlig næringsmiddeltilsyn og gjøre rede for hvordan næringsmiddelhygiene ivaretar sikkerhet
- forevise og lage norsk tradisjonsmat, samisk mat og mat fra noen andre kulturer og kunne gjennomføre arrangementer i tilknytning til høgtid og fest

- gjøre rede for nyttige mikroorganismer og deres anvendelsesmulighet i produksjon og bevaring av matvarer
- gjøre rede for overfølsomhetsreaksjoner og ivareta opplæring for barn med spesielle kostbehov
- velge ut og sette sammen gjenstander, tekstiler og bruke farger for å skape estetisk helhet i interiører, måltider og bordsete
- planlegge og vurdere innredningsforslag for heimkunnskapsrom på store og små skoler, bl.a. med sikte på fleksibilitet og sambruk
- anvende informasjons- og kommunikasjonsteknologi innen faget til å søke etter, behandle, beregne, analysere og vurdere informasjon om kosthold, husholdningsøkonomi, forbruk og miljø
- beskrive noen metoder for FoU-arbeid i faget, gjøre rede for noen aktuelle forskningsresultater og vise evne til å justere praktisk opplæring i forhold til ny kunnskap.

LIVSSTIL OG HELSE

Målområdet omfatter kunnskap og holdning til sammenhengen mellom kosthold, hygiene, livsstil og helse slik at arbeidet både kan kvalifisere for og motivere til individ-, hygiene- og miljørettet helsefremmende arbeid.

Studentene skal kunne

- redegjøre for den nasjonale ernæringspolitikken og vurdere den i forhold til individ- og miljørettede helsefremmende tiltak
- gjøre rede for næringsstoffene, fordøyelse og metabolisme og vurdere sammenhengen mellom kostvaner og livsstil sett i relasjon til sykdomsutvikling og helse
- vurdere ulike metoder for renhold i forhold til hygiene, miljø, ergonomi, estetikk og inneklima
- vurdere tiltak for å fremme gode kostvaner og analysere slike tiltak i et individ-, familie- og kulturperspektiv
- gjøre rede for tiltak som skal redusere psykososiale helseproblemer og analysere slike tiltak i et perspektiv av årsaksfaktorer
- vurdere årsaker til bruk av tobakk og rusmidler blant jenter og gutter og drøfte tiltak som kan redusere forbruket
- redegjøre for fremmedstoffer i mat og nye teknikker som brukes i matvareproduksjon, og kunne reflektere over konsekvensene av dette.

FORBRUK OG ØKONOMI

Målområdet omfatter analyse av holdninger til forbruk og presisering av behov og krav mht. kvalitet, pris, service, ressurser og miljø. Det skal gi grunnlag for innsikt i økonomi og kunnskap om personlig økonomi og samfunnsøkonomi, forbrukerrettigheter, reklame og påvirkning, forbruk og miljø og globale ressurser.

Studentene skal kunne

- forklare forholdet mellom samfunnets økonomi og den enkelte husholdningsøkonomi og vite hvor og hvordan man kan få råd og hjelp med økonomiske spørsmål
- redegjøre for hvordan en friere handel over landegrensene påvirker våre rettigheter som forbrukere

- anvende viktige regler i forhold til avtaler og bruke kontrakter i opplæringen
- redegjøre for de lover og det regelverk som regulerer reklamen, og drøfte problemstillinger i tilknytning til hvordan media og reklame er med på å skape livsstiler som gjenspeiles bl.a. i bestemte kjønnsrollemønstre og kroppsidealer hos jenter og gutter
- utnytte elektroniske informasjonstjenester på en kritisk og reflektert måte i undervisningen
- bedømme ulike livsstiler og forbruksmønstre fra et miljøsynspunkt, og vise innsikt i den påvirkning eget forbruk kan ha på miljøet
- gi eksempler på hvordan ressursforvaltning og forbruk i globalt perspektiv kan medvirke til bærekraftige forbruksmønstre
- redegjøre for aktuell forskning innen forbrukerområdet og anvende denne til å utvikle faget i skole og opplæring.

BARNE- OG FAMILIEKUNNSKAP

Dette målområdet omfatter hvordan synet på og holdninger til barn, omsorg, familie og likestilling er påvirket av historie og kultur. Det setter fokus på hvordan heimkunnskapsfaget kan bidra til praktisering av omsorg og til å utvide elevenes kulturforståelse.

Studentene skal kunne

- trekke linjer fra familiens og hverdagslivets historie med vekt på utviklingen fra forrige århundre og drøfte og vurdere kjønnsroller i det perspektivet
- redegjøre for familiens situasjon i noen ulike kulturer og konsekvenser for barns læring og sosialisering
- anvende grunnleggende prinsipper for kommunikasjon og konfliktløsning
- redegjøre for relevante deler av familiens juridiske rettigheter
- analysere og drøfte omsorgsbegrepet i forhold til etikk og omsorgsmoral
- reflektere over sosiale, materielle og immaterielle dimensjoner innen kulturbegrepet med bakgrunn i heimkunnskapsfagets egenart
- analysere noen etiske spørsmål som forskningen reiser, og etiske vurderinger som må gjøres når ny viten åpner for nye valg.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Heimkunnskapsfagets praktiske egenart, tverrfaglige karakter og fagets overføringsverdi til situasjoner utenfor skolen gjør at lærere må beherske et mangfold av praktiske arbeids- og opplæringsformer og må kunne samarbeide. Studiet skal legges opp slik at studentene erfarer og medvirker til at teoretisk stoff integreres i fagets praktiske del. Kunnskap skal omsettes i forpliktende handlingskompetanse.

Fagets praktiske del må være vektlagt i begge studieenheter. Studiet krever undervisningslokaler som gir mulighet for å dekke bredden i faget.

Arbeidsformer som er beskrevet i grunnskolenes læreplanverk og som nyttes i heimkunnskap, skal være bakgrunn for valg av sentrale arbeidsformer i lærerutdanningsfaget. Studentene skal lære gjennom egne erfaringer. Studiet må derfor gi mulighet for å trene praktiske ferdigheter på kjøkken, gjøre innkjøp, beregne kostnader, bruke IKT osv. Det skal gjøres opplevelsesmessige, helsemessige, økonomiske og økologiske vurderinger ved valg av f.eks. råvarer,

menyer og aktiviteter. Studentene skal observere, velge, planlegge, tilrettelegge, gjennomføre, begrunne og vurdere opplæringen både i eget studium og i praksisopplæringen. De skal planlegge eget arbeid, arbeide selvstendig og i grupper med blant annet flerfaglig tilnærming av lærestoffet og tema- og prosjektorganisert opplæring.

I praksisopplæringen skal studentene arbeide med heimkunnskap, eventuelt med tverrfaglig tema- og prosjektorganisert opplæring hvor faget utgjør en vesentlig del. Forut for slik opplæring skal studentene arbeide med fagdidaktikk. Praksisopplæringen planlegges i samarbeid mellom studenten, lærere i fagene på årstrinnet og øvingslærere.

Dersom *heimkunnskap 2* og *heimkunnskap 3* legges til 4. studieår skal studentene ha en til to ukers praksis i hver studieenhet.

VURDERING

Studentenes obligatoriske arbeid skal omfatte både arbeidsprosesser og produkter i praktisk, teoretisk og didaktisk arbeid. Høgskolens fagplan fastsetter vurdering i studiet og hvilke krav som stilles til studentene for å gå opp til eksamen.

Eksamen omfatter:

Heimkunnskap 2

- En individuell skriftlig prøve
- En praktisk/fagdidaktisk individuell prøve eller gruppeprøve som dekker fagets praktiske del. Prøven kan vurderes enten med en individuell karakter eller en gruppekarakter.

Den individuelle komponenten teller 50 %.

Heimkunnskap 3

- En individuell skriftlig prøve.

3.6 KROPPSØVING

INNLEDNING

Om kroppsøving

Kroppsøvingens fagets kjerne er studiet av menneskets kroppslige utvikling og bevegelseslæring, og den betydning bevegelse og forskjellige bevegelseskulturer har i undervisning og oppdragelse av barn og unge. Livsutfoldelse gjennom forskjellige former for lek, dans, idrett, friluftsliv og hverdagslige bevegelser danner fagets sentrale innhold. Kroppsøving er forankret i en praktisk og erfaringsbasert kunnskaps- og ferdighetstradisjon.

Studiefaget kroppsøving skal både formidle og utvikle kunnskap om bevegelse, kunnskap i bevegelse og kunnskap om oppdragelse gjennom bevegelse. Vitenskapelige fagområder som naturvitenskap, samfunnsvitenskap og humaniora, samt idrettsvitenskap og forskning om lek, dans og friluftsliv danner grunnlag for utvalg av arbeidsmåter og fordypning i det praktiske lærestoffet. Det er en særlig utfordring å utvikle kunnskaper om undervisning og læring i kroppsøving som bygger på en vitenskapelig grunn. I produksjon av vitenskapsbasert kunnskap, kan et mangfold av vitenskapelige metoder og dokumentasjonsformer være fruktbare.

Flere sider ved samfunnsutviklingen virker fysisk pasifiserende både på barn og voksne. Allsidig og lystpreget kroppsøvingundervisning skal motvirke uheldige sider ved denne utviklingen og bidra til å skape varig interesse for en fysisk aktiv og helsefremmende livsstil.

Kroppsøving i opplæringssystemet

Kroppsøving ble først innført som frivillig fag for gutter i byfolkeskolene. Etter nærmere hundre år ble faget obligatorisk for begge kjønn både i by- og landsfolkeskolene. Kroppsøving for gutter var lenge preget av gymnastikk, turn og militære øvelser med vekt på drill og kommando, mens jenter fikk innføring i en mykere, til dels dansinspirert og helsebegrunnet bevegelsesgymnastikk og turn.

Veksten i organisert idrett og økt vekt på reformpedagogiske ideer og humanistiske verdier i skolen, førte til at lek og idrett gradvis fikk større plass i faget. Mens idrett lenge var forbeholdt gutter, førte økt likestilling mellom kjønnene i organisert idrett, opplæring og samfunn til at faget etterhvert fikk felles mål, innhold og arbeidsmåter for begge kjønn. Samtidig fikk skapende virksomhet og rytmiske aktiviteter, senere kalt dans, en mer framtrekkende plass i læreplanene for faget i skolen. Økende urbanisering har de senere år ført til at friluftsliv har fått en mer sentral plass i kroppsøving, med vekt på at undervisningen skal gi innsikt i samspillet mellom menneske og natur og skape grunnlag for utvikling av økologisk bevissthet gjennom ferdsel og opphold i naturen.

Gjennom hele kroppsøvingens historie har fagets betydning for utvikling av god fysisk helse vært framhevet. I de senere år er begrunnelsene for faget i sterkere grad blitt knyttet til

en forståelse av at bevegelsesmestring, -utfoldelse og -glede er vesentlig for menneskets fysiske, kognitive, emosjonelle, sosiale og kulturelle utvikling. Det er dette integrerte perspektivet som i dag ligger til grunn for kroppsøving som obligatorisk fag i grunnskole, videregående skole og voksenopplæring, for studiefaget kroppsøving i høgere utdanning og for arbeidet med fysisk fostring i barnehagen. Den sansemotoriske stimulering og kulturarv som ligger nedfelt i lek og barnekultur, idrett, dans og friluftsliv, er grunnleggende både for den enkeltes samlede modning og læring, for skolens undervisning i kroppsøving og for studier i kroppsøving.

Kroppsøving i lærerutdanningen

I høgere utdanning er kroppsøving knyttet til lærerutdanning. Faget har lange tradisjoner i allmennlærerutdanning og var lenge obligatorisk. Faget kan også studeres i faglærerutdanningen. I praktisk-pedagogisk utdanning bygger studier i kroppsøvings- og idrettsfagsdidaktikk på grunn- og mellomfagsstudier i idrett. I førskolelærerutdanningen er faget obligatorisk og heter fysisk fostring.

Studier i kroppsøving i 4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag forbereder for lærerarbeid med barn, unge og voksnes bevegelseslæring, kroppslige vekst og utvikling. Studiene legger grunnlag for utvikling av kunnskap om og forståelse for sammenhenger mellom kropp, tanke og følelser, mellom menneske, natur og kultur og mellom kroppsbruk og refleksjon slik at læring og identitetsutvikling inngår i en helhet. Lærere må ha god innsikt i lek som fenomen, i idrett, dans og friluftsliv, og i spørsmål knyttet til bevegelseslæringens og -mestringens betydning. Kroppsøvingsfagets forankring i levende tradisjoner innen lek, idrett, dans, friluftsliv og helsearbeid gir et godt grunnlag for arbeid innen alle skoleslag, frivillig organisert og uorganisert idrett og i annen privat og offentlig virksomhet, herunder kultur- og fritidssektoren.

I faglærerutdanningen organiseres faget i to studieenheter. Hver av studieenheterne har forskjellig tyngdepunkt og utgjør en helhet. Samtidig bygger de på hverandre. *Kroppsøving 1* (5vt) gis bare til allmennlærerstudenter. Studieenheterne er bygget opp som følger:

<i>Kroppsøving 2</i>	<i>Kroppsøving 3</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Sansemotorikk • Lek • Idrett, dans og friluftsliv • Kropp, trening og helse • Fagdidaktikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Idrett • Dans • Friluftsliv • Kropp, kultur og samfunn • Fagdidaktikk

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- tilegne seg kunnskap om perspektiver, teorier og begreper som er sentrale i kroppsøving, og utvikle kunnskap om og ferdigheter i lek, idrett, dans og friluftsliv som er relevant for grunnskolen
- utvikle evne til refleksjon over tradisjoner og verdier i kroppsøving, oppøve dyktighet i å tilrettelegge for barn og unges tilegnelse av kunnskap og ferdigheter, og kunne stimulere skapende evner, bevegelsesglede og lærelyst
- utvikle forståelse for den betydning lek, idrett, dans og friluftsliv kan ha for samhandling, og oppøve evne til samarbeid og tverrfaglig arbeid
- tilegne seg kunnskap om hvordan bevegelseslæring inngår i barn og unges helhetlige utvikling, og utvikle etisk vurderingsevne og praktisk kyndighet for å kunne tilrettelegge for likeverdig og tilpasset opplæring i samsvar med grunnskolens læreplanverk
- utvikle kunnskap om og forståelse for samspillet mellom menneske, natur og kultur, og kunne tilrettelegge for allsidig naturkontakt og oppdagende læring for å fremme respekt og omsorg for livsmiljøet
- utvikle endrings- og utviklingskompetanse for å kunne fornye praksis og faget i grunnskolen.

KROPPSØVING 2

(10 vekttall)

Målområder

SANSEMOTORIKK

Kunnskap om og forståelse for hvordan kroppen og bevegelsesevnen vanligvis utvikler seg, og hvilken betydning sansning og oppvekstvilkår har, er grunnleggende for arbeid med å stimulere og legge til rette for menneskets fysiske vekst og motoriske læring i et helhetlig perspektiv. Allsidige bevegelseserfaringer, automatisering av grunnleggende bevegelser og velutviklet sansning og kroppsbevissthet er viktig grunnlag for barn, unge og voksnes evne til deltakelse i lek, idrett, dans, friluftsliv og andre former for fysisk aktivitet i skole og arbeidsliv, hjem og fritid.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for barn og unges fysiske vekst og sansemotoriske utvikling, og hvilken betydning bevegelseslæring og -mestring har for barn, unge og voksnes helhetlige utvikling og læring
- observere og analysere kvalitet i bevegelser i forskjellige former for fysisk aktivitet, og kunne tilrettelegge for barn og unges utforskning av og eksperimentering med kroppens bevegelses- og uttrykksmåter i varierte og stimulerende læringsmiljøer inne og i nærmiljøet
- observere og vurdere hvordan kvaliteten i barn, unge og voksnes evne til bevegelseslæring og -mestring varierer med oppvekst- og livsvilkår og med den psykososiale sammenhengen de inngår i

- identifisere forsinket og avvikende fysisk og sansemotorisk utvikling, og vise kyndighet i å vurdere og tilrettelegge læringsmiljøer tilpasset barn, unge og voksne med særskilte behov
- planlegge og tilrettelegge for stadig ny sansemotorisk stimulering, sammensatt bevegelseslæring, automatisering og tilpasning til vekslende forhold i varierte læringsmiljøer i livslangt perspektiv.

LEK

Vilter, livsglad, aktiv og selvorganisert bevegelseslek er en del av vår kulturarv. Gjennom lek utforsker barn og unge kroppens bevegelsesmuligheter og sine omgivelser, og trener evnen til mestring. Samtidig påvirker bevegelseslekene barn og unges selvbilde, evne til samhandling og evne til å akseptere egne og andres muligheter og begrensninger. Både alder, kroppslig utvikling, sosial tilhørighet og kulturell identitet har betydning for evnen gutter og jenter har til å utfolde seg i lek. Lek skal være et naturlig utgangspunkt for undervisning og læring i kroppsøving og for hele grunnskolens virksomhet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for lek som fenomen og kunne drøfte den betydning forskjellige former for lek har for menneskets utvikling
- et bredt utvalg sang- og bevegelsesleker, og kunne formidle tradisjonell lekkultur til barn og unge
- legge til rette for skapende og oppdagende bevegelseslek ute og inne, og kunne ta vare på og stimulere den bevegelsesleken barn og unge selv har
- delta i lek på barn og unges premisser, og kunne skape leker sammen med barn og unge
- tilrettelegge lekemiljøer som sikrer jenter og gutter likeverdige, varierte og stimulerende muligheter for livsutfoldelse, bevegelsesmestring og sosialt samvær gjennom hele grunnskolen
- lage og tilpasse forskjellige bevegelsesleker til de behov barn, unge og voksne har gjennom eksperimentering og samarbeid og med utgangspunkt i grunnleggende bevegelser, idrett, dans og friluftsliv
- integrere kunnskap fra flere fagområder i observasjon av barn og unges evne til mestring og samhandling i forskjellige former for lek, og vise respekt og kyndig vurderingsevne i tilrettelegging for tilpasset opplæring
- formidle lek fra samisk kultur, andre kulturer og fra en annen tid.

IDRETT, DANS OG FRILUFTSLIV

Idrett, dans og friluftsliv kan være en videreføring av barns lek og utforsking av kroppens bevegelsesmuligheter. Gjennom forskjellige former for idrett og vennskapelig kappestrid, dans og danselek søker barn, unge og voksne bevegelsesglede og livsutfoldelse, så vel som fellesskap og kulturell identitet. Lek og turer i nærmiljøet til alle årstider stimulerer og legger grunnlag for å utvikle god naturkontakt, positive naturopplevelser, interesse for naturen og for bevegelsesmestring i nærmiljøet. Idrett, dans og friluftsliv har også sentral plass i samfunnslivet, og er viktige områder for den enkeltes livsutfoldelse og muligheter til sosialt samvær med andre.

Studentene skal kunne

- tilrettelegge for læring av ferdigheter i og formidle kunnskaper om et utvalg lagidretter og individuelle idretter inne og ute, kunne lage spill og treningsformer selv og anvende de valgte idrettene i trening av fysiske og fysiologiske egenskaper
- tilrettelegge for læring av ferdigheter i og formidle kunnskaper om dans som samvær, dans som uttrykks- og kommunikasjonsform og dans som treningsform, og kunne velge og bruke musikk til varierte danseformer
- improvisere og uttrykke seg gjennom dans, og kunne veilede og inspirere barn og unge i arbeid med skapende dans
- tilrettelegge for læring av ferdigheter i og formidle kunnskaper om friluftsliv i varierte naturmiljøer sommer og vinter, og kunne vise kyndighet i planlegging, organisering og ledelse av overnattingsturer i nærmiljøet
- ta seg fram ved hjelp av kart og kompass, og kunne legge til rette for barn, unge og voksne læring av slike kunnskaper og ferdigheter
- gjøre rede for grunnleggende prinsipper for begynneropplæring i svømming og beherske livberging i vann
- anvende og formidle kunnskaper om og ferdigheter i førstehjelp og kameratredning i varierte situasjoner, beherske livredning og hjerte-lungeredning og vurdere nødvendige sikkerhetsrutiner ute og inne
- arbeide med utvikling av likeverdige relasjoner mellom jenter og gutter i idrett, dans og friluftsliv, skape bevegelsesglede og mestringsopplevelse, og kunne tilrettelegge for barn, unge og voksne med forskjellige forutsetninger og særskilte opplæringsbehov.

KROPP, TRENING OG HELSE

Barn, unge og voksne helse og livsstil har sammenheng med samfunnsmessige forhold. Kvaliteter i oppvekstmiljøet påvirker jenters og gutters muligheter for livsutfoldelse, vekst og utvikling gjennom lek og andre bevegelsesaktiviteter. Kunnskaper om og forståelse for sammenhenger mellom trening, helse, livsstil og samfunnsmessige forhold er nødvendige forutsetninger for arbeid med å stimulere og legge til rette for allsidig, oppdagende og lekende bevegelsesutfoldelse og trening i skolehverdagen og på fritiden. Forskjellige former for trening, lek, idrett, dans og friluftsliv kan både forebygge skader og være rehabiliterende.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sammenhenger mellom forskjellige former for fysisk aktivitet og fysisk, psykisk og sosial helse som grunnlag for å utarbeide begrunnede planer for undervisning og læring i kroppsøving
- drøfte sammenhenger mellom fysisk aktivitet og trening, kroppsideal, kosthold og forholdet til mat, bruk av rusmidler og livsstil, og kunne formidle kunnskap, samtale og veilede om slike forhold
- gjøre rede for anatomi, fysiologi og ergonomi som er grunnleggende for menneskets utfoldelse gjennom lek, dans, idrett, friluftsliv og annen fysisk aktivitet i hverdagen, og kunne anvende kunnskapene i arbeid med å forebygge og førstehjelpsbehandle skader
- grunnleggende prinsipper i trenings- og bevegelseslære, og vise kyndighet i å avveie og fatte beslutninger om bruk og utarbeidelse av forskjellige treningsformer
- integrere kunnskap fra flere fagområder i tilrettelegging for tilpasset trening og opplæring i kroppsøving, og kunne vise kyndighet i veiledning og oppfølging av enkeltbarn og grupper av jenter og gutter med særskilte behov.

KROPPSØVINGS DIDAKTIK

Kroppsøving er et praktisk og erfaringsbasert fag og en viktig del av den fysiske fostringa i grunnskolen. Forebyggende helsearbeid er tillagt sentral betydning i skolen. Hvordan skolen og kroppsøvingfaget skal kunne skape allsidige, stimulerende og meningsfulle læringsmiljøer for alle, og samtidig kunne påvirke den enkelte elevs selvbilde, helse og trivsel og motivasjon for fysisk aktivitet, er perspektiver som skal konkretiseres i lokale og tilpassede læreplaner.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for kroppsøvingfagets mål, innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer, og kunne drøfte hvordan kroppsøvingfaget inngår i grunnskolens samlede omsorgs-, oppdrager- og læringsfunksjon
- utarbeide begrunnede planer for undervisning og læring i kroppsøving, og kunne vurdere og tilrettelegge læringsmiljøer som stimulerer allsidighet, bevegelsesglede, utforskertrang, kreativitet og samarbeid
- sammenlikne, vurdere og anvende varierte metoder for undervisning og læring i kroppsøving, og kunne planlegge, lede og vurdere tverrfaglige tema- og prosjektarbeid som inkluderer kroppsøving
- reflektere over forholdet mellom sansemotorikk, lek, mestring og konkurranse i kroppsøving i relasjon til barn og unges helhetlige utvikling og læring og fagets og skolens målsettinger, og vise kyndighet i bruk av konkurranser
- observere og analysere jenters og gutters samhandling og evne til mestring av bevegelser i forskjellige situasjoner, og kunne drøfte, vurdere og fatte begrunnede beslutninger i tilrettelegging for likeverdig og tilpasset opplæring
- gjøre rede for forskning som dokumenterer gutters og jenters ulike holdninger til og interesse for kroppsøving, og kunne vise evne og vilje til å ta konsekvenser av dette i egen undervisning
- utarbeide begrunnede individuelle læreplaner i kroppsøving og kunne samarbeide med foreldre og annet personale i skole og nærmiljø om tilpasset opplæring
- bruke enkle tester som er relevante for undervisning i kroppsøving, og kunne drøfte og fatte begrunnede beslutninger om hvordan testing kan brukes som pedagogisk virkemiddel
- vurdere og vise kyndighet i valg av utstyr, lærestoff og læringsmiljøer med tanke på sikkerhet.

KROPPSØVING 3

(10 vekttall)

Målområder

IDRETT

Gjennom forskjellige former for idrett søker barn, unge og voksne enkeltvis og i grupper å tilfredsstille behov for mestring, utforskning og utfordringer. Idretten er dessuten en viktig arena for opplevelse av tilhørighet og identitet. Organisert idrett er møtested for lokale, nasjonale og internasjonale tradisjoner, samtidig som ungdom av begge kjønn skaper nye idrettsformer med utgangspunkt i lekende utforskning av kroppens bevegelsesmuligheter og søking etter kulturell identitet. Kunnskap om hvordan og hvorfor idrettskulturen er i forandring, kan være innfallsvinkel til generell kunnskap om samfunnet.

Studentene skal kunne

- reflektere over undervisning, læring og trening i forskjellige former for idrett, og kunne drøfte hvilke verdier som bør være sentrale i skolens formidling i idrett
- mestre et utvalg lagidretter og individuelle idretter, kjenne til idrett fra andre kulturer og nye idrettsformer, og kunne formidle kunnskap om og ferdigheter i et utvalg lokale, nasjonale og internasjonale idrettsformer
- anvende prinsipper i treningslære og forskjellige former for bevegelsesanalyse for å kunne gi barn, unge og voksne kyndig og sikker veiledning i arbeid med å forbedre kroppens yteevne i idrett, og i læring av og øving på idrettsferdigheter
- sammenlikne forskjellige idretter med sikte på å kunne overføre ferdigheter og treningsformer fra ett område til et annet
- planlegge, tilrettelegge og vurdere undervisning, læring og trening i et utvalg individuelle idretter og lagidretter for jenter og gutter med ulik kulturell bakgrunn og med forskjellige forutsetninger og opplæringsbehov.

DANS

Dans er samlebetegnelse for et mangfold av kulturelle uttrykk. Erfaringer med, kunnskap om og ferdigheter i forskjellige former for dans, både fra egen kultur og andre kulturer, gir muligheter for estetiske opplevelser og erkjennelser. Skapende arbeid står sentralt i undervisning i dans i skolen og gir muligheter for utforskning av forholdet mellom følelser, verdier, ideer og uttrykk. Samtidig gir skapende dans muligheter for å fremme kreativitet og individuelt initiativ, så vel som oppmerksomhet og respekt i forhold til andre.

Studentene skal kunne

- reflektere over den plass forskjellige former for dans har i opplæringssystemet og i kultur- og samfunnsliv, og kunne drøfte hvilke verdier som bør være sentrale i skolens formidling i dans
- mestre et utvalg danser fra egen og andre kulturer, og kunne formidle kunnskap om og ferdigheter i et utvalg lokale, nasjonale og internasjonale danseformer

- skape dans selv, kunne velge og bruke musikk som understøtter samspillet mellom musikk, bevegelse og uttrykk, og kunne tilrettelegge for læring gjennom dans som uttrykks- og kommunikasjonsform
- anvende grunnleggende prinsipper i treningslære og forskjellige former for bevegelsesanalyse for å kunne gi barn, unge og voksne kyndig og sikker veiledning i arbeid med å forbedre kroppens yteevne i dans, og i læring av og øving på forskjellige danseferdigheter
- planlegge, tilrettelegge og vurdere undervisning, læring, trening og komposisjon i forskjellige danseformer for jenter og gutter med ulik bakgrunn og med forskjellige forutsetninger og opplæringsbehov.

FRILUFTSLIV

Ferdsel, opphold og høsting i naturen som “overskuddsliv” og ikke av nødvendighet, hører moderne samfunn til. Friluftsliv kan både oppfattes som et resultat av urbanisering og sentralisering, og som en reaksjon mot den fremmedgjøring og utnyttning av naturen som moderne levemåter medfører. Friluftsliv kan både være en flukt fra stress i hverdagslivet som gir overskudd, helse og trivsel, og være en kilde til inspirasjon og kritisk refleksjon over uheldige sammenhenger mellom naturforståelse, naturbruk, naturvern og samfunnsform. Allsidige erfaringer og opplevelser fra forskjellige naturmiljøer til forskjellige årstider, kan skape grunnlag for utvikling av respekt og omsorg for livsmiljøet, økologisk bevissthet og handlingskompetanse.

Studentene skal kunne

- reflektere over forskjellige former for friluftsliv og undervisning og læring i naturen, og kunne drøfte hvilke verdier som bør være sentrale i skolens formidling i friluftsliv
- mestre allsidige ferdigheter og oppøve kyndig vurderingsevne knyttet til ferdsel og overlevelse i naturen med enkle midler, og kunne ta seg fram i ukjent terreng sommer og vinter
- legge til rette for og kunne veilede barn og unge i oppdagende læring i naturen og i læring av ferdigheter i forskjellige former for friluftsliv
- gjøre rede for noen hovedtrekk i menneskets forhold til natur i et kulturhistorisk og samtidig perspektiv, vise innsikt i naturbruk og naturforståelse i samisk kultur, og kunne samtale om forholdet mellom naturforståelse og friluftsliv og annen fritidsbruk av natur i økologisk og framtidsrettet perspektiv
- planlegge, organisere og lede overnattingsturer i ukjent terreng for jenter og gutter med forskjellige forutsetninger og opplæringsbehov, og kunne vurdere veivalg, gruppeforutsetninger og faremomenter i relasjon til egne lærer- og veilederkvalifikasjoner.

KROPP, KULTUR OG SAMFUNN

Lek, idrett, dans og friluftsliv er mangfoldige og motsetningsfylte sosiale og kulturelle fenomen i stadig forandring. De verdier som er nedfelt i kroppskulturen, kan imidlertid være lite tilgjengelig fordi de er kroppsliggjort og dermed vanskelige å beskrive. Gjennom studier av lek, idrett, dans og friluftsliv i historisk, globalt og flerkulturelt perspektiv, er det mulig å sammenlikne på tvers av kulturer og historiske perioder, og tydeliggjøre sammenhenger mellom kroppskultur og samfunnsmessige forhold.

Studentene skal kunne

- sammenlikne noen likheter og forskjeller ved lek, idrett, dans og friluftsliv som sosiale og kulturelle fenomen, og kunne drøfte noen verdier og motsetninger som preger kroppskulturen
- gjøre rede for noen hovedtrekk i idrettens, friluftslivets og dansens kulturhistorie, og hvordan idrett, dans og friluftsliv er organisert i det norske samfunnet
- reflektere over sammenhenger mellom endringer i barn og unges oppvekstvilkår og den plass og betydning idrett, dans og friluftsliv har i jenters og gutters liv og identitetsdanning
- sammenlikne og vurdere likheter og forskjeller mellom kroppspøving og fysisk fostring i skolen og barne- og ungdomsidrett - før og nå.

KROPPSPØVINGS DIDAKTIK

Kunnskap om kroppspøvingfagets historie og om ulike syn på faget bidrar til å gi faget identitet, og danner viktige forutsetninger for faglige og fagdidaktiske valg. Betydningen av læreren som fortolker og formidler av kultur og verdier har vanligvis fått liten oppmerksomhet i den daglige undervisning i kroppspøving. I flerkulturelle samfunn og i samfunn der forskjellige former for kroppskultur har stor betydning for barn og unges identitet, må læreren ha kunnskap om hvordan identitet og tilhørighet markeres og fortolkes. Både skolen og det enkelte fag må balansere mellom formidling av tradisjoner og kulturarv og være åpen for utvikling og fornying.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for noen hovedtrekk og hovedmotsetninger i kroppspøvingfagets historie, og kunne trekke linjer til fagets utvikling i andre land som bakgrunn for å kunne sette undervisning i faget inn i en større samfunnsmessig, skolehistorisk og didaktisk sammenheng
- drøfte forskjellige syn på faget og på lærerens rolle, og kunne formulere eget faglig og didaktisk ståsted i relasjon til grunnskolens læreplanverk og særlig læreplanen for kroppspøving
- foreta begrunnede valg av mål, innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer i faget, og kunne integrere kunnskap og ferdigheter fra flere målområder og andre fag i konkrete og varierte læringssituasjoner
- reflektere etisk over hverdagslige beslutninger angående undervisningens praksis og egne praksisteorier, og kunne undervise med forståelse og respekt for barn, unge og voksnes kulturelle forutsetninger og særskilte opplæringsbehov
- arbeide selvstendig og systematisk med faglige og fagdidaktiske utviklingsoppgaver, og kunne drøfte og ta stilling til problemstillinger knyttet til forholdet mellom kroppspøving og kulturell identitet og til formidling over kulturelle grenser
- beskrive og praktisere metoder som fremmer kreativitet og estetikk i fysisk aktivitet, og gjøre rede for noen grunnleggende perspektiver i estetisk oppdragelse
- finne fram til og kjenne hovedtrekk i lover og forskrifter som gir rammer for lærerarbeid i kroppspøving, inklusive lover og forskrifter for ferdsel og opphold i naturen.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Kroppsøving i skolen er et ferdighetsfag der livsutfoldelse, sosialt samvær, vekst og utvikling gjennom forskjellige former for lek, idrett, dans, friluftsliv og hverdagslige bevegelser er sentralt innhold. Fagets tverrfaglighet gjør at den enkelte lærer må beherske flere praktiske og teoretiske kompetanseområder og kunne anvende et mangfold av undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer. Fagets praktiske innhold skal vektlegges i alle studieenheter, samtidig som refleksjon og vurdering skal integreres i det praktiske arbeidet.

For at studentene skal være godt rustet til å undervise i faget kroppsøving, må de få trening i å bruke arbeidsformer som preger faget i grunnskolen både i praksisopplæringen og i eget fagstudium. Utfra et livbergingssynspunkt har aktiviteter i naturen og i vann en særstilling i grunnskolen. I kroppsøvingstudiene skal det legges til rette for at studentene i mindre grupper får veiledning og muligheter til å oppøve livbergingsferdigheter, utvikle naturkjennskap og praktisk kyndighet som er nødvendig for å kunne lede og veilede elever på alle trinn i grunnskolen i allsidige naturmiljøer.

Tema- og prosjektarbeid er organiserings- og arbeidsmåter som må gis bred plass i kroppsøvingstudiene ut fra den vekt dette har i grunnskolens læreplan, og rammeplanens målsetting om å utvikle studentenes utviklings- og fornyingskompetanse. Studentene skal gjennomføre minst ett tema- og prosjektorganisert arbeid i hver av studieenheter som ivaretar fagets egenart. Rammeplanene for kroppsøving forutsetter at studentene anvender erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som de har tilegnet seg gjennom andre fag i utdanningen og i praksisopplæringen, i studiet av kroppsøving.

Den enkelte høgskole må legge forholdene til rette slik at studentene kan få erfaringer med generelle IKT-verktøy og med programvare egnet for faglig fordypning og utviklingsarbeid i kroppsøving.

Kroppsøvingdidaktikk er både et eget målområde, og skal bidra til å binde studiet sammen ved å knytte praktisk og teoretisk lærestoff til arbeid i grunnskolen. Perspektivet må utvides til også å inkludere samarbeid med barnehage, skolefritidsordninger, videregående opplæring og med relevante organisasjoner og institusjoner utenfor skoleverket.

Gjennom praksisopplæringen skal studentene tilegne seg erfaringer med forskjellige undervisnings-, lærings-, organiserings- og vurderingsformer i faget. De skal få trening i å observere barn og unges samhandling og evne til mestring av bevegelser i forskjellige sammenhenger i skolehverdagen. Videre skal studentene få trening i å stille systematiske spørsmål ved egen, medstudenters og øvingslærers undervisning som grunnlag for å kunne vurdere, drøfte og fatte begrunnede beslutninger om konkrete forhold i tilrettelegging av allsidige læringsmiljøer, likeverdige og tilpasset opplæring i kroppsøving.

I fjerde studieår kan studentene arbeide med utviklingsoppgaver i faget i tilknytning til praksisopplæringen.

VURDERING

Alle studenter må bestå prøve i livredning og hjerte-lungeredning for å kunne framstille seg til eksamen i studieenheten *kroppsøving 2*

Eksamen skal omfatte:

Kroppsøving 2

- En individuell skriftlig prøve
- En praktisk/muntlig fagdidaktisk prøve - individuelt eller i grupper

Kroppsøving 3

Høgskolen velger eksamensform, men minst en prøve skal inneholde en praktisk/muntlig fagdidaktisk del.

3.7 KUNST OG HÅNDVERK

INNLEDNING

Om kunst og håndverk

Kunst og håndverk er et kunst- og kulturfag, et uttrykks- og kommunikasjonsfag, et erkjennelses- og dannelsesfag og et praktisk ferdighetsfag. Fagets kulturelle referanse er menneskets skapende arbeid i materialer slik det har nedfelt seg som kunst, arkitektur, design, håndverk og kunsthåndverk til ulike tider og i ulike kulturer.

Utøvende og skapende arbeid står sentralt i faget. Med utgangspunkt i en opplevelse, et behov, en idé eller en problemstilling arbeides det med å gi disse form og konkret uttrykk i materialer. Faget omfatter både praktisk håndverk og særegne kunstneriske arbeids- og erkjennelsesmåter der både sansing, intuisjon og refleksjon inngår og hvor det arbeides med flertydighet både i uttrykk og innhold. Dette bidrar til allsidig kunnskaps- og personlighetsutvikling, individuell identitetsdanning og samfunnsmessig bevisstgjøring og derved et grunnlag for å forstå verden og se seg selv som en aktør.

Kulturarven utgjør en grunnleggende del av faget. Kunst og formkultur er viktig for å oppleve og forstå seg selv i et historisk-kulturelt perspektiv, utvikle identitet og se sammenhengen mellom fortid, nåtid og framtid og mellom seg selv og andre. Kulturarven utvikler kodefortrolighet og kulturell innsikt, perspektiv på og respekt for det som er annerledes, og en plattform for å gå nye veier.

Det teoretiske fundamentet for kunst og håndverk hentes fra mange fag og fagområder. Kunnskap om kulturens uttrykksformer skaffes bl.a. fra kunst- og kulturhistorie og kultursosiologi. Faget henter sentrale begreper og ideer fra kunstfilosofi og estetikk, psykologi og pedagogikk, kunnskapsteori, språk- og kommunikasjonsteori.

Faget anvender arbeidsmåter fra kunst og ulike håndverkstradisjoner og tar sine vitenskapelige metoder fra bl.a. samfunnsvitenskap og humaniora, særlig fra fenomenologien.

Kunst og håndverk har stor samfunnsmessig rekkevidde. Den visuelle og materielle kulturen danner både fysiske, estetiske og verdimeslige rammer for menneskenes liv. Alle er mer og mindre både kulturbærere, kulturbrukere og kulturskapere. Den estetiske dimensjon i grunnskolens læreplanverk viser at faget er gitt viktige oppgaver i skolen.

Kunst og håndverk som fag/fagområde i opplæringsystemet

Fagområdet kom inn som fag i grunnskolen sist på 1800-tallet. De tidligere ferdighetsfagene sløyd, tegning og håndarbeid ble i 1960-årene slått sammen til ett fag, forming. Det ble lagt stor vekt på barnets egne tanker, behov og skapende arbeidsmåter. De personlighetsutviklende og dannende aspekter i faget var tydelige. 1970- og 1980-årene var preget av en bevegelse fra individuell personlighetsutvikling til samfunnsmessig orientering og bevisstgjøring. Den

visuelle og materielle kulturen fra ulike steder og tider ble i økende grad trukket inn i faget som referanse og lærestoff. Fra 1997 har faget fått navnet kunst og håndverk og er tydeliggjort som et møtested mellom eleven og kulturen.

Faget gjenfinnes som formingsaktiviteter i barnehagen og i videregående opplæring som valgmulighet i studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag, og i studieretningen formgivingsfag. Videregående opplæring rommer også enkelte praktiske yrkesfag som er i slekt med faget. Utdanning på høgre nivå gis på avgrensede områder under ulike fagbetegnelser innen det statlige universitets- og høgskolesystemet. Fagområdet inngår dessuten som tilbud i frivillige kommunale musikk- og kulturskoler, i linjer på folkehøgskoler, i voksenopplæring og frivillig kursvirksomhet.

Kunst og håndverk i lærerutdanningen

Faget tilsvareer forming i førskolelærerutdanningen og gis som 3-årig faglærerutdanning under betegnelsen formgivning, kunst og håndverk og som del av 4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Fagområdet har i alle år inngått i allmennlærerutdanningen med skiftende navn, struktur, omfang og arbeidsmåter, i perioder som et valgfritt fag. Utdanningene har reflektert didaktisk utvikling og endringer i grunnskolens tilsvarende fag. Faget gis også som videreutdanning og som hovedfag i forming. Studenter som har utdanning fra statlige kunsthøgskoler, kan oppnå undervisningskompetanse gjennom praktisk-pedagogisk utdanning.

Kunst og håndverk handler om å ivareta og utvikle visuell uttrykks- og kommunikasjonsevne og gi erfaring i formende arbeid i konkrete materialer. Fagets basis i kunst og formkultur gir muligheter til å møte og ta del i estetiske verdier, utvikle kulturell identitet og oppnå økt livskvalitet. Sammen med andre fag vil kunst og håndverk ivareta den estetiske dimensjonen i lærerutdanningen og vise alternative tilnæringsmåter i undervisningen. Faget viser også skolen som arena for skapende virksomhet og formidling av kulturarven.

I 4-årig faglærerutdanning er faget organisert i tre studieenheter. Første studieenhet er obligatorisk. Studentene kan velge 10 eller 10+10 (20) vektall i det fjerde studieåret eller som videreutdanning. *Kunst og håndverk 1* (5vt) gis bare til allmennlærerstudenter.

Planen er bygget opp med følgende målområder:

<i>Kunst og håndverk 2</i>	<i>Kunst og håndverk 3</i>	<i>Kunst og håndverk 4</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Fagdidaktikk • Kunst og formkultur • Bilde • Skulptur • Bruksform 	<ul style="list-style-type: none"> • Fagdidaktikk • Kunst og formkultur • Bilde • Arkitektur • Bruksform • Kunst og håndverk 3 fordypning 	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisk skapende arbeid • Fag og samfunn • Estetisk vurdering • Formidling og undervisning • Kulturelatert utviklingsprosjekt

Studiet innebærer arbeidsprosesser som utfordrer på forskjellige måter. Det dreier seg om å møte, oppleve, uttrykke, reflektere og forstå. Studentenes skapende arbeid, kulturstoffet og de

didaktiske komponentene ses i en helhetlig sammenheng. Progresjonen er bygget opp dels som en fordyping, dels som en utvidelse av kompetanse.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- utvikle sin egen kunst- og håndverksfaglige og didaktiske kompetanse og kunne ivareta den estetiske dimensjonen i skolen
- utvikle visuell og kulturell kompetanse gjennom å bli kjent med kulturarven og fagets muligheter for estetisk opplevelse, erkjennelse og kommunikasjon
- utvikle kunnskap om formalestetiske virkemidler, visuelle koder, stilarter og om uttrykk i bilde, skulptur, arkitektur og bruksform gjennom studier og eget skapende arbeid i materialer
- tilegne seg grunnleggende håndverksmessig kunnskap om og ferdighet i bruk av materialer, redskaper og teknikker og styrke praktisk handlingskompetanse
- utvikle evnen til sansing og opplevelse, undring og refleksjon, kreativ tenkning, problemløsning og handling
- utvikle grunnlag for estetiske valg og forståelse av faget som redskap for identitetsdannelse og som forvalter av ulike etiske og estetiske verdier i skole og samfunn
- utvikle et reflektert forhold til miljø, konsum, materialbruk og nyere media
- utvikle grunnlag for videre studier i faget og utviklingsarbeid i skolen.

KUNST OG HÅNDVERK 2

(10 vekttall)

Målområder

FAGDIDAKTIKK

Fagdidaktikken tar opp sammenhengen mellom faglig og didaktisk kunnskap og refleksjon over praksis. I målområdet inngår kunnskap om psykologiske faktorer såvel som et historisk og idémessig perspektiv på faget. Fagdidaktisk refleksjon knyttes til planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læremidler og fagets fysiske rammevilkår. Målområdet omfatter også arbeid med gjeldende læreplan for grunnskolen og et fagdidaktisk prosjekt knyttet til praksis.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale teorier om barn og unges to- og tredimensjonale formspråkutvikling, og lek og skapende arbeid som estetisk opplevelse, uttrykks-, lærings- og erkjennelsesredskap, og anvende disse i tilrettelegging av meningsfylte aktiviteter for gutter og jenter
- redegjøre for grunnleggende trekk ved persepsjon, kreativitet og skapende prosesser, observere og vurdere barns arbeidsprosesser og formuttrykk, veilede dem i deres arbeid og gjøre rede for vurderingsformer i faget, bl.a. å sette karakter
- gjøre rede for hovedtrekkene i fagets historie, idégrunnlag, innhold og metode og kjenne gjeldende læreplanverk for grunnskolen
- planlegge, gjennomføre og reflektere over undervisning og ivareta fagets egenart i tematiske og tverrfaglige sammenhenger
- utarbeide lokale planer for faget og kjenne prinsippene for individuelle læreplaner og tilpasset undervisning for elever med spesielle evner, interesser eller vansker
- kjenne til og vurdere hvordan ulike læremidler, herunder IKT-baserte læremidler som CD-rom, Internett og multimedia, kan brukes i undervisningen
- innrede og organisere inspirerende og hensiktsmessige klasserom og verksteder tilpasset de tre hovedtrinnene i grunnskolen
- beskrive enkle metoder og kunne gjennomføre et mindre fagdidaktisk prosjekt knyttet til praksisfeltet.

KUNST OG FORMKULTUR

Målområdet omfatter studier av kunst og formkultur som grunnlag for å oppleve og forstå ulike tiders og kulturers uttrykksformer, og se seg selv og andre i en historisk og kulturell sammenheng. Det utgjør den kulturelle forankringen for egen skapende virksomhet, gir perspektiv på egen faglig og fagets utvikling og bidrar til oppbygging av et forråd for de valg en som lærer må gjøre i undervisningen.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for hovedretninger innen norsk og europeisk kunst, arkitektur og stilhistorie fra renessansen til i dag og i noen grad sette enkeltverk inn i en kunsthistorisk sammenheng

- gjøre rede for eksempler på samisk kunst og kunst fra forskjellige kulturkretser som er relevant i forhold til gjeldende læreplan for grunnskolen
- skille mellom ulike bildekategorier, anvende enkel bildeanalyse, funksjonsanalyse og kommunikasjonsteori i møte med ulike to- og tredimensjonale uttrykk og sjangrer
- anvende kulturens uttrykksformer som inspirasjon og referanse til eget skapende arbeid og i undervisning av barn og unge.

BILDE

Bildekompentanse er sentral i vårt samfunn. Den omfatter opplevelse av og kunnskap om bildet som estetisk og visuelt uttrykk og kommunikasjon i en historisk og kulturell kontekst. Målområdet vektlegger skaping av egne bildeuttrykk, og møte med ulike kunst- og billedsjangrer og barns bilder.

Studentene skal kunne

- skille mellom og anvende uttrykk som naturalistisk, ekspressivt og abstrakt i eget bildearbeid
- anvende og variere grunnleggende estetiske virkemidler som farge, flate, rom og tekstur
- utnytte sentrale redskaper og materialers egenskaper og uttrykkskvaliteter i ulike motiv og bildeuttrykk
- benytte enkle teknikker til bildeframstilling innen svarthvitt og farge og vise håndverksmessig ferdighet i bruk av grunnleggende redskap og utstyr
- gjøre rede for og bruke enkle former for digital bildebehandling som tegning, skanning og datamanipulasjon i eget bildeuttrykk
- montere bilder, anvende enkle prinsipper for utstillingsteknikk og lage utstilling.

SKULPTUR

Målområdet omfatter utforskning av skulptur som estetisk, visuelt, taktilt og kommunikativt medium. Erfaring i å framstille ulike tredimensjonale uttrykk, som skulptur, relieff eller installasjon i ulike materialer og uttrykksformer, vektlegges. Eget arbeid relateres til kulturens skulpturer og barns arbeid med tredimensjonal form.

Studentene skal kunne

- arbeide med skulptur med ulike utgangspunkt, som en idé, et tema, en funksjon eller materialkvaliteter
- skille mellom og utforme ulike skulpturuttrykk som naturalistisk, ekspressivt og nonfigurativt
- anvende begreper som form, volum, rom og tekstur i egne tredimensjonale uttrykk
- beherske håndverksmessige ferdigheter i bruk av verktøy og utstyr og grunnleggende teknikker knyttet til myke og harde materialer
- velge og anvende hensiktsmessige materialer for arbeid med konstruktiv, modellert eller hogd skulptur
- drøfte hvordan skulptur fungerer i forhold til det rommet og de omgivelsene den befinner seg i
- utforme utstillinger i rommet.

BRUKSFORM

Bruksform omfatter arbeid med problemstillinger knyttet til design og hverdagsestetikk og skaping av gjenstander som primært skal dekke praktiske behov. Skaping av egne bruksformer og erfaring med en enkel formgivingsprosess står sentralt. Forhold knyttet til personlig og offentlig bruk og forbruk belyses blant annet i et miljøperspektiv. Eget skapende arbeid ses i lys av kulturens bruksformer og barns uttrykk.

Studentene skal kunne

- beskrive og vurdere noen eldre og nyere bo- og bruksformer fra vår egen og andres kultur
- vurdere barns leketøy og lekemiljø, kjenne til barns lek i rommet og vurdere hvordan fysisk miljø påvirker barns lek
- planlegge, formgi, utføre og vurdere et eller flere egne arbeider og reflektere over arbeidsprosessen
- anvende grunnleggende begrep innenfor form, farge, dekor og tekstur
- vise grunnleggende håndverksmessig kunnskap og ferdighet i bruk av hensiktsmessig håndverktøy, enkle maskiner og teknikker knyttet til naturmaterialer og materialer som tre, tekstil, leire, papir og plast
- kjenne sikkerhetsrutiner og vedlikeholde redskaper og maskiner.

KUNST OG HÅNDVERK 3

(10 vekttall)

Målområder

FAGDIDAKTIKK

Målområdet omfatter en utvidet kunnskap om psykologiske og kulturelle faktorer som inngår i utviklingen av barn og unges identitet, formspråk og kreativitet. Faget gis en filosofisk og kunnskapsteoretisk forankring. Fagets rolle og rammebetingelser belyses og drøftes. Skolen og faget ses i forsknings- og utviklingsperspektiv og i en større kulturell og samfunnsmessig sammenheng.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for noen særpregede lærings- og erkjennelsesformer knyttet til estetisk og praktisk virksomhet
- gjøre rede for fagets kulturelle forankring og betydning for den enkelte, skolen og samfunnet
- vurdere betydningen av estetiske kvaliteter og praktisk tilrettelegging i skolens innemiljø, uterom og nærmiljø som ramme om elevenes arbeid med faget
- vurdere og velge egnede lærebøker, læremidler, materialer og utstyr og bruke IKT-baserte læremidler i undervisningen
- redegjøre for noen forskningsmetoder som er relevante for fagområdet, og se faget i en forskningsmessig sammenheng
- planlegge, gjennomføre og vurdere fagdidaktisk prosjekt knyttet til opplæring i grunnskolen eller en annen kunstfaglig sammenheng.

KUNST OG FORMKULTUR

Målområdet omfatter utvidet og styrket kunnskap, evne til analyse og visuell bevissthet i forhold til kulturarven. Dette knyttes til studier av kunstteori, analysemodeller, kunst og arkitektur, design og trivialkultur. Sosiokulturelle og didaktiske aspekter trekkes inn.

Studentene skal kunne

- beskrive hovedtrekk innen kunst og arkitektur fra antikken til renessansen og norsk middelalderkunst og -arkitektur
- gjøre rede for og sammenlikne sentrale stiler og retninger, kunstnere og verk fra norsk og vestlig kunst og design de siste 100 år med vekt på nyere uttrykksformer
- gjøre rede for grunnleggende estetisk teori, og sette ulike verk inn i en kunstfilosofisk og kunsthistorisk sammenheng
- analysere og vurdere uttrykk knyttet til hverdagsestetikk og trivialkultur
- sette estetiske preferanser og valg inn i et sosiokulturelt perspektiv
- bruke lokalmiljø, museer og samlinger, samarbeide med representanter for kunst- og kulturlivet, og se betydningen av skolen som lokalt kultursenter
- formidle og presentere faglig stoff og materiale på en klar og estetisk måte.

BILDE

Målområdet omhandler videreutvikling av egen bildekompetanse. Dette omfatter utvidet erfaring med skaping av varierte bildeuttrykk, utforskning av kjente eller nye teknikker og materialer og bildet som estetisk og visuelt uttrykk og kommunikasjon. Visuell presentasjon og formidling skal ha stor plass.

Studentene skal kunne

- variere et motiv eller tema eller arbeide i serier
- bruke og vurdere formal-estetiske virkemidler, ulike materialer og teknikker i arbeid med eget personlig bildeuttrykk
- benytte et utvalg grafiske uttrykksmuligheter som foto, enkel grafikk og digitale bilder
- anvende skrifttyper i egne uttrykk og til teksting i utstillingssammenheng.

ARKITEKTUR

Målområdet fokuserer på det visuelle miljø, både det private og offentlige rom, og hvordan dette danner rammer for vårt liv og virker inn på oss. Studentenes eget undersøkende og skapende arbeid knyttes til studier av bygninger og bygningsmiljø sett i kultur- og stilhistorisk perspektiv og som dagsaktuelt uttrykk. Målområdet omfatter estetisk og funksjonell tenking knyttet til byggekunst samt innsikt i arkitektoniske grunnelementer, materialer og teknikker.

Studentene skal kunne

- registrere, bearbeide og presentere arkitektoniske deler eller helheter med utgangspunkt i lokalmiljøet
- vurdere funksjonelle og estetiske planløsninger i ulike inne- eller uterom
- vurdere materialer og konstruksjon i et ressurs- og miljøperspektiv og sammenhengen mellom bebyggelse og miljø

- vise eksempler på hvordan linjer, flater, farger, lys og tekstur kan danne volum og rom med ulike uttrykk gjennom studier og utprøving i egnede materialer og teknikker.

BRUKSFORM

Målområdet omfatter arbeid med problemstillinger knyttet til egne og andres bruksformer til personlig eller offentlig bruk. Vedlikehold, ressursbevaring og ressursutnyttning er aktuelle aspekt. Studentenes framstilling av egne bruksformer med tilhørende refleksjon vektlegges.

Studentene skal kunne

- vise kreative løsninger på en problemstilling ut fra behov og kontekst, utføre en eller flere egne bruksformer i egnede materialer og teknikker, og dokumentere og vurdere prosess og produkt
- utnytte ressurser i form av naturmaterialer eller gjenbruk av materialer
- beskrive og benytte muligheter innen IKT-basert mønsterutvikling og design.

KUNST OG HÅNDVERK 3 FORDYPNING

Fordypningen vektlegger utforskende og praktisk skapende arbeid innen et selvvalgt område. Utgangspunktet for arbeidet kan være et tema, en epoke eller et kunstverk, et målområde, et eller flere materialer, teknikk/utstyr, estetiske virkemidler og lignende. Eget skapende arbeid og tilhørende referansemateriale knyttes til didaktisk refleksjon.

Studentene skal kunne

- fordype seg i en faglig problemstilling der eget skapende arbeid ses i forhold til kulturens uttrykksformer
- vise et bevisst estetisk skjønn i anvendelse av estetiske virkemidler og visuelle koder i ulike bildeuttrykk, skulpturer, bruksformer eller arkitektur
- vurdere og utnytte materialenes bruksegenskaper og estetiske uttrykkskvaliteter i egne arbeider
- vise kreativitet og ferdighet i problemløsning og praktisk handling, og kunne bruke tradisjonsbundne virkemidler, materialer og arbeidsmåter, også på utradisjonelle måter
- reflektere over sammenhengen mellom eget arbeid, kulturens uttrykk og arbeid med barn eller unge.

KUNST OG HÅNDVERK 4

(10 vekttall)

Målområder

PRAKTISK SKAPENDE ARBEID

Målområdet vektlegger eget praktisk skapende arbeid innen to- og tredimensjonal form. Studiet omfatter både mindre studieområder og fordypning innen et selvvalgt problemområde. Det selvvalgte området kan være knyttet til et tema, materiale, teknikk, form, uttrykk eller en

kombinasjon av to eller flere av disse. Dokumentasjon av og refleksjon over prosess og produkt inngår som en viktig del.

Studentene skal kunne

- kjenne til og identifisere ulike aspekter ved den kunstneriske arbeidsprosessen
- bruke og bryte tradisjon, og arbeide variert med idé-, uttrykks- og produktutvikling ved hjelp av undersøkende metoder og eksperimenter knyttet til materialbruk og materialbearbeidelse, teknikk, form og uttrykk i eget skapende arbeid
- velge og bruke form og farge, materialer og visuelle tegn og uttrykk på en bevisst måte
- vise håndverksmessig innsikt og ferdighet
- dokumentere, reflektere over og presentere eget skapende arbeid på en klar og engasjert måte.

FAG OG SAMFUNN

Målområdet omfatter en utvidet kunnskap om fagområdets kulturelle referansefelt og kulturpolitiske føringer som et grunnlag for å forstå seg selv og faget i en bredere samfunnsmessig og kulturpolitisk sammenheng. Målområdet fokuserer spesielt på studiefelt knyttet til kulturtiltak og kulturformidling for barn og samarbeid mellom skole og kulturliv.

Studentene skal kunne

- vurdere og begrunne fagområdets betydning for individet og dets rolle og verdi i forhold til yrkes-, kultur- og samfunnsliv
- gjøre rede for politiske føringer med hovedvekt på barns aktive deltagelse i kunst- og kulturliv
- kjenne til og vurdere ulike modeller og strategier for kunst- og kulturformidling for barn
- utforme og begrunne idéer og planer for tiltak som benytter for eksempel museer, samlinger, kunsthåndverk og håndverksvirksomhet i sammenheng med kunnskapsutvikling hos barn og unge.

ESTETISK VURDERING

Målområdet omfatter utvidede studier av estetiske teorier og samtidens uttrykksformer som grunnlag for begrunnet og kritisk vurdering av ulike kunstneriske, formmessige og håndverksmessige yringer. Studiet setter også fokus på hvordan sosiokulturelle forhold og ulike holdninger og tilnæringsmåter innvirker på vårt forhold til billedkunst, mediebilder, kunsthåndverk, håndverk og arkitektur.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og gjenkjenne sentrale kunstretninger og trender, kunstnere og verk innen arkitektur, kunst, kunsthåndverk, design og trivialkultur etter 2. verdenskrig med særlig vekt på samtidskunsten, og se disse i en kunsthistorisk sammenheng
- gjøre rede for og drøfte ulike syn knyttet til estetisk opplevelse, kunstneriske og håndverksmessige prosesser, virkemidler og kvaliteter
- vurdere innhold, form og kvaliteter i forhold til ulike uttrykksformer i det private og offentlige rom
- reflektere over sosio- og flerkulturelle aspekter knyttet til estetiske verdier, identitet og kommunikasjon

- samtale med barn og forholde seg til barns estetiske preferanser og evne til vurdering.

FORMIDLING OG UNDERVISNING

Målområdet setter fokus på kunstpedagogikk og formidling i ulike pedagogiske sammenhenger. Formidlerroller og formidlingsmåter belyses. Gjennom praktisk formidlingsarbeid utvikles både kyndighet og dyktighet omkring estetiske formidlingsformer som utstillinger og andre visuelle presentasjonsformer, f.eks. IKT, der krav til estetiske kvaliteter i skrift, teksting, fysisk organisering, valg av scenografiske løsninger o.l. inngår som en vesentlig del.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og reflektere over ulike formidlingsteorier, formidlerroller og formidlingsformer
- planlegge, anvende og vurdere ulike visuelle og verbale formidlingsformer ut fra intensjon og innhold
- vurdere utstillingens virkemidler, uttrykk og kommunikasjon, og utforme ulike utstillinger og presentasjoner
- utforme ulike former for teksting og layout
- planlegge, gjennomføre og vurdere varierte undervisnings- og formidlingsoppgaver i grunnskolen og i kunst- og kulturskoler for barn og unge og i tverrfaglige sammenhenger med flere estetiske fag involvert
- lære barn å formidle egne opplevelser og uttrykk.

KULTURRELATERT UTVIKLINGSPROSJEKT

Målområdet omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av et klart avgrenset utviklingsarbeid der fokus ligger i møterommet mellom barn/ungdom og kulturen. Det kan være kartlegging og undersøkelser av faglig relevante problemstillinger, eller utvikling og/eller utprøvinger av nye eller eksisterende sider ved faget i en formidlingssammenheng. Prosjektet kan ha utgangspunkt i og skje i samarbeid med lokalmiljøet. Det kan være knyttet til enkeltindivider eller grupper, skole, barnehage, kunstsikoler, musikk- og kulturskoler eller andre institusjoner som museer og samlinger, ambulerende utstillinger o.l. Arbeidet kan ha sammenheng med det praktiske fordypningsprosjektet, eller være uavhengig av dette.

Studentene skal kunne

- avgrense, vurdere og definere en problemstilling
- analysere og vurdere egen kompetanse innen et bestemt område, drøfte sentrale problemstillinger og kunne utarbeide mål for egen utvikling
- planlegge en utviklingsprosess, vurdere ulike metoder og arbeidsformer i forhold til den mulighet for veiledning og samarbeid som er til rådighet
- anvende hensiktsmessige metoder rettet direkte mot et aktuelt problemområde
- orientere seg i litteratur eller i aktuelle kunstsamlinger innen et område
- anvende skriftlige og visuelle dokumentasjons- og formidlingsformer på en klar og hensiktsmessig måte

- vurdere resultat av et utviklingsarbeid ut fra målene som var satt.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studiet vil på alle nivå bestå av en veksling mellom eget praktisk skapende arbeid, møte med kunst og formkultur, utøvere og miljøer, teoretiske studier og samarbeid med praksisfeltet. Dels bør de utøvende, fagligteoretiske og didaktiske komponentene organiseres i adskilte enheter, dels bør de tas opp i sammenheng slik at det kan fremme helhetsforståelse i faget. Fagets utøvende del utgjør hoveddelen av studiet og er karakterisert av skapende og undersøkende arbeidsformer der både ulike kunnskapsformer, tankeprosesser og praktisk handling, sansing og opplevelser inngår. Studentene skal erfare både systematiske, analytiske og mer spontane, intuitive arbeidsformer. Vurdering og veiledning er en viktig del av arbeidsprosessen.

Studentene skal arbeide både med spesifikt faglige og dagsaktuelle problemstillinger. De skal prøve ut ulike måter å vinkle og organisere oppgaver og arbeid på, herunder tema- og prosjektarbeid. Bruk av IKT inngår i faget på alle nivå.

Det praktiske arbeidet vil i hovedsak være individuelt arbeid, men gruppearbeid vil også være aktuelt. Det kan også gjennomføres eksemplifiserende studier for eksempel ved at studentene arbeider med forskjellige teknikker og materialområder innen samme oppgave/tema. Studentgruppen fungerer da som en helhet der den samlede erfaring deles. På høyere nivå vil økt valgfrihet bidra til breddeinnsikt i faget for hele studentgruppen.

Arbeidsformene må legge vekt på å gi både opplevelse og kunnskap om kulturens uttrykksformer og at disse benyttes som inspirasjon og referanse i eget skapende arbeid. Bruk av lokalmiljø, utstillinger og samlinger inngår i studiet. Det vil kunne være aktuelt med studiereiser i inn- og utland. Studentene skal utforme utstillinger og presentasjoner både av egne arbeider og varierende referansemateriale.

Praksis i faget og i tverrfaglig arbeid hvor faget inngår, er en del av studiet på alle nivå. *Kunst og håndverk 2* er fordelt på to studieår. Sammen med de fagene som ligger parallelt, skal faget ivareta tverrgående profileringstema og praksisopplæringen.

Både i *kunst og håndverk 3* og *kunst og håndverk 4* skal studentene gjennomføre et utviklingsarbeid.

Alle studieenheter har varierte organiserings- og arbeidsmåter. På høyere nivå vektlegges i økende grad undersøkende og utforskende arbeidsmåter, refleksjon og visuelle presentasjonsformer.

VURDERING

Tilfredsstillende nivå for å kunne framstille seg til eksamen dokumenteres som et eller flere obligatoriske arbeidskrav eller forprøver. Disse beskrives i fagplanen og kan ha form av

fagdidaktiske prosjekt, teoretiske oppgaver eller ulike former for presentasjon av praktisk skapende arbeid.

Både praktisk, teoretisk og didaktisk arbeid i faget skal vurderes.

Eksamen i alle studieenheter skal omfatte:

- Prøve i praktisk skapende arbeid med framlegging av hele eller deler av studieenhets praktiske produksjon og tilhørende prosessdokumentasjon og refleksjon i form av logg eller portefølje, eventuelt i kombinasjon med former for praktisk eksamen. Individuelt praktisk arbeid skal utgjøre minst 50% av karaktergrunnet.
- En skriftlig individuell prøve i teoristoff.

3.8 MUSIKK

INNLEIING

Om musikk

Musikk er eit uttrykk for mennesket sine tankar og kjensler gjennom lyd og rørsle, og er eit mangesidig og vidfemnande fenomen med ein sentral plass i alle kulturar. Det synes å vere grunnleggjande viktig for mennesket å uttrykkje seg gjennom musikk i kvardag og til fest, i glede og sorg, i tradisjonsformidling og i ritual. Musikk skaper engasjement og medvit, tryggleik og samkjensle, men kan også utfordre og provosere både intellektuelt og kjenslemessig.

Som kunstnarisk uttrykk og middel til kommunikasjon, opnar musikk for personleg og fagleg erkjenning. Musikk blir brukt i lek, i undervisning, i terapi, i media og som underholdning. Musikk engasjerer heile mennesket og blir ofte sett på som ein del av individet sin sosiale og kulturelle identifikasjon. Innsikt i musikk vil vere knytt til forståing for musikalske element som melodi, rytme, klang, harmoni, tekstur, tempo, tonalitet og form; - samstundes som sjølve opplevinga av musikk er av stor tyding for den einskilde lyttar og utøvar.

Musikk er eit fagområde med eigne tradisjonar og idear. Tankar om musikk og musikken sin funksjon finst i eldgamle skrifter og i dei nyaste forskingsrapportane. Interesse for musikk i alle sjangrar blir stadig dokumentert gjennom konsertverksemd, CD-innspelingar, artiklar, litteratur og presentasjonar i media.

Musikk er ein del av kommunikasjonen mellom menneske. Små barn kommuniserer gjennom spontane musikalske uttrykk. Barn, ungdom og vaksne deltek i ulike former for musikkaktivitetar, og byggjer opp samvær og subkulturar rundt musikken.

Alle menneske har i seg eit musikalsk potensiale som kan utviklast. Nokre blir profesjonelle musistar, komponistar, musikkpedagogar eller gjer bruk av musikk i ulike profesjonar. Nokre har musikkutøving som hobby, og mange lyttar dagleg til musikk. Kunnskap i musikk tileignast både gjennom skaping, utøving, forskning og gjennom musikkpedagogisk verksemd. Særleg karakteristisk er det at viktige sider ved kunnskapen berre kan tileignast gjennom direkte kontakt med det klingande materialet.

Musikk i opplæringssystemet

Det blir arbeidd med musikk i barnehagen, og musikk er eit undervisningsfag på alle trinn i grunnskolen. I løpet av dei siste åra er dei valfrie musikktilboda i vidaregåande opplæring utvida, og vi finn høve til fordjuping både innan praktiske og teoretiske disiplinar. Nokre folkehøgskolar har eigne musikklinjer.

Høgskolar og universitet tilbyr studium på ulike nivå - frå kortare kurs til hovudfag og doktorgradsprogram. Nokre av desse studia vektlegg breidde, mens målsettinga ved andre

studium vil vere å fremje spesialkompetanse innan til dømes musikkpedagogikk, musikkteknologi, komposisjon eller musikkhistorie. Ein student som ønskjer å satse på ei karriere som utøvande muskar, kan søkje eigne instrumental- eller vokalstudium opp til diplomnivå. Slike studium blir gitt ved nokre av dei statlege høgskolane og Noregs musikkhøgskole.

Ein vesentleg faktor innan norsk musikkopplæring er også dei kommunale musikk- og kulturskolane. Vekst i norsk musikkliv i seinare tid har årsak mellom anna i det musikalske grunnlaget barn og unge har fått gjennom det friviljuge musikklivet. Korps, korverksemd, privat musikkopplæring, rockeverkstader, orkester, visegrupper, kor, spelemannslag osv. har vore berande krefter mot eit stadig meir mangfaldig og aktivt musikkliv. Barn og unge utviklar også tilhøvet sitt til musikk gjennom påverknad frå veneflokk og media. Å lytte til musikk er i dag ein viktig fritidsaktivitet for mange.

Musikk i lærarutdanninga

Musikkstudiet inngår både i førskolelærarutdanning, allmennlærarutdanning og i faglærarutdanning. Studentar som tar musikkutdanning ved universitet eller statleg høgskole, kan bli lærarar ved å ta praktisk-pedagogisk utdanning.

Musikkstudiet i lærarutdanninga skal kvalifisere studentane for arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring, vaksenopplæring og det friviljuge musikklivet. I allmennlærarutdanninga er musikk eitt av faga som skal ivareta den estetiske dimensjonen.

Denne rammeplanen kan nyttast som del av den 4-årige faglærarutdanninga i praktiske og estetiske fag, som valbart fag i allmennlærarutdanninga og som vidareutdanning. *Musikk 2* (10 vektal) kan veljast som støttefag i det tredje året for studentar som har dans eller drama som hovudemne i den 3-årige faglærarutdanninga i musikk, dans og drama.

I 4-årig faglærarutdanning er faget organisert i tre studieeiningar. Første studieeinjing er obligatorisk. Studentane kan velje 10 eller 10+10 (20) vektal i det fjerde studieåret eller som vidareutdanning. *Musikk 1* (5 vt) blir berre gjeve til allmennlærarstudentar.

Studieeinjingane byggjer på kvarandre etter spiralprinsippet og utgjer samla 30 vektal. Alle studieeinjingane er bygde opp omkring målområda:

- *Musisere*
- *Danse*
- *Komponere*
- *Lytte*
- *Reflektere og integrere*

Fagdidaktikk er knytt inn i alle målområda i planen.

Musikk 2 er fordelt på to studieår. Saman med dei faga som ligg parallelt, skal faget ivareta tverrgående profileringstema og praksisopplæring.

MÅL OG MÅLOMRÅDE

Mål

Studentane skal

- utvikle handlingskompetanse, kunnskapar og holdningar som fører til personleg vekst og gir eit musikkfagleg og pedagogisk grunnlag for å vere lærar i grunnskolen
- utvikle forståing for den estetiske dimensjonen ved faget, oppøve estetisk og kvalitativ vurderingsevne og få kunnskap om og erfaring med musikk som skapande verksemd
- utvikle reflekterte holdningar til fag, elevar og undervisning og få tiltru til eige potensiale som lærar og interesse for å utvikle seg vidare i faget
- utvikle musikalsk skjønn i omgang med ulike typar musikk, og sjå dette i samanheng med barn og unge si musikalske utvikling og den musikk barn og unge møter i sin kvardag
- tileigne seg kunnskapar om musikk som kulturuttrykk og samfunnsfenomen før og nå
- utvikle evne til å leie musikalske aktivitetar innanfor og utanfor skolemiljøet og kunne bruke musikk som ein del av tema- og prosjektarbeid.

MUSIKK 2

(10 vekttal)

MUSISERE

Song og spel er grunnleggjande for dei som vil utvikle dugleik i musikk. I dette emnet blir innstudering, øving og framføring av eit variert repertoar vektlagt. Innleving, oppleving, formidling og vurdering er viktige sider ved musisering.

Studentane skal kunne

- beherske eiga songstemme, bruke song i arbeidet sitt og leie klassesong
- gjere greie for særtrekk ved barnestemma og kunne motivere og stimulere elevane til å synge
- eit variert repertoar av nyare og eldre songar og viser frå ulike tradisjonar og sjangrar
- beherske improvisasjon med utgangspunkt i rytmiske/melodiske motiv
- beherske akkompagnement og melodispel etter gehør og notasjon
- framføre, formidle og leie musikk i ulike ensemble som til dømes kor eller band
- arbeide med eit repertoar innanfor populære sjangrar og kunne bruke bandinstrument.

DANSE

Dans er innfallsvinkel til kunnskap om musikalske element som form, tempo, rytme og puls, og samtidig ei kunstform og eit personleg uttrykk. Dans, rørsle og leik som arbeidsmåte i musikkfaget kan synleggjere fantasi og frigjere kreative evner.

Studentane skal kunne

- eit repertoar av song- og danseleikar frå vår eigen og andres kultur
- sentrale norske rundansar som til dømes reinlender, polka og vals

- eit repertoar av nasjonale og internasjonale dansar frå ulike tidsepokar
- komponere og framføre enkle dansar til andres eller eigen musikk
- instruere og leie danseaktivitetar
- bruke dans som utgangspunkt for musikkoppleving og arbeid med element i musikken.

KOMPONERE

Komponering er mangesidig og inkluderer tekst- og melodiskaping, leik med lyd, lage eigne dansar, arrangering for ulike besetningar og improvisasjon med stemma og instrument.

Studentane skal kunne

- eksperimentere og leike med tonar, rytmar, klanger, rørsle og tekst, og kunne bruke enkle improvisasjonsteknikkar
- komponere musikk med utgangspunkt i til dømes ei regle, eit melodisk motiv, eit dynamisk forløp eller eit rytmisk mønster
- vise at dei kan sette tekst til melodi, melodi til tekst og akkompagnement til melodi
- inspirere elevane til kreativt arbeid med komponering, formidle musikalske idear og gi eksempel på enkle teknikkar og arbeidsmåtar
- nytte enkle sats- og komposisjonsteknikkar til å førebu eit repertoar for ulike besetningar
- nytte IKT i arbeidet med komponering og kjenne til ulike programvarer som til dømes sequencer- og notasjonsprogram
- framføre og formidle eigne komposisjonar.

LYTTE

Lytting omfattar alt frå arbeid med musikalske detaljar til forståing for ulike stilarter, tradisjonar og sjangrar. Trening i lytting er nødvendig for å kunne gjere seg kjent med eit variert repertoar av musikkformer frå nåtid og fortid, og for å utvikle gehør og evne til musikkoppleving. Kunnskap om arbeidsformer og metodar innanfor lyttemetodikk er ein viktig del av lytting.

Studentane skal kunne

- gjere greie for ulike metodar innan lyttemetodikk og kunne bruke eit variert repertoar av eksempel med musikk frå ulike tidsepokar, tradisjonar, sjangrar og kulturar
- vurdere kvalitetar i musikk og vise evne til å uttrykkje, formidle og drøfte musikalske inntrykk
- gjere greie for og vise eksempel på norsk folkemusikk, samisk musikk og norsk kunstmusikk
- lytte til, gjenkjenne og gjere greie for musikk frå dei mest sentrale epokane i historia til den vesterlandske kunstmusikken
- oppfatte, gjengi og notere melodiar, rytmemønster, klanger og akkordprogresjonar
- gjere greie for lyttemåtar til barn og unge, og for gitar og jenter sine lyttevanar og musikkpreferansar.

REFLEKTERE OG INTEGRERE

Refleksjon og kritisk tenking er viktig for å få innsikt i faglege, pedagogiske og praktiske problemstillingar knytte til musikk som skolefag. Målområdet omfattar studium av den tenkinga og den teorien som ligg bak musikkpedagogisk verksemd og som har konsekvensar for aktivitetar, handlingar, prioriteringar og val i undervisningssituasjonen.

Studentane skal kunne

- gjere greie for barn og unge si musikalske utvikling og drøfte pedagogiske konsekvensar av denne kunnskapen
- gjere greie for og drøfte innhaldet i læreplan for musikkfaget, og kunne planleggje, gjennomføre og vurdere undervisning med utgangspunkt i læreplanverket
- planleggje og tilretteleggje undervisning slik at alle elevane kan oppleve meistring
- gjennomføre tema- og prosjektorganisert opplæring med musikk som utgangspunkt, på tvers av klassetrinn og fag, og drøfte og vurdere erfaringar med slikt arbeid
- drøfte ulike former for vurdering i faget, inklusivt å sette karakter.

MUSIKK 3

(10 vekttal)

MUSISERE

Kunnskap om musikk som personleg uttrykksform og som kunstform blir utvikla gjennom medvite arbeid med spel, song og andre vokale aktivitetar. Musisering inkluderer arbeid med teknikk, repertoar og formidling i ulike typar ensemble og på hovudinstrument. Innleving, oppleving og vurdering er viktige sider ved musisering.

Studentane skal kunne

- vidareutvikle eiga songstemme og songteknikk knytt til ulike sjangrar
- musisere aleine og saman med andre
- vidareutvikle eigendugleik og uttrykksevne på sitt hovudinstrument og presentere og formidle sine musikalske uttrykk i ulike samanhengar
- beherske ulike akkompagnementsteknikkar på gitar, piano eller anna akkordinstrument til bruk i ulike vokal- og instrumentalensemble
- spele etter gehør, besifring og notasjon og kunne improvisere med utgangspunkt i akkordrekker, rytmemønster og melodiar
- nytte eit repertoar innanfor populære sjangrar, bruke ulike bandinstrument, og kunne leie og instruere ulike vokale og instrumentale ensemble.

DANSE

Dans som kunstform og personleg uttrykk er ein viktig del av musikkfaget. Gjennom dans og rørsle kan ein oppleve og få kunnskap om musikalske element, og frigjere og utvikle kreative evner. Dans er ein naturleg del av heilskapen i tverrfaglege prosjekt og i musikkdramatiske oppføringar.

Studentane skal kunne

- tradisjonelle og moderne danseformer frå vår eigen og andre sin kultur

- komponere egne dansar og bruke dans som eit personleg og kreativt uttrykksmiddel
- planleggje, gjennomføre og vurdere undervisningsopplegg som integrerer musikk, dans og drama i til dømes sceniske oppsetjingar
- inspirere og motivere elevane til dans.

KOMPONERE

Arbeid på målområdet går ut på å gi egne og andre sine idear musikalsk struktur og form. Sentrale emne er komposisjonsteknikk, skapande verksemd, arrangering og tilrettelegging av repertoar for klasserom og nedteging og formidling av eigen musikk.

Studentane skal kunne

- lage, framføre, ta vare på og formidle egne komposisjonar
- leggje til rette for komponering saman med barn, og bruke teknikkar og arbeidsmåtar som fremmer skapande arbeid i klasserommet
- bruke sats- og arrangeringsteknikkar for å tilretteleggje eit repertoar for ulike besetningar, til dømes kor, korps, visegruppe, band og orkester
- nytte ulike dataprogram som verktøy til komponering, samspel, improvisasjon og arrangering
- bruke aktuelle opptaksteknikkar og digital lydbearbeiding
- nytte varierte improvisasjonsteknikkar og kunne bruke dei i fleire samanhengar.

LYTTE

Bevisst lytting er nødvendig for å vidareutvikle evne til musikkoppleving og gehør. Basiskunnskapar innan musikkteori, musikkhistorie og musikkformidling er utgangspunktet for vidare arbeid med å gjengi, analysere og drøfte uttrykk, innhald og meining i musikken. Lyttemetodiske arbeidsmåtar og djupare forståing for barn og unge sitt forhold til musikk blir framheva.

Studentane skal kunne

- dokumentere kunnskap om populærmusikk, etnomusikk, jazz og kunstmusikk i vårt hundreår
- notere og gjengi melodiar med utsving til nærliggjande tonearter, avanserte rytmemønster og akkordprogresjonar med modulasjon
- drøfte eiga musikkoppleving og kunne analysere og vurdere musikk ut frå struktur, eit historisk eller kulturelt perspektiv
- samanlikne og vurdere musikk saman med barn og unge, og drøfte korleis bakgrunn, kjønn og opplæring har tyding for utvikling av holdningar til musikk
- fordjupe seg i eit musikkhistorisk emne, og kunne dokumentere sine erfaringar skriftleg eller munnleg ut frå både eit musikkfagleg og metodisk perspektiv.

REFLEKTERE OG INTEGRERE

Målområdet omfattar studium av den tenkinga og teorien som ligg bak musikkpedagogisk verksemd og som har konsekvensar for aktivitetar, handlingar, prioriteringar og val i undervisningssituasjonen. Forholdet mellom musikk og individ og musikk og samfunn er sentrale emne.

Studentane skal kunne

- leie, vurdere og analysere tema- og prosjektarbeid med musikk som senteringspunkt, på tvers av klassetrinn og fag
- legge til rette for musikkoppleving og fremme musikalsk utvikling hos alle elevar, uansett bakgrunn, kjønn og musikalske føresetnader
- bruke musikk til å skape kontakt mellom generasjonane og på tvers av religiøse, nasjonale og kulturelle ulikskapar
- drøfte og vurdere musikkpedagogiske problemstillingar
- gjere greie for barn og unge si musikalske tenking og utvikling og kunne bruke denne kunnskapen i musikkpedagogisk arbeid
- gjere greie for musikk som samfunnsfenomen og kulturuttrykk
- reflektere over og vise forståing for musikken sin funksjon for enkeltmennesket og i mellommenneskelege relasjonar.

MUSIKK 4

(10 vekttal)

MUSISERE

Studentane kan velje om dei i hovudsak vil arbeide instrumentalt eller vokalt. Hovudinstrument kan vere song eller eit instrument. Studentane kan også velje om dei vil halde fram med hovudinstrumentet sitt, eller om dei vil velje eit nytt instrument, til dømes eit instrument som står sentralt innan ein bestemt sjanger som studenten har særleg interesse for.

Studentane skal kunne

- formidle og presentere musikk på sine instrument innanfor eit avgrensa arbeidsområde, til dømes ein stil, eller ein sjanger, og gjere dette på ein måte som syner musikalsk innsyn og forståing for særpreget ved dette området
- vere aktive og musiserande i samspel- og samsong med særleg relevans for eit avgrensa arbeidsområde, til dømes sjanger, musikk og IKT, eller musikkterapi, og kunne leie slike aktivitetar.

Studentar som arbeider vidare med hovudinstrument, skal kunne

- vise at dei har tileigna seg ei vidare teknisk og musikalsk skolering både med tanke på eiga kunstnerisk utvikling og med tanke på nye oppgåver i musikkopplæring, m.a. i musikk- og kulturskolar
- gjere greie for fagdidaktiske problemstillingar knytte til tradisjonell og prosjektorientert instrumental- og songundervisning, særleg med tanke på arbeid i musikk- og kulturskolar.

Studentar som vel eit nytt instrument, skal kunne

- vise dugleik og uttrykksevne på instrumentet og ha innsyn i nokre formidlings- og lærings-tradisjonar for dette instrumentet.

DANSE

Målområdet omfattar praktiske og teoretiske studiar knytte til samspelet mellom musikk og dans. I målområdet inngår også studiar av korleis dans og musikk kan knyte band mellom menneske og gi ei djupare forståing av sosiale og musikkfaglege spørsmål knytte til ulike sider av tilhøvet mellom musikk/dans og samfunn, kultur og skole.

Studentane skal kunne

- lage dansar med tilknytning til eit avgrensa musikkområde eller arbeidsområde, til dømes ein sjanger eller ein musikkultur
- gjennomføre, vurdere og drøfte prosjekt der musikk og dans blir brukt i samanheng med andre uttrykksformer, som opera, musikkvideo og sceniske framføringar
- gjere greie for korleis dans har utvikla seg i eit samspel med musikk og mellom tradisjon og nyskaping gjennom historia.

KOMPONERE

Målområdet omfattar arbeid med musikalske idear og former, og det vil bli lagt vekt på mellom anna formprinsipp, klangelement og tonemateriale innanfor eit avgrensa musikkområde, til dømes ein bestemt sjanger. Målområdet er ein møteplass for komponering, samspel/song, kor, leiing og didaktisk refleksjon.

Studentane skal kunne

- gjere greie for bruksområde for ulike instrument og song innanfor eit avgrensa musikkområde eller arbeidsområde, og bruke denne kunnskapen i eigne komposisjonar
- setje kunnskap om instrument, stemme og arrangering inn i ein kulturell og didaktisk samanheng
- vise at dei kan arbeide med framføring og drøfting av komposisjonar og improvisasjonar med basis i eit avgrensa musikkområde
- vurdere og reflektere over komponering og improvisasjon som del av musikkpedagogisk arbeid
- vurdere og reflektere over bruk av IKT som del av ulike former for undervisning i komponering.

LYTTE

Målområdet har hovudvekt på historiske, analytiske, didaktiske og kulturelle tema, særleg med tanke på etnomusikalske emneområde. Musikkhistoriske emne vil bli drøfta ut frå ei vid kulturell forståingsramme, som til dømes musikkhistorie sett i lys av kulturelt samkvem. Delar av studiet vil også vere integrerte i dei andre målområda.

Studentane skal kunne

- identifisere, gjengi og transkribere ulike sider ved musikk
- gjere greie for eit sjølvvalt pensum innanfor eit etnomusikalsk eller musikkhistorisk emneområde og vise korleis dette kan brukast i ein didaktisk samanheng

- presentere og analysere eit utval av musikk knytt til eit sjølvvald emneområde
- identifisere, analysere, formidle og gjere greie for ulike sider ved instrument, musikktypar og musikkformer knytte til eit utval av musikk
- tilretteleggje eit lyttemetodisk repertoar med vekt på ein bestemt sjølvvalt sjanger, kulturområde eller historisk epoke.

REFLEKTERE OG INTEGRERE

Målområdet legg hovudvekta på pedagogisk refleksjon og eit djupare og meir heilskapleg innsyn i emne og problemstillingar som er sentrale for musikkopplæring. Dette målområdet vil til dels bli integrert i dei andre målområda og dels vil det stå fram med eigne tema, som til dømes historia om musikkpedagogikken, norsk musikk og dans som del av europeisk kultur, og tilhøvet mellom musikk i ulike sjangrar.

Studentane skal kunne

- drøfte og vurdere ein bestemt sjanger som del av musikkopplæring, som kulturelt delområde i samfunnslivet og som del av ei musikkhistorisk utvikling
- drøfte og vurdere viktige omgrep innan ein bestemt musikk sjanger og gjere greie for ulike definisjonar og synsvinklar innanfor dette området
- meistre og vurdere metodiske og formidlingsmessige tradisjonar som er knytte til ein bestemt musikk sjanger, arbeidsområde eller kulturområde
- knyte musikkopplæring med basis i ein bestemt sjanger til allmenne musikkdidaktiske grunnlagsproblem og ulike didaktiske retningar
- vurdere musikkopplæring ut frå gjeldande læreplanverk, mellom anna med tanke på pedagogisk, estetisk og didaktisk grunnsyn i slike planar og læremiddel
- reflektere over eige arbeid med feltstudium og fordjupingsarbeid, og gjere greie for og drøfte ulike vitenskapsteoretiske retningar, forskingsmetodar og strategiar for musikkpedagogisk utviklingsarbeid
- analysere korleis læringsprosessar er knytte til kulturelle kontekstar og kunne reflektere over eigne læringsstrategiar
- gjere greie for og reflektere over ulike sider ved elevvurdering i musikkfaget.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studentane si musikalske utvikling skjer først og fremst gjennom direkte møte og erfaring med musikken. I alle studieeinjingane vil arbeidet med faget veksle mellom skapande og utøvande aktivitetar, musikkteoretiske emne og fagdidaktikk.

I all musikkundervisning er læraren sin dugleik og formidlingsevne ein vesentleg faktor for å lukkast som pedagog. Musikkutøving er difor sentralt i alle studieeinjingane. Studentane skal arbeide med teknikk og repertoar, tilrettelegging og formidling. Dei må få erfaring med grunnskolen sine arbeidsformer, tema- og prosjektorganisert og tverrfagleg opplæring og bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Undervisning i song, spel og einskilde disiplinar i komponering og lytting vil krevje undervisning i mindre grupper. Studentane sitt arbeid med eigendugleik og uttrykksevne på hovudinstrument vil krevje individuell undervisning og rettleiing.

Studentane må møte, oppleve og delta aktivt saman med barn og lokale og/eller profesjonelle musikarar, dansarar eller andre kunstnarar. Slike møte kan kome i samband med prosjekt der studentane er aktive som planleggjarar, arrangørar og utøvarar, til dømes skolekonsertar, CD-innspelningar, kyrkjekonsertar og korarbeid.

Gruppemusisering, korsong, dans og øving i leing og instruksjon er obligatoriske arbeidsformer. Det bør leggjast til rette for at studentane kan starte eigne samspel- eller dansegrupper.

Studentane skal ha undervisningserfaring med musikk. Praksis i faget og i tverrfagleg arbeid der faget inngår, er ein del av studiet på alle nivå. På *musikk 2* skal praksis organiserast i eit samarbeid mellom faga som ligg parallelt. Denne praksisen kan organiserast i ein eller fleire periodar og bør i hovudsak siktast inn mot grunnskolen. I kvar av studieeiningane *musikk 3* og *musikk 4* skal studentane ha 20 timar praksis. Denne praksisen bør opne for ulike former for undervisning og feltarbeid, til dømes i musikk- og kulturskole, spelmannslag og dansegrupper, kor- og korpsarbeid og skolekonsertverksemd.

I *musikk 3* og *musikk 4* får studentane undervisning på hovudinstrument. Både folkemusikk, ein tradisjonell klassisk innfallsvinkel og nyare rytmiske arbeidsmåtar er relevante.

I *musikk 4* har studentane større rom for å definere pensum og arbeidsoppgåver sjølve. Studentane bør gjennomføre eit utviklingsarbeid knytt til eigne studieval i dei ulike målområda. Arbeidet kan også knytast opp mot formidling, opplæring og utvikling av læremiddel.

På alle nivå skal studentane nytte studentaktive arbeidsformer og bruke IKT-baserte arbeidsformer, mellom anna bruk av video og opptaksutstyr. I *musikk 4* vil det bli lagt særlig vekt på å nytte IKT i samarbeid med kompetansmiljø utanfor høgskolane.

VURDERING

I fagplanen for den einskilde høgskolen skal det gjerast greie for obligatoriske oppgåver og kva for arbeidsoppgåver som skal vere leverte og godkjente før studenten kan gå opp til eksamen.

Vurderinga bør, i tillegg til dei handverksmessige, fagdidaktiske og teoretiske sidene ved faget, også omfatte formidlingsevne, leiareigenskapar og kreativitet.

I alle studieeiningane skal den avsluttande vurderinga omfatte eksamen som inneheld både ein skriftleg og ein praktisk munnleg komponent. Den munnlege prøva skal telje minst 50%.

På *musikk 4* kan ei anna dokumentasjonsform som til dømes video, CD-rom og innspelningar, inngå i staden for ein av komponentane.

3.9 NORSK

INNLEIING

Om norsk

Norskfaget er eit danningsfag. I det ligg at kultur, kunst og kommunikasjon er viktige dimensjonar ved faget, og at norskfaget har som mål å utvikle skapande evner, identitet og personlegdom og gjere den einskilde i stand til å delta i og vidareutvikle ein kulturell fellesskap. At faget er eit danningsfag, inneber også at kunnskap om språk og tekst og dugleik i tekstproduksjon, teksttolking og tekstformidling har ein sentral plass i faget. I norskfaget arbeider ein med mange typar tekstar, både munnlege, skriftlege og visuelle, tekstar i ulike sjangrar og realiserte i ulike medium, tekstar frå fortid og frå samtid. Det er eit særtrekk ved faget at ein gjennom praktisk språkarbeid og teoretisk refleksjon både vinn kunnskap om språk og tekst og utviklar seg som språkbrukar.

Norskfaget er eit tverrvitskapleg fag, som hentar problemstillingar og kunnskap frå område som litteraturvitskap, lingvistik, retorikk, filosofi, historie og ulike samfunnsfaglege vitskapar. Gjennom analyse og tolking av tekstar, undersøking av språket som system og språket i bruk, hypotesedanning og praktisk utprøving vinn ein ny kunnskap. Kjernen i faget, og det som held det saman, er studiet av norsk språk og norsk litteratur i fortid og nåtid.

Norsk er også eit morsmålsfag. Norsk språk er grunnlaget for tenking, læring, forståing og kommunikasjon for alle som har det som morsmål.

Norsk i opplæringssystemet

Norsk har vore eit sentralt skolefag i heile skolehistoria. Kravet om at alle skulle kunne lese, var ei av grunngevingane for i det heile å starte ein offentleg skole. På 1800-talet vart også skriveopplæring obligatorisk, og faget fekk ei viktig rolle i arbeidet med å byggje norsk identitet og kulturell fellesskap. Framleis er det å kunne bruke språket i tale og skrift basis for læring i heile opplæringssystemet. Det er ein nær samanheng mellom språk, tenking og læring, og alle fag er derfor viktige i språkutviklinga til elevane, men norskfaget har det som sitt særlege ansvar å utvikle språkleg kompetanse. Samstundes formidlar faget ein språkleg og litterær kulturarv, og skal vere ein felles danningsarena for ulike grupper innanfor eit fleirkulturelt samfunn. Norskfaget skal utvikle tekstglede og uttrykksbehov og fremje kunnskap, forståing og kritisk refleksjon i alt språk- og tekstarbeid. Grunnlag for dette vert lagt i barnehagen, gjennom munnleg aktivitet og leik med språket og gjennom barnas møte med skriftspråket i høgtlesing og felles tekstskaping. I grunnskolen og vidaregåande opplæring blir dette grunnlaget vidareutvikla når elevane bruker språket i tale og skrift og møter fagets tekstar og kunnskapsstoff. Innanfor høgare utdanning ved universitet og høgskolar er norsk eit studiefag og eit forskingsbasert vitskapsfag.

Norsk i lærarutdanninga

Norskstudiet inngår både i førskolelærarutdanning, allmennlærarutdanning og i 4-årig faglærarutdanning. I tillegg er norsk fagdidaktikk ein del av praktisk-pedagogisk utdanning for lærarar med fagstudium i norsk frå universitet og høgskolar. Norskstudiet kvalifiserer for arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring og legg, saman med lærarutdanninga elles, grunnlag for utvikling av profesjonalitet i lærararbeid.

Norskfaget i allmennlærarutdanninga og i 4-årig faglærarutdanning er identiske, og er både eit fagstudium og eit fagdidaktisk studium. I tillegg er det eit praktisk studium, der utvikling av eigen dugleik i å bruke språket skriftleg og munnleg er sentralt. Faget er difor sett saman av tre målområde som utfyller og grip inn i kvarandre. I fagstudiet arbeider ein med norskfaglege tekstar i vid forstand og med analysereiskapar som gjer det mogeleg å beskrive språk og tolke tekstar. I norsk fagdidaktikk drøfter ein mål, innhald og arbeidsmåtar i faget, og spørsmål knytt til fagformidling og utvikling av norskfagleg kunnskap, forståing og ferdigheiter. Det praktiske arbeidet med å bruke språket skriftleg og munnleg er ein føresetnad for å vinne ny kunnskap og innsikt, det gir erfaring med korleis ein kan arbeide utforskande med språk og tekst og hjelper studentane å vidareutvikle seg som språkbrukarar.

Norskfaget er også eit estetisk fag, som saman med dei andre kunstfaga tar vare på den estetiske dimensjonen i lærarutdanninga. Denne dimensjonen kjem til uttrykk gjennom den plassen dei skjønnlitterære tekstane har innanfor alle tre målområde.

Lærarutdanninga førebur studentane for lærararbeid i ein skole og eit samfunn i rask endring, der evne til vurdering, fornying og vidareutvikling vil vere viktig. Derfor må også norskstudiet gi rom for eksperimentering og utforskning, og refleksjon kring mål, innhald og arbeidsformer i faget må ha brei plass.

Norskstudiet i 4-årig faglærarutdanning kvalifiserer, saman med andre fag og praksis, for lærararbeid i grunnskolen, samstundes som det skal gi grunnlag for vidare studium i norsk.

Norsk i 4-årig faglærarutdanning er organisert i tre einingar, kvar på 10 vektal. Einingane byggjer på kvarandre slik at studentane må ha avlagt eksamen i den eine for å kunne ta den neste. *Norsk 1* er ein del av den felles, bundne delen av utdanninga og skal gi ei brei fagleg og fagdidaktisk innføring og samstundes danne grunnlag for vidare norskstudium. *Norsk 2* og *norsk 3* gir fordjuping i emne og problemstillingar ein har arbeidd med i *norsk 1*, slik at studentane får styrkt sin faglege og fagdidaktiske kompetanse og sine evner som språkbrukarar. *Norsk 2* og *norsk 3* gir auka kjennskap til vitskapsfaget og undervisningsfaget norsk og noko erfaring med forskings- og utviklingsarbeid. I *norsk 2* er fagets historiske dimensjon særleg vektlagd, medan *norsk 3* gir rom for fordjuping innanfor avgrensa fagområde.

Kvar av dei tre studieeiningane er bygd opp av tre målområde. Desse målområda utfyller og grip inn i kvarandre:

<i>Norsk 1</i>	<i>Norsk 2</i>	<i>Norsk 3</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Arbeid med språk og tekst • Kunnskap om språk og	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap om språk og tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Teori og metode • Emnestudium i litteratur

tekst • Språk og tekst i undervisningsperspektiv	• Språk og tekst i undervisningsperspektiv • Arbeid med språk og tekst	og språk • Individuelle oppgåver i litteratur og språk
---	---	---

MÅL OG MÅLOMRÅDE

Felles mål for faget

Studentane skal

- utvikle eit fagleg og didaktisk grunnlag for norskundervisning i grunnskolen i samsvar med læreplanverket
- utvikle uttrykksevne og estetisk sans gjennom styrking av eigen munnleg og skriftleg tekstkompetanse
- utvikle evna til å bruke begge målformer i skrift
- utvikle eigen identitet i respekt for andres kultur og verdiar og styrke si allmenne danning
- utvikle eit engasjert og reflektert forhold til norsk språk og litteratur i fortid og nåtid
- utvikle norskfagleg formidlings- og rettleiingskompetanse
- utvikle eit sjølvstendig, engasjert og utviklingsorientert forhold til norskfaget og til norskundervisning.

NORSK 1

(10 vekttal)

Målområde

ARBEID MED SPRÅK OG TEKST

I dette målområdet er eigenutviklinga til studentane vektlagt. Denne utviklinga føreset eit vekselspel mellom studentens eige språkarbeid, teoretisk kunnskap og didaktisk og metodisk refleksjon. Eige arbeid med språk og tekst opnar både for oppleving av dei estetiske sidene ved norskfaget, kjennskap til ulike måtar å utforske og formidle tekst på, og det gir erfaring med å reflektere over og bruke eit variert utval sjantrar og uttrykksformer.

Studentane skal kunne

- bruke språket, munnleg og skriftleg og for ulike føremål, og i sin eigen språkbruk vere gode modellar for elevane
- bruke og vurdere ulike formidlingsmåtar og ha eit medvite forhold til val og bruk av språklege uttrykksmiddel
- framføre munnlege tekstar med utgangspunkt i erfaringsbasert kunnskap om det opplevings- og læringspotensialet som ligg i sentrale munnlege sjantrar
- gjere greie for samanhengar mellom lesing og skriving og vise at dei har erfaring med og innsikt i korleis litteratur kan vere igangsetjar og gi modellar for skriving, og korleis skriving kan vere ein måte å nærme seg tekstar på

- nytte erfaringsbasert kunnskap i utforskande arbeid med språk og tekst
- bruke og reflektere over dramatiske uttrykksformer og dramametodar som eignar seg som innfallsvinklar til produksjon, tolking og formidling av tekst
- stimulere og rettleie andre i arbeid med munnleg og skriftleg tekstproduksjon.

KUNNSKAP OM SPRÅK OG TEKST

Allsidige språk- og tekstkunnskapar er ein føresetnad for god norskundervisning. Lærarane må kunne formidle tekstar, leggje til rette for vellukka lese- og skriveopplæring og kunne undervise om språk og tekst. Arbeid med litteratur har ein viktig plass i norskfaget i skolen. Det føreset at lærarane har kunnskapar som gjer dei i stand til å analysere, vurdere og formidle litterære tekstar. Den munnlege og skriftlege tekstproduksjonen til elevane vil vere både eit utgangspunkt for og eit resultat av arbeidet med norskfaget. Ei slik tekstbasert undervisning krev innsikt i barn og unges språkutvikling, og kunnskapar som gjer at læraren kan inspirere, rettleie og vurdere elevar i arbeid med lesing, skriving og munnlege aktivitetar. Norskklærarar skal hjelpe elevane til å utvikle språkleg medvit, og dette føreset at dei har tileigna seg kunnskapar som gir dei eit godt grunnlag for utforskande arbeid med språk og tekst.

Studentane skal kunne

- gjere greie for viktige tekstanalytiske omgrep og for kjenneteikn ved skjønnlitterære og sakprega sjangrar, og vere i stand til å nytte denne kunnskapen i analyse og tolking av munnlege, skriftlege og visuelle tekstar i ulike medium
- karakterisere eit utval sentrale verk i ulike sjangrar frå norsk litteratur i fortid og nåtid, skrivne for barn og for vaksne, tekstar frå samisk og nordisk litteratur og nokre tekstar frå andre kulturar
- analysere og vurdere tekst og bilete i skjønnlitterære og sakprega tekstar og medietekstar retta til barn og ungdom og kunne gjere greie for hovudtrekka i norsk barnelitteraturs historie
- gjere greie for sentrale emne innanfor grammatikk og tekstlingvistikk og kunne nytte kunnskapane sine i lese- og skriveopplæring, språk- og tekstanalyse, tekstbasert undervisning og i situasjonar der dei sjølve skal produsere tekst
- gjere greie for norsk språk i eit samanliknande, kontrastivt perspektiv, og for trekk ved språket som vanlegvis er vanskelege for elevar som lærer norsk som andrespråk
- gjere greie for viktige normeringsprinsipp i norsk og vise god kjennskap til begge dei offisielle skriftnormalane
- gjere greie for aktuelle teoriar om språkutvikling, språklæring og språkvariasjon og vere i stand til å analysere elevars talespråk og tekstar
- analysere og vurdere elevtekstar, gjere greie for særtrekk ved dei og kva for funksjonar dei har, slik at dei kan leggje til rette gode skrivesituasjonar og utviklande skriveundervisning
- gjere greie for sentrale teoriar om lesing og skriving og for viktige prinsipp og metodar for grunnleggjande og vidareutviklande lese- og skriveopplæring og førebygging av lese- og skrivevanskar.

SPRÅK OG TEKST I UNDERVISNINGSPERSPEKTIV

Det er nær samanheng mellom dette målområdet og dei to andre målområda i *norsk 1*. Teoretisk kunnskap og praktisk arbeid med språk og tekst legg grunnlaget for ei norskundervisning som både tar utgangspunkt i barns undring og uttrykks glede, og som gir elevar med ulike føresetnader hjelp til personleg, språkleg og kulturell vokster. Arbeidet i målområdet er konsentrert om aktivitetane “lytte og tale” og “lese og skrive”, som ved sida av “kunnskap om språk og kultur” er gjennomgåande element i norskfaget på alle klassetrinn i grunnskolen. Dette målområdet er derfor nært knytt til praksis.

Studentane skal kunne

- planleggje, leie og vurdere ulike lytte-, tale- og speleaktivitetar og arbeide systematisk med munnleg språkoppplæring i klasserommet
- leggje til rette for språkstimulerande leik og utforskande tilnærming til språkarbeid, og for tekstsaking i meningsfulle samanhengar
- leggje til rette grunnleggjande og vidareutviklande lese- og skriveopplæring, m.a. skriftforming, for elevar med ulik bakgrunn og føresetnader
- beskrive korleis lese- og skrivevanskar kjem til uttrykk og vite korleis ein innanfor klassens ramme kan arbeide for å førebyggje og avhjelpe slike vanskar
- leggje til rette stimulerande skrivesituasjonar og gi kvalifisert og utviklande støtte og rettleiing i tekstarbeidet til elevar med ulik bakgrunn og føresetnader
- karakterisere leseinteressene til jenter og gutar i ulike aldrar og med ulik bakgrunn og kunne bruke kunnskapane sine til å leggje til rette for litteraturlesing som fremjar lese glede, engasjement og ny innsikt
- rettleie barn og unge i å bruke ulike medium til kommunikasjon og skapande utfolding, bl.a. gjennom bruk av skolebibliotek og IKT
- reflektere over undervisning i språk- og tekstkunnskap og den plassen språk- og litteraturanalytiske omgrep og metodar bør ha i morsmålsfaget
- bruke norskfagleg kunnskap i planlegging og rettleiing av prosjektarbeid og tverrfaglege temaarbeid i skolen
- vurdere innhaldet i og bruken av lærebøker og av andre typar læremiddel, m.a. elektroniske
- vise at dei har kunnskap om og erfaring med ulike former for vurdering av elevarbeid, m.a. setje karakter.

NORSK 2

(10 vekttal)

Målområde

KUNNSKAP OM SPRÅK OG TEKST

I dette målområdet står det historiske perspektivet sentralt, samstundes som studiet heile tida har ei brei språkvitskapleg og litteraturvitskapleg forankring. Kunnskap om korleis norsk språk i tale og skrift har utvikla seg under skiftande politiske og kulturelle vilkår opp gjennom tidene og om viktige periodar og retningar innan norsk litteraturhistorie blir vektlagt. Studiet tar også opp ulike sider ved utviklinga av norskfaget i grunnskolen.

Studentane skal kunne

- gjere greie for utviklinga av norsk tale- og skriftspråk frå dei eldste tidene og fram til vår tid, dokumentere kjennskap til språkstrukturen i norrønt og kunne lese eit utval norrøne tekstar i original
- beskrive variasjon i tale- og skriftspråk i Noreg i dag
- gjere greie for viktige likskapsdrag og skilnader mellom dei nordiske språka
- karakterisere, kommentere og tolke eit breitt utval av eldre og nyare litterære tekstar og kunne vise samspelet mellom tekst, tid og kontekst
- gi oversikt over viktige periodar i norsk litteraturhistorie og gjere greie for sentrale problemstillingar knytt til periodeinndeling og litteraturhistorisk framstilling
- karakterisere og vurdere tekstar og bilete i tradisjonelle massemedium og hyperstrukturerte og multimediale tekstar i elektroniske medium
- gjere greie for framvoksteren og utviklinga av morsmålsfaget i norsk skole og vise at dei er godt orienterte om aktuelle tema i debatten om mål, innhald og arbeidsmåtar i faget.

SPRÅK OG TEKST I UNDERVISNINGSPERSPEKTIV

Arbeidet med dette målområdet gir høve til å relatere dei kunnskapane studentane har frå tidlegare norskstudium, frå dei andre målområda i *norsk 2* og frå praksis til didaktiske problemstillingar og vinklingar med særleg relevans for dei ulike hovudtrinna i grunnskolen.

Studentane skal kunne

- vise at dei har fagleg innsikt i emne som er vektlagde i norskfaget på dei ulike hovudtrinna i grunnskolen, og kunne reflektere over ulike tilnæringsmåtar til arbeid med desse emna
- gjennomføre didaktiske resonnement kring utval, formidling og utforsking av litteratur bygd på fagleg og fagdidaktisk kunnskap
- gjennomføre didaktiske resonnement kring språkopplæring i morsmålsfaget, bygd på fagleg, fagdidaktisk og morsmålshistorisk kunnskap
- gjere greie for kjenneteikn ved stimulerande og utviklande lytte-, tale-, lese- og skrivesituasjonar og kunne nytte kunnskap om desse i praksis
- inspirere, støtte og rettleie elevar i arbeidet med munnlege og skriftlege tekstar og uttrykksformer med utgangspunkt i kunnskap om elevtekstar og barn og unges språkutvikling og språkbruk
- vurdere fagleg framstilling og pedagogisk tilrettelegging i lærebøker og andre læremiddel for dei ulike hovudtrinna i grunnskolen
- forankre eige praksisarbeid i teori og vise evne til å reflektere over eigne praksiserfaringar.

ARBEID MED SPRÅK OG TEKST

I dette målområdet blir det lagt vekt på å bearbeide lærestoff frå dei to andre målområda og å eksperimentere med munnleg og skriftleg tekstproduksjon, slik at studentane får oppleve korleis skapande arbeid og kunnskapsutvikling kan vere to sider av same sak. Erfaring med forskings- og utviklingsarbeid gir god bakgrunn for lærarar som skal vere med å forme norskfaget i ein skole i endring. Derfor omfattar studiet eit sjølvstendig arbeid med eit større fagleg og/eller fagdidaktisk emne.

Studentane skal kunne

- bruke språket munnleg og skriftleg i ulike situasjonar og medium på ein føremålstenleg måte
- utforme tekstar i ulike skriftlege og munnlege sjangrar og bruke tekstlege førebilete frå ulike tidsepokar til å utvikle eigen tekstkompetanse
- utforme munnlege og skriftlege tekstar som rettar seg mot elevar på ulike trinn i grunnskolen
- planleggje, gjennomføre og vurdere eit sjølvstendig fagleg utviklingsarbeid
- ta imot og vise at dei kan gjere seg nytte av rettleiing
- formidle resultat av eit fagleg arbeid i samsvar med krav til fagleg framstilling.

NORSK 3

(10 vekttal)

Målområde

TEORI OG METODE

I dette målområdet ligg hovudvekta på nyare lingvistisk, litteraturvitskapleg og fagdidaktisk teori og på aktuell debatt om faglege og fagdidaktiske spørsmål. Det byggjer vidare på dei kunnskapane om språk og tekst som studentane har tileigna seg gjennom tidlegare norskstudium.

Studentane skal kunne

- karakterisere viktige litteraturteoretiske retningar
- beskrive sentrale sider ved språk- og tekstvitskapleg teori og drøfte aktuelle spørsmål i den faglege debatten
- gjere greie for nyare fagdidaktisk forskning og aktuelle problemstillingar i den fagdidaktiske debatten
- bruke forskingsmetodar som er relevante innanfor vitskapsfaget norsk og andre humanistiske fag
- synleggjere ei engasjert og utviklingsorientert holdning til norskfaget som vitskapsfag og som undervisningsfag.

EMNESTUDIUM I LITTERATUR OG SPRÅK

Målområdet gir høve til fordjuping i to avgrensa emne, etter val ved den enkelte høgskolen. Til vanleg vil det eine fordjupingsemnet ha ei språkleg og det andre ei litterær orientering, men det bør også vere rom for å velje fordjupingsemne som går på tvers av ei tradisjonell inndeling i språk og litteratur. Det er ønskeleg at emna er felles for heile studentgruppa. Emnestudiet vil til vanleg vere sett saman av eit utval tekstar og eit teoripensum. Lista nedanfor er ikkje utfyllande, men gir eksempel på emne som kan vere aktuelle:

<p>Emnestudium i litteratur kan t.d. vere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Litterære sjangrar og periodar • Litteraturformidling og litteraturresepsjon • Barne- og ungdomslitteratur • Ein forfattarskap • Tekst og teater • Roman og film 	<p>Emnestudium i språk kan t.d. vere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Norsk som andrespråk • Lese- og skrivevanskar • Barne- og ungdomsspråk • Retorikk • Lærebøker og andre pedagogiske tekstar • Språk i nye medium
---	---

Studentane skal kunne

- analysere eit utval tekstar som kan brukast til å kaste lys over fordjupingsemnet
- gjere greie for relevant teoritilfang og forskning kring fordjupingsemnet
- kombinere, problematisere og bruke kunnskap og teori som dei arbeider med innanfor fordjupingsemnet
- gjere greie for viktige sider ved fordjupingsemnet i eit historisk, sosialt eller kulturelt perspektiv
- relatere fordjupingsemnet til fagdidaktiske problemstillingar.

INDIVIDUELLE OPPGÅVER I LITTERATUR OG SPRÅK

Ein vesentleg del av studiet i *norsk 3* er knytt til dette målområdet gjennom arbeid med to individuelle oppgåver, den eine med ei språkleg og den andre med ei litterær orientering. Også her er det rom for å velje emne som går på tvers av den tradisjonelle inndelinga. Dei individuelle oppgåvene skal til vanleg knyttast til dei felles fordjupingsemna. Rettleiing frå lærar og medstudentar har ein sentral plass.

Studentane skal kunne

- bruke fagteori og kunnskapar om forskingsmetodikk til å gjennomføre eit sjølvstendig arbeid med eit avgrensa fagleg eller fagdidaktisk emne
- gi og gjere seg nytte av rettleiing
- formidle resultatet av FoU-arbeid i samsvar med krav til fagleg framstilling
- drøfte norskfaglege og fagdidaktiske problemstillingar basert på fagkunnskap og kunnskap om forskingsmetodikk og vise ei utforskande holdning til faget.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Planen byggjer på den sentrale norskfaglege forståinga at det er samanheng mellom kunnskapsutvikling og språkutvikling. Vi lærer om språk og tekst gjennom å bruke språket munnleg og skriftleg i meningsfulle samhandlingssituasjonar. Derfor er norsk både eit teoretisk og eit praktisk fag. Dette må få konsekvensar for måten studiet vert lagt opp på og for arbeidsmåtene i faget. Studiet må organiserast slik at studentane sjølve får delta i læringsforløp der dei i arbeid med tekstproduksjon, teksttolking og tekstformidling kan utvikle kunnskap og innsikt gjennom praktisk utprøving i vekselspel med teoribasert refleksjon.

Norsk er også eit estetisk fag der oppleving, tolking og formidling av skjønnlitteratur er sentralt. Derfor må studiet organiserast slik at studentane får høve til å formidle tekstar

gjennom forteljing, tolkande opplesing, song og ulike dramatiseringsformer. Dei bør også få delta i utprøvande og utviklande samtalar om litteratur, og dei bør få oppleve skjønnlitterære tekstar gjennom forfattarbesøk, film og fjernsynsoppsettjingar og gjennom å besøke levande teater.

Drama har ein viktig plass i norskfaget både som arbeidsmetode og som estetisk dimensjon ved kunstfaget norsk. Difor må metodane frå dramakurset nyttast i arbeid med norskfaglege tekstar og problemstillingar og i tverrfagleg arbeid både i studiet ved høgskolen og i praksis.

Grannespråksundervisning er ein del av norskfaget; besøk i nabolanda våre der ein kan studere grannelandets språk, litteratur og morsmålsopplæring er derfor ønskjeleg.

Praksis er ein del av norskfaget i lærarutdanninga, og fagplanen for norsk må utformast i samspel med fagplanen for praksis. Erfaringar studentane gjer i praksis, må vere utgangspunkt for drøfting og analyse i studiet. Før praksisperiodane må studentane få høve til å ta i bruk egne erfaringar frå norskstudiet til å utvikle undervisningsopplegg som kan prøvast ut i skolen, og som kan vere utgangspunkt for fagdidaktisk refleksjon. Det er ønskjeleg at studentane får erfaring med norskundervisning på alle dei tre hovudtrinna i grunnskolen i løpet av norskstudiet. Ikkje minst bør høgskolane leggje til rette for at studentane får møte begynnarpplæring og tilpassa opplæring i lesing og skriving.

I *norsk 1* skal tilrettelegging og rettleiing av praksisopplæringa skje i eit samarbeid mellom faglærarar i dei faga studentane studerer parallelt, og med øvingslærar.

Både *norsk 2* og *norsk 3* skal til vanleg innehalde ein til to veker praksis i norskfaget eller i tverrfagleg arbeid der norsk har ein sentral plass. I *norsk 3* bør praksis knyttast til arbeidet med ei av fordjupingsoppgåvene.

VURDERING

I alle einingane skal det i høgskolens fagplan stillast krav om at studentane skal ha utført og fått godkjent både munnlege framleggingar og skriftlege arbeid på begge målformer før dei kan melde seg til eksamen. Mappevurdering der studentane leverer eit utval arbeid i ulike sjangrar, skrivne i samband med undervisninga ved høgskolen og i praksis, kan vere eitt alternativ.

Vurderinga skal omfatte både fagleg og fagdidaktisk kunnskap og innsikt, evne til refleksjon og evne til å formidle fag og fagforståing skriftleg og munnleg. Vurderinga skal dokumentere at studentane kan bruke begge målformer så godt og rett at dei er kvalifiserte til å vere norsklærarar både i skolar med nynorsk og bokmål som hovudmål, og til å gi opplæring i sidemålet i tråd med planane for norsk i grunnskolen.

Den avsluttande vurderinga i *norsk 1* og *norsk 2* skal til vanleg byggje på:

- Ei munnleg prøve enten som forprøve eller som del av eksamen. Prøva skal måle studentanes evne til munnleg formidling av norskfagleg og fagdidaktisk kunnskap og forståing.

- Ein individuell skriftleg eksamen gjennomført utan bruk av hjelpemiddel. Eksamen skal måle både studentanes evne til skriftleg framstilling og kunnskapar i det fagstoffet dei har arbeidd med.
- Ein individuell skriftleg eksamen gjennomført med bruk av faglitteratur og andre hjelpemiddel. Eksamen skal måle både studentanes evne til skriftleg framstilling og til å bruke kunnskapane sine i eit sjølvstendig arbeid med ei fagleg og/eller fagdidaktisk problemstilling.

Den eine eksamensoppgåva skal skrivast på bokmål, den andre på nynorsk. Kva målform som skal nyttast ved dei to prøvene, vert trekt kvart år ved den enkelte høgskolen.

Utenlandske studentar og studentar frå språklege minoritetar som har vitnemål frå vidaregåande opplæring utan eksamen i begge målformer, har høve til å velje same målform ved begge dei skriftlege prøvene i *norsk 1*, jf. kap. 2, Fritak.

Den avsluttande vurderinga i *norsk 3* som eiga studieeining skal til vanleg byggje på:

- To større individuelle fagoppgåver, den eine skriven på bokmål, den andre på nynorsk, vurderte av ekstern sensor.
- Munnleg eksamen.

I alle studieeinjingane må alle delane av vurderingsgrunnlaget kvar for seg vere vurdert til godkjent før studentane kan få sluttarakter.

3.10 DIDAKTIKK FOR DEN ESTETISKE DIMENSJON

(30 timer)

INNLEDNING

Om didaktikk for den estetiske dimensjon

Didaktikk for den estetiske dimensjonen beskjeftiger seg med erfaring, kunnskap og refleksjon knyttet til sammenhengen mellom undervisning og læring og det feltet av erkjennelse av verden og oss selv som har med det kunstneriske og ofte med det ikke-verbale å gjøre. Den estetiske dimensjonen i fag og arbeidsformer innebærer at det sansemessige og erfaringsbaserte står sentralt.

Didaktikk for den estetiske dimensjon i opplæringsystemet

Didaktikk for den estetiske dimensjon er ikke et eget fag i noen del av opplæringsystemet, men opplevelse av og opplæring i estetikk skal være innebygget i opplæringen på mange måter. Skolens arkitektur, bruk av billedkunst og tilrettelegging av det fysiske miljøet påvirker elevens estetiske utvikling. Hvordan skolen legger til rette for at elevene kan medvirke til eller få erfaring med ulike former for kulturaktiviteter som skolekor, konserter, teater- og danseforestillinger betyr mye for opplevelse av den estetiske dimensjon. Innholdet i fagene og ulike kreative arbeidsformer har stor betydning. Den estetiske dimensjon er en del av skolens totale miljø og vil i følge sin natur også gå på tvers av fag.

Barnehagens rammeplan og grunnskolens læreplanverk legger stor vekt på den estetiske dimensjon i alle fag og fagområder. Det vil si at en legger vekt på skapende virksomhet og refleksjon, opplevelser og uttrykk og har en bevisst holdning til kunst og estetikk.

Didaktikk for den estetiske dimensjon i lærerutdanningen

Didaktikk for den estetiske dimensjon er heller ikke et fag i lærerutdanningen. De fleste lærerutdanninger inneholder imidlertid fag hvor estetikk er en viktig dimensjon av selve faget og derfor også en del av fagdidaktikken.

I faglærerutdanning i musikk, dans og drama er kunstfagdidaktikk en egen tverrfaglig studieenhet. Den estetiske dimensjon er innebygget i denne studieenheten.

I 4-årig faglærerutdanning for praktiske og estetiske fag gis didaktikk for den estetiske dimensjon som et tverrfaglig 30 timers kurs. Kurset inngår som en del av alle fagene i utdanningen. I kurset skal studentene drøfte problemstillinger som vokser fram i møtet mellom fagstudiens estetikk, pedagogisk teori og praktisk lærerarbeid.

Kurset didaktikk for den estetiske dimensjon er bygget opp med følgende tre målområder:

- *Grunnlagstenkning*
- *Estetikk-skole-kultur-samfunn*
- *Den estetiske dimensjon i opplæring*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle forståelse for estetikkenes rolle i samfunn og kulturliv
- utvikle et grunnlag for å kunne gi en undervisning der fagenes estetiske dimensjon har en viktig plass, og til å reflektere over premisser for slik undervisning
- utvikle en didaktisk basis for tenkning om den estetiske dimensjon ved å bli fortrolige med sentrale estetiske grunnbegreper og få trening i å anvende disse i argumentasjon omkring estetisk undervisning og virksomhet
- tilegne seg kunnskap slik at de blir i stand til å delta i debatt om kulturpolitikk, estetikk og opplæring.

Målområder

GRUNNLAGSTENKNING

Grunnbegreper og forståelsesrammer innen estetikk og didaktikk legger føringer for hvordan en forstår og avgrenser ulike fenomener og problemer innen opplæringen. For å kunne delta i dialog om kunst og estetikk i samfunnet og i opplæringen er det nødvendig å være fortrolig med estetikkenes begreper og ha et bevisst forhold til estetisk viten innen fagene. Målområdet omfatter også innføring i hva det vil si å produsere estetisk- og kunstnerisk viten.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale estetiske grunnbegreper og kunne anvende disse i argumentasjon i ulike sammenhenger
- gjøre rede for noen ulike perspektiver på kunnskap og viten innen de estetiske fag
- gjøre rede for enkelte strategier for innhenting, tolkning, produksjon og dokumentasjon av viten innen estetikk og kunst
- delta i dialog og debatt om kulturpolitiske temaer om estetikk, kunst, kultur og opplæring.

ESTETIKK- SKOLE- KULTUR- SAMFUNN

Målområdet omfatter refleksjon omkring estetikkenes samfunnsmessige og kulturelle tilknytning og betydning, og hvordan dette virker inn på opplæringens rolle og funksjon.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for noen hovedtrekk i estetikkenes rolle og funksjon i skole, kultur og samfunn både i historisk- og samtidsperspektiv
- redegjøre for ulike innfallsvinkler for å legitimere den estetiske dimensjon i undervisningen
- analysere og reflektere omkring aktuelle kunst og kulturpolitiske problemstillinger ut fra estetiske vurderinger
- gi eksempel på hvordan estetikk er innvevd i ulike kunst- og kulturinstitusjoners virkefelt
- legge til rette for undervisning som bygger på samspill mellom skole/skolefritidsordning og ulike kunst- og kulturinstitusjoner.

DEN ESTETISKE DIMENSJON I OPPLÆRING

Målområdet omfatter undersøkelse og analyse av forutsetninger som er knyttet til praktisk opplæring i klasserom og skole og på andre arenaer for den estetiske dimensjon i undervisning og læring.

Studentene skal kunne

- reflektere over bruk av ulike undervisningstrategier der den estetiske dimensjon står sentralt
- gjøre rede for den estetiske dimensjonens rolle og funksjon i organisering og arbeidsformer som står sentralt i gjeldende læreplanverk for ulike trinn i grunnskolen
- sammenligne og vurdere likheter og ulikheter i den estetiske dimensjon i ulike fag i grunnskolen
- reflektere kritisk omkring veiledning knyttet til den estetiske dimensjon i ulike fag
- drøfte hvordan elevenes læring påvirkes av estetiske kvaliteter i skolens fysiske miljø ute og inne.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Kurset didaktikk for den estetiske dimensjon er en del av studiefagene i de tre første studieårene. Undervisningen blir derfor organisert som et samarbeid mellom fagene. Kurset kan gjennomføres som et sammenhengende kurs eller de 30 timene kan spres over en lengre periode.

Høgskolen skal utarbeide en fagplan som skal ta utgangspunkt i rammeplanens mål og målområder og samordne disse med rammeplanene for studiefagene. Innen disse rammene kan den enkelte høgskole innrette studiet og eventuelt vektlegge ett eller flere fag som utgangspunkt for fokusering og arbeidsmåter i gjennomføring av kurset.

Dersom høgskolen legger stor vekt på samarbeid mellom fagene, kan kurset inngå i en større sammenheng f.eks. i tverrfaglige prosjekter og oppgaver.

VURDERING

Den enkelte høgskoles fagplan kan beskrive obligatoriske arbeidskrav og eventuelle interne prøver. Deltaking i undervisning er en forutsetning for å få godkjent kurset didaktikk for den estetiske dimensjon.

Kurset vurderes etter skalaen bestått/ikke bestått. Gjennomført kurs med resultatet bestått er en forutsetning for å få vitnemål om fullført lærerutdanning.

3.11 DRAMA SOM METODE

(30 timer)

INNLEDNING

Om drama

Teaterkunsten har satt tydelige spor etter seg i de fleste kulturer og samfunn og har dype historiske røtter. Gjennom historien har vi også sett atskillige eksempler på tilknytning mellom teateraktiviteter og områder som religion og pedagogikk. Dramafaget og teaterkunsten er begge arenaer hvor mennesket blir konfrontert med de store spørsmålene i livet; her finnes møtesteder for utprøving av og konfrontasjoner med divergerende væremåter og reaksjonsformer, samt rom for kunstnerisk utfoldelse og estetisk erkjennelse. Det unike ved drama som metode for læring kan karakteriseres med ord som levendegjøring, opplevelse og innlevelse - noe som kan oppnås gjennom rolletaking og aktiv deltakelse i spill.

Drama i opplæringssystemet

Mens bruk av drama som metode til dels har lange tradisjoner i norsk skole, finnes drama som fag bare på enkelte nivåer. Det drama kan bidra med i opplæringssystemet, er blant annet utvikling av uttrykksevne og empati.

I barnehagen har drama samme vilkår som de andre estetiske fagene, dessuten er rollelek en sentral aktivitet her. I videregående opplæring er drama et fag som kan velges. I grunnskolen er ikke drama et eget fag, men læreplanverket stiller store krav til bruk av drama som metode i undervisningen. I de aller fleste fag er drama en arbeidsform som skal brukes, og i norskfaget har dramametoder og dramatiske uttrykksformer en solid plass. Gjennom hele det 10-årige løpet er det dermed sikret at barn og unge får oppleve dramaaktiviteter som kan skape rom for utforskning og formidling av skolens lærestoff, virkelighetens hendelser og fantasiens tankesprell.

Innen høgre utdanning er drama og teater studie- og forskningsfag ved flere høyskoler og universiteter.

Drama i lærerutdanningen

I førskolelærerutdanningen er drama med blant de praktiske og estetiske fagene i det faglig-pedagogiske studiet og blir tilbudt som fordypningsfag tredje studieår. Drama er også et fag i enkelte faglærerutdanninger.

I allmennlærerutdanningen og 4-årig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag er det obligatorisk med et metodekurs i drama. Drama inngår blant de fagene som kan velges i 4-årig faglærerutdanning, og det er mulig å ta videreutdanning i drama.

Metodekurset i drama vektlegger en allsidig lærerkompetanse og forutsetter aktiv innsats og vilje til utprøving. Et viktig aspekt er å konkretisere teorier om tverrfaglig og helhetlig undervisning, og synliggjøre hvordan dramatiske uttrykksformer og metoder kan være del av, og berike, undervisningen i andre fag. Det sentrale i dramakurset er likevel å skape et grunnlag for videre utvikling av dramakompetanse spesielt og av estetisk kompetanse generelt.

Rammeplanen er organisert etter følgende målområder:

- *Erfaring med spillaktiviteter*
- *Forståelse av det faglige fundamentet for bruk av drama som metode*
- *Innsikt i bruk av drama som metode i sentrale skolefag*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle evnen til å kunne bruke sentrale dramatiske uttrykksformer
- tilegne seg et grunnlag for forståelse av dramafagets mål og innhold og innsikt i de muligheter for opplevelse, utfoldelse, utforskning og læring som ligger i bruk av drama som pedagogisk metode
- utvikle interesse for barns rollelek og forståelse for sammenhenger mellom lek, drama og teater
- utvikle evne til å vektlegge og verdsette den estetiske dimensjonen i opplæring og undervisning.

Målområder

ERFARING MED SPILLAKTIVITETER

Rolletaking og spill er grunnleggende elementer i drama. Målområdet tydeliggjør det særegne ved dramatisk formspråk, og vektlegger sentrale aspekter ved den spillkompetanse som er nødvendig for bruk av drama som uttrykksmåte og arbeidsform.

Studentene skal kunne

- delta i spillimprovisasjoner
- uttrykke seg ekspressivt med kropp og stemme og presentere et innhold i dramatisk form
- bruke noen sentrale dramatiske uttrykksformer og metoder som fiksjonsbygging, rollespill, tablå, dramatisering og lærer-i-rolle.

FORSTÅELSE AV DET FAGLIGE FUNDAMENTET FOR BRUK AV DRAMA SOM METODE

Målområdet setter drama som metode inn i en større faglig og kunstnerisk sammenheng. Hovedvekten ligger på å klargjøre sentrale dramafaglige kunnskaper og synliggjøre de forbindelseslinjene som knytter dramafaget og metoden til rollelek og teaterkunst.

Studentene skal kunne

- legge merke til og gjøre rede for hva som særmerker barns atferd i rollelek
- gjøre rede for hva som kjennetegner drama som fag og hva som er hovedstrategiene for dramaundervisning, slik at de kan begrunne valg knyttet til framføring og utforsking ved bruk av drama som metode
- dokumentere en elementær forståelse av teaterkunstens egenart.

INNSIKT I BRUK AV DRAMA SOM METODE I SENTRALE SKOLEFAG

Målområdet omhandler bruk av drama i fagdelt og tema- eller prosjektorganisert undervisning, med utgangspunkt i drama som metode i fagene som inngår i studiet. De to første målområdene danner basis og gir perspektiver.

Studentene skal kunne

- legge til rette for fiksjonsbygging og spillaktiviteter som stimulerer til fabulering og tekstproduksjon
- beskrive, begrunne og bruke dramametoder ved utforsking, bearbeiding og formidling av tekst
- beskrive og bruke dramametoder som fremmer konkretisering og kan hjelpe elever med behov for særskilt støtte
- beskrive og bruke dramametoder som stimulerer til problemløsning i ulike sammenhenger og til utforsking av etiske spørsmål.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

De 30 undervisningstimene dramakurset omfatter, organiseres til vanlig som et sammenhengende kurs og gjennomføres i løpet av de tre første semestrene.

I all dramaundervisning er praktisk utprøvningsarbeid en viktig tilnæringsmåte, og i metodekurset vil derfor det første målområdet ha en sentral plass. Utprøving av metoder og uttrykksformer foregår som regel i grupper og vil veksle mellom didaktisk og estetisk fokusering. Sammen med det praktiske dramaarbeidet vil allmenne studieformer som forelesning, kollokviearbeid og tekststudium danne basis for tilegnelse av fagstoff.

Drama som metode skal knyttes til fagene som inngår i studiet. Samarbeid mellom disse og drama kan legitimeres på ulike måter, for eksempel kan forestillingsevne være et fundament for sentrale områder i mange fag. Fagsamarbeid kan organiseres som prosjekt eller tverrfaglig undervisning, der egnede tema kan være fortelling/muntlig formidling eller tverrfaglig skapende arbeid.

Dokumentasjonsformer i dramakurset vil først og fremst være muntlig framlegging og dramatisk framføring i gruppe, men også individuelt skriftlig arbeid kan være relevant, bl.a. for å utfordre den enkelte til fagdidaktisk refleksjon. Det bør tilstrebes å ivareta koplingen til de andre fagene i grunnutdanningen, f.eks. gjennom tverrfaglige oppgaver.

VURDERING

Deltaking i undervisning er en forutsetning for å få godkjent kurset drama som metode. Vurdering skal for øvrig knyttes til studentenes arbeid med dramatiske framføringer og til dokumentasjon av kunnskap om drama som metode i grunnskolen.

Den enkelte høgskoles fagplan beskriver hvordan vurdering skal foregå og om det skal være eksamen.

Drama som metode vurderes etter skalaen *bestått/ikke bestått*. Gjennomført dramakurs med resultatet *bestått* er en forutsetning for å få vitnemål om fullført lærerutdanning.

4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHOLD OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNING I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG

Fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 22. juni 1999 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46, nr. 2.

§ 1 Organisering og innhold

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag er fireårig (80 vekttall). Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 60 vekttall og en valgfri del på 20 vekttall. Utdanningen består av følgende hoveddeler og studieenheter med angitte vekttall:

Pedagogikk	10 vt
Kunst og håndverk	10 vt
Musikk	10 vt
Norsk	10 vt
To av fagene: drama, dans, heimkunnskap eller kroppsøving	20 vt
Valgfri del: valg mellom fagene som kan inngå i utdanningen	20 vt
Drama som metode, tverrfaglig kurs	30 timer
Didaktikk for den estetiske dimensjon, tverrfaglig kurs	30 timer
Praksisopplæring	

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger innenfor det som følger av rammeplanen, fastsettes av høyskolens styre, eller vedkommende avdeling etter styrets bestemmelse, og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte praksisopplæring i 18 - 20 uker. Praksis er en integrert del av de ulike studieenheterne.
- Studenten skal få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Etter avsluttet praksis i tredje studieår gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått.

§ 4 Eksamensbestemmelser

- Eksamen skal ta utgangspunkt i målene for studieenheter slik de er uttrykt i avsnittet mål og målområder i rammeplanen.
- Eksamenskarakter skal være et uttrykk for i hvor høy grad målene er nådd.

§ 5 Vurderingsuttrykk

Når ikke annet er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenheterne, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som er nødvendige etter rammeplanen, og påføres de karakterer som er oppnådd. Studieenheterne skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning for praktiske og estetiske fag, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet i faglærerutdanningen, inkludert fagdidaktikk.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01.08.1999.